

CUMHURİYET KÜLTÜRÜNÜ YAŞATACAĞIZ

*Bu kitap Atatürk  Düşünce Derneği'nin eğitim amaçlı çalışmaları için
hazırlanmıştır.*

Parayla satılamaz.

Ankara-2023

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	3
Abidin Celal BİNİZET ÇAĞDAŞLAŞMA YOLUNDA	5
Prof. Dr. Ali UÇAN ATATÜRK'ÜN ÖNGÖRDÜĞÜ CUMHURİYET İNSANI, ULUSU, KÜLTÜRÜ VE MÜZİĞİ....	8
Prof. Dr. Ayşegül YÜKSEL KÜLTÜR DEVRİMİNDEN KÜLTÜRSÜZLÜK BATAĞINA.....	18
Doğan KUBAN OSMANLI RESİM YASAĞI NASIL CEHALETE DÖNÜŞTÜ ?.....	23
Doğan KUBAN ULUSAL KÜLTÜR VE ÇAĞDAŞ UYGARLIĞA YETİŞEMEMEK.....	26
Metin YURDANUR KÜLTÜR VE SANAT.....	28
Prof. Mustafa APAYDIN ÇOCUK VE GENÇLİK KOROLARININ, TOPLUMUN KÜLTÜREL GELİŞİMİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ.....	30
Dr. Niyazi ALTUNYA CUMHURİYET'İN SİYASAL KÜLTÜRÜ.....	40
Şefik KAHRAMANKAPTAN YENİDEN CUMHURİYETE DÖNÜŞ İÇİN SİVİL KATKI NE OLABİLİR ?.....	42
Tamer LEVENT KÜLTÜR EROZYONU.....	47
Prof. Dr. Zafer GENÇAYDIN ÜMMETTEN ULUSA DEĞİŞİM.....	52

ÖNSÖZ

Cumhuriyet'in, kadınlarda binde 4, erkeklerde yüzden 7 ve genelde sadece yüzde 3,5'i okuma yazma bilen bir ümmet toplumunu, hak ve sorumluluklarını bilen yurttaşlardan oluşan bir yapıya dönüştürmek için çok emek verdiğini biliyoruz.

Büyük Atatürk ve Cumhuriyetimiz'in kurucu kadroları; onurlu, bilinçli, çağdaş yeni bir toplum yaratma amacındaydılar. İnsanlarımızı kul olmaktan çıkarıp, özgür birey yapmayı, tebaayı ulusa dönüştürmeyi amaç edinmişlerdi. Bu hedefi devrimci bir kültür politikasıyla gerçekleştirdiler.

Bu nedenle Atatürk " Cumhuriyet bir kültür devrimidir" demiştir.

Köy Enstitülerinde eğitimin, fabrikalarda üretimin yanında kültür araştırmalarını, müzik, edebiyat ve sanat çalışmalarını yaşama geçirdiler. Halkevlerinde tiyatro, koro, resim, heykel salonları, atölyeleri oluşturarak, dayanışmayı, bütünleşmeyi, uluslaşmayı Cumhuriyet coşkusuyla yarattılar. Bu kültürel ve sanatsal çalışmaların morali ile fikri hür, irfanı hür, vicdanı hür insanlar yaratarak üretimi coşturdular. Cumhuriyetin bu çok yönlü kültür politikası, Batı dünyasında bile hayranlıkla izlenen ilerici toplumsal dönüşümün gerçekleştirilmesine büyük katkı yaptı. Cumhuriyetimiz'i yoktan var eden Kemalist Devrimcilerin öngördüğü gibi, toplumsal iklimin hızlı değişiminde sanatın itici gücü beklenenden çok daha büyük rol oynadı.

Bugün ülkemiz yazık ki, hemen her alanda geriye savruluşlar yaşıyor. Son dönemlerde yönetim kademelerine gelenler, Büyük Atatürk ve Cumhuriyetimiz'in kurucu kadrolarının bilgiyle, uzun çileler çekerek ve sinayarak geliştirdikleri reçeteleri kavrayamadılar. Uygulanan yanlış politikalar, verilen ödümler, bilgisizlik ve liyakatsizlikten beslenen aymazlıklar sonucunda pusuda bekleyen emperyalizm güdümlü Karşı Devrim ciddi kazanımlar elde etti. Özgürce düşünmemizin, bilimle gelişmemizin, adaletli ortamda yaşamamızın, demokrasimizi yaşatmamızın olmazsa olmaz koşulu, Cumhuriyetimiz'in kuruluş felsefesinin temeli olan Laiklik İlkesi büyük yara aldı.

Bugün, sorgulayan, tartışan, doğruyu arayan özgür bireyler yerine, biat kültürüne teslim olmuş edilgen insanlardan oluşan bir toplum yapısının geri getirilmek istendiğini büyük üzüntü ve endişe ile görüyoruz. Belli çevrelerin dindar ve kindar nesiller yetiştirme gayreti ülkemizi hızla çağının çağdaşı olmaktan uzaklaştırıyor. Bu ortamda toplumsal yaşam doğrultusunu ilerici hedeflere nasıl yönlendireceğimizi düşünmemiz gerekiyor. Ustalar en zor ve en çok zaman alan değişimin, toplumsal değişim olduğunu yazarlar.

O zaman bir an önce işe daha güçlü başlamamız gerekiyor. Elimizde her alanda öğretilerle dolu muhteşem bir tarihî birikim ve başarıları kanıtı reçeteler var.

Cumhuriyetin kültür politikasını yeniden incelemeli, anlamalı, yararlanmalıyız. Sanatı, edebiyatı, şiiri, halk danslarını, Türk halk ve sanat müziğini ve çağdaş müziği çocuklarımız ve toplumumuzla yeniden buluşturacak adımları ivedilikle atmamız.

Şubelerimiz, ziyarete gelenler için bir pozitif güç kaynağı, bir moral kazanma yeri olmalıdır. Biliyoruz ki, yüksek moral her başarının sırrıdır. Bu enerjiyi kültürel ve sanatsal çalışmalarımızdan alabiliriz.

Bazı şubelerimiz bunları zaten yapmaktalar. Kültür ve sanat etkinliklerimize yeni zenginlikler katmak, daha çok insanın şubelerimize gelerek, eğitim ve etkinliklerimize katılmalarını sağlamak, çevremizle önemli bağlar kurabilmemize imkân sağlayacaktır. Şubelerimiz Atatürk döneminin Halkevleri gibi işlev gören merkezler olmalıdır. Amacımız Cumhuriyet kültürünü yaşatmak, yaşam biçimimizi korumaktır.

Şubelerimizin bu konudaki değerlendirmelerini aldığımız anket çalışmamız bizi cesaretlendirmiştir. Çalışmalarımıza katkı verecek kültür insanlarımızdan aldığımız yazılardan konunun önemini ve başarı yollarımızı öğrenmeye çalıştık. Kendilerine şükranlarımızı sunarız.

Atatürkçü Düşünce Derneği olarak Cumhuriyetimiz'in 100. Yılı kutlamalarına bu bakış açısı ve başarıma azmiyle hazırlanmalıyız. "Bir tek kültür alanında egemenlik kuramadık" diyenler, Ulusumuza siyasal islâmın çağ, akıl ve bilim dışı değerlerini dayatıyorlar. Bu çabalarını elbette sonuçsuz bırakacağız. Bunun yolu da Cumhuriyet Kültürü'nü yaşam biçimi olarak benimsemek ve geliştirmektir. Atatürk'ün " Zaferler ancak kültür orduları ile kalıcı olabilirler." sözü ise rehberimiz...

Bu kitabın hazırlanmasında emeği geçen Naki Selmanpakoğlu, Aydın Esen, Ali Nihat Yavşan, Özgün Ökmen ve Doğanay Eryılmaz'a teşekkürlerimizi sunarız.

B.Safa Yenice
ADD Genel Başkan yardımcısı
Kültür Kurulu Başkanı

M.Hüsnü Bozkurt
ADD Genel Başkanı

ÇAĞDAŞLAŞMA YOLUNDA

Abidin Celal BİNİZET

Kültürün en yalın tanımlarından biri doğaya eklenmiş insan demektir. İnsanın gerek kendi cinslerine gerekse doğanın her varlığına karşı geliştirdiği davranış kalıpları kültürün içeriğini oluşturmaktadır. Basit gibi görünmesine karşın aslında karmaşık bir yapıyla yüz yüze bulunduğumuz gerçeğini unutmamalıyım. Karmaşık yapının nedeni bireyin yaşarken sürekli bir öğrenme süreci içinde bulunmasıdır. Bu nedenle koşullar değiştikçe bireyin dış dünyaya karşı vereceği tepkilerde de değişim geçirmesi son derece doğal. Önemli olan bu değişimin çağdaş uygarlığa, akıl ve bilime bağlı olumlu bir rota izlemesidir. Yoksa günümüzde örneklerine sıkça rastlanan tersi uygulamaları bu anlamda kültürel bir olgu olarak kabullenmemiz olanaksızlaşır. Tarihin akışı içinde aydınlanma doğrultusundaki kültürel yapılanmadan söz ediyorum.

İşte bu süreç içinde insanı insan yapan edimlerinden en önemlisi sanatsal yaratıdır. Aklın dogmalardan kurtulup düşünce kalıplarını sonsuzlaştırma eylemine sanat deniyor. Bu nedenle sanat topluma asla kalıplar dayatmaz. Sanatçının gözüyle yaratılmış bir çözüm yolunu gözler önüne serer. Karşısındaki izleyiciye de bunlara bakarak daha başka hangi yollarla ilerlenebileceği sorusunu sorar. Kısacası karşılıklı iletişim içinde birbirlerini tetikleyerek yeni düşünce alanları açma görevini üstlenir sanat. Karanlık güçler bu nedenle düşmandır ona. Çünkü donmuş kalıplar üzerine kurdukları sorgusuz söz oyunlarıyla kitlelerin düşünce yetisini durdurmayı hedeflemişlerdir. Bu da kolayca bilinebileceği gibi iktidarda kalmanın en kestirme yoludur.

Sanatın ne olduğu konusu yeterince yazılıp çizilir de, olayın boyutu söz konusu olduğunda bir yığın açıklamalarla geçiştirilmeye çalışılır. Gerçekten, kuramsal boyutta sanat olgusu değişik incelemelerle kılı kırk yararcasına didiklenir. Yalnızca bizdeki çalışmalara bakarak karamsarlığa kapılmanın anlamı yok. Son yıllarda bir kıpırdanma olmasına karşın, bunlar daha çok durum saptayıcı olmaktan pek uzağa gitmeyen araştırmalar olarak görülüyor. Olsa olsa insan düşüncesinin belli bir alanda yoğunlaşmaya başlamasının göstergesi sayılabilir bunlar. Bu birikim sayesinde ki çağımız sanatının ne olup olmadığı konusunda köklü değer yargıları üretip gelecek kuşaklara kalıcı normlar bırakılması sağlanacaktır.

Aslında bizde batılı anlamda plastik sanatların geçmişi ile bu araştırmalar arasındaki karşılaştırmada fazlaca çelişki olduğu söylenemez.

Burada kısa bir bölüm açarak sanatın kendi iç dinamizmine bakmaya çalışalım. Sanatsal yaratımın bir ayağı bireye dayansa da, ötekinin toplumsal kaynaklı olduğu unutulmamalıdır. Söz konusu eylemin, sanatçı açısından bir dizi iç devinim sonucu ortaya çıktığı konusu çokça yazılmıştır. Her sürecin kendi fiziksel ve kültürel yapısına bağlı değişik yollardan geçen ama aynı noktaya kavuşan bir serüveni bulunur. Kendi içinde sonsuzca çatallanan, iniş-çıkışlara sahip bu yer, yaratının geniş alanından başka bir yer değildir.

Sanat yapısı bu yönüyle “bireysellik” özelliğini en iyi biçimde kendinde taşır. Ama bitirilme noktasından sonra bireysellik bağlarından kurtularak toplumsal bir varlığa dönüşür. Yaratıcısıyla arasındaki bağdan kurtulması onun yeni bir bakış altında incelenme zorunluluğunu

getirir. Böylelikle sanat yapıtı ile izleyici arasındaki bağı kuvvetlendirici, bir dizi düşünsel etkileşimin yansımalarını incelememiz gerekecektir. Kısacası, bir sanat yapıtının, başka anlatım araçlarını da kullanarak genişleyen bir görünüme ulaştığını gözlemliyoruz.

Akla hemen sanat yapıtının da bir anlatım biçimi olduğu olgusu gelmiyor değil. Ancak onu bireyci yanından yakalayarak toplumsal bir varlığa dönüştürme eylemi, sanatın farklı alanları arasındaki ilişkinin oranıyla eşdeğer bir hızla ulaşıyor. Başka bir deyişle düşünsel temele iyice oturtulmuş sanat yapıtı evrensel nitelikleri yakalamada şansını artırmış oluyor.

Olaya bu yönüyle baktığımızda sanatımızın içinde bulunduğu duruma yeterince bulunmuş demektir. Ülkemizdeki insan sayısı karşısındaki galeri sayısını, izleyicileri ve yapıtlarla ilgili yazıların kaç kişi tarafından okunduğunu şöyle bir düşünmek bile ortamın ne ölçüde anti-değer taşıdığını bir güzel yansıtır.

Kuşkusuz bu söylenenleri şablon olarak öteki sanatlar üzerine rahatlıkla kullanabilirsiniz. Sonucun aynı çıkacağından hiç kuşkunuz olmasın.

Başından beri adını anmadan bir yerlere göndermede bulunduğumuzu unutmayalım. Hem batı sanatını model olarak alıp hem de onunla tam anlamıyla bütünleşememenin sıkıntılarını yaşadığımız bir gerçektir. Belki bu yargıya karşı itirazlar olacaktır. Birkaç sanatçımızın yaptığı çıkışlara bakıp olayı olduğundan fazla boyuta dönüştürmemeli. Yukarıda değindiğimiz temelsiz yaklaşım ancak öykünmeciler bir anlayışa götürmekten başka bir işe yaramıyor. Sorun, bir yaşam ve dünyayı kavrayış biçimi olmaya gelip dayanıyor. Karşımızda duran ve “batı” olarak algılanan kavramın Avrupa merkezli bir değerler bütünü olduğu açıktır. Fazla uzağa gitmeye gerek yok. Geçen yüzyılda iki büyük savaş görmüş ve milyonlarca insanı ölüme sürüklenmiş, bir o kadarı sakat kalmış, yaşadığı alanlar yıkılıp yıkılmış bir yerden nasıl oluyor da örnek alınacak kültürel değerler ortaya çıkabiliyor?

Bunun bir tek açıklaması olabilir. Yaşam bakımından en duyarlı günlerde bile insan, düşünsel yönünü ikinci plana itmemiştir. Ve yine aynı dönemde, bu alandaki iletişimin en üst noktada tutulduğunun da altını çizerek ekleyelim.

Bugün sanatta “batı” adı altında Avrupa kökenli bir anlayış varsa, hangi alanda olursa olsun birbirlerini yadsımadan kazanımlarını elde etmiş olduklarını söyleyebiliriz. Cumhuriyetimizin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk kısaca değinilmeye çalıştığım sanatsal süreci çok iyi özümlemişti. Avrupa ankarasının geçirdiği onca olumsuz koşullara karşın yepyeni bir kültürel atağı başarabilmesinin gerisinde altyapısındaki zenginlik olduğunu biliyordu. Bu nedenle uygarlık konusunda “baticılık” yerine batı kültürüne ulaşmayı hedeflemişti. Elbette bu düşünce üzerinde yoğunlaşırken üzerinde bulunduğumuz topraklardaki geçmiş kültürel katmanları göz ardına atmadan uzak çalışmaları da başlatmıştı. Kısacası yeni bir devlet, yeni bir toplum hedeflendiğinde varlık nedeni tüm kurumlarla birlikte kültür ve sanatı öncelikli bir konumda tuttu. Konuya ilişkin birçok yerde açıklamaları olduğu biliniyor. Bunlardan en özlüsü Adana gezisi sırasında söylediği *“Sanatsız kalan bir milletin hayat damarlarından biri kopmuş demektir.”* Yine bir başka ilde, Bursa’da Şark Sinemasında vatandaşlara yönelik konuşmasında: *“Bir millet ki resim yapmaz, bir millet ki heykel yapmaz, bir millet ki fennin icabettirdiği şeyleri yapmaz; itiraf etmeli ki o milletin tarihi terakkide yer yoktur.”* Sözleriyle bilimsel düşünce ile kültür ve sanata verdiği önemi bir kez daha vurgulamıştır.

Değinilen bu ilkeler sayesinde ki genç Türkiye Cumhuriyeti içinden çıktığı yoksulluk ve savaş sürecinden dirilircesine ağdaş bir toplum olma özelliğine kavuşabilmişti. Ancak bölgesel dinamiklerin kendileri için en büyük tehlike gördüğü bu yeni ve ağdaş toplum gerici iktidarlar için korkulu bir örnek oldu. Kölelikten kurtulup insanca yaşama olanaklarını isteyecek üyelerinin düşünce kapılarını kapatabilmek amacıyla Atatürk devrimlerini karalama kampanyası salt bu nedenle başlatıldı. ağdaşlığın önünü kesme çabaları gerici iktidarların egemenliğini sürdürürebilmeyi amaçlıyordu.

Atatürkçü Düşünce Derneği böylesi tehlikelerle dolu bir süreçte görev yüklendi. Bilgisizliğin kolaycılığına karşı donanımlı ve bilinçli bireyler yetiştirmek asıl hedef. Çünkü dogmatik düşüncelerle doldurulmuş kişilerin birey olmak gibi bir endişeleri bulunduğunu sanmıyorum. “Kul ve köle” şablonu bu tür toplumların değışmez kalıpları olarak ayakta tutulur. Dünya üzerindeki tüm geri kalmış toplumlara bakılırsa oralarda birey yerine “kul-köle” ikilisinin varlığı kolayca seçilir. Atatürk işte bu kalıpları kırarak çağdaşlığa ulaşmayı hedeflemişti. Kültür ve sanatı öneleemesinin gerisinde yatan temel düşünce bundan başkası değildi. Bugün önümüzdeki en önemli sorun Atatürk’ün hedeflediği ağdaş uygarlık düzeyine ulaşabilmek için yeniden donanımlı bireyler olmak çabasıdır. Şabloncu kalıpların kolaycılığına karşı düşünceenin her daim diri ve canlı tutulmasını hedefe koymak zorundayız. Unutulmamalı ki toplum kalkınması burada işaret edilen dinamik bireylerle olasıdır. Bu amaca ulaşabilmenin büyük bir özveri ve çaba istediği açık. Öğrenmeyi ve sorgulamayı sürekli açık tutulan düşünce kanallarıyla diri tutmak zorunda olduğumuz bilinmeli. Baştan işaret edildiği gibi kültür ve sanat tam da bu işlev için gerekli. Toplumu dönüştürebilmek adına, çağdaşlık rotasına yeniden sokabilmek adına onların yol göstericiliğine her zamankinden daha fazla gereksinimiz olduğu açık.

ATATÜRK'ÜN ÖNGÖRDÜĞÜ CUMHURİYET İNSANI, ULUSU, KÜLTÜRÜ VE MÜZİĞİ

Prof. Dr. Ali UÇAN

1. Giriş

Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ten armağan görkemli **Türkiye Cumhuriyetimiz** ilk yüzyılını bitirme ve ikinci yüzyılına girme aşamasındadır. Bu aşamada *Cumhuriyetimizin özgün ilkeler, ülküler ve değerler bütünü*nün kaynaklandığı *ana temeli*, izlediği *ana süreci* ve bu süreçte güç aldığı *ana dayanağı* yeniden anımsamak durumundayız. **Ana temel** ulu önder Atatürk'ümüzün *öngörüş*, yurdumuzun-ulusumuzun *kurtuluş*, Cumhuriyetimizin *kuruluş*, topyekûn çağdaşlaşmamızın *işleyiş* ve çağdaş uygar insanlığın *yöneliş felsefesidir*. **Ana süreç** *özgür, bağımsız, egemen ve çağın gerektirdiği uygar birey-insan, toplum-ulus, ülke ve devlet olarak sonsuza değin ongun ve saygın biçimde var olma, yaşama, gelişme, değişme/dönüşme ve çağdaşlaşmadır*. **Ana dayanak** gerçek *köküne-özüne dönerek ve onu koruyarak gelişme, değişme-dönüşme ve çağdaşlaşma istencidir*. Bu üç *ana boyutlu ana bağlamda* Cumhuriyetimizin odaklandığı başlıca kavram ve olgulardan dördü Atatürk'ün öngördüğü *Cumhuriyet insanı, ulusu, kültürü ve müziğidir*. Öyleyse ilk yüzyıl dönümünde bu kavram ve olguları *ana çizgileriyle yeniden anımsamalıyız*. Bu makalede amaç bunu gerçekleştirmektir. Bunu doğru yapmak için Atatürk'ün öngördüğü *cumhuriyet* kavramı ve olgusundan yola çıkmak gerekir.

2. Atatürk'ün Öngördüğü Cumhuriyet

Cumhuriyet sözcüğü *cumhur* sözcüğünden türetilmiştir. *Cumhur*, kısaca 'halk, topluluk' demektir. Ancak zamanla yeni bir anlam yüklenerek 19. yüzyılda "seçilme bir başkanla yönetilen halk" anlamına gelir. *Cumhurî, Cumhuriyye* "cumhurla, halkla ilgili olan" anlamını içerir. *Cumhuriyet* "cumhurun, halkın egemenliği doğrudan doğruya veya seçtiği temsilciler aracılığıyla kullandığı devlet biçimi"dir. 19. yüzyılda "seçilme bir başkanın başında bulunduğu devlet yönetimi" demektir (Özön 1971: 115). 20. yüzyılda genel sözlük anlamıyla *Cumhuriyet* "ulusun, egemenliği kendi elinde tuttuğu ve bunu belli süreler için seçtiği milletvekilleri aracılığıyla kullandığı devlet biçimi" olarak tanımlanır. 21. yüzyılın başlarında ve günümüzde "ulusun, egemenliği kendi elinde tuttuğu ve bunu belli süreler için seçtiği milletvekilleri aracılığıyla kullandığı yönetim biçimi" olarak tanımlanmaktadır (TDK 1969: 145; 1988: 263; 2005: 375). Çağdaş bir kavram ve olgu olarak **Cumhuriyet** *halkın-ulusun egemen olduğu devlet, yönetim ve yaşam biçimidir*. İlk *devlet biçimi, egemenlik biçimi ve yönetimi biçimi* olarak ortaya çıkmış; giderek *yaşam biçimi* olarak da belirginleşmiştir. **Atatürk**'ün kavrayışında *Cumhuriyet* bunların tümü ve bileşkesi ile *demokrasiyi ve erdemi* de içeren *bütünsel bir anlam ve nitelik taşıır*. Nitekim **O** bu bütünsel kavrayışıyla, büyük utkularla kurup "En büyük eserimdir" dediği *Türkiye*

Cumhuriyeti’ni “demokrasi esasına dayalı bir devlettir” (ABE C 23 2008: 39) tanımlamasıyla yetinmez. “Cumhuriyet erdemdir” (ABE C. 18, 2006: 69) diyerek de tanımlar ve hızla laikleştirir.

3. Atatürk’e Öngördüğü Cumhuriyet İnsanı

Atatürk’e göre *Cumhuriyet insanı yurttaş ve kültürdaş insandır*. Çünkü **çağdaş cumhuriyet** öncelikle *yurttaşlık ve kültürdaşlık* esasına dayanır. *Yurttaş insan* yurttaş kültürüne sahiptir. *Yurttaş kültürü* yurttaşlık kavramı ve olgusuna dayanır, onlardan doğar, kaynaklanır ve beslenir. *Yurttaşlık* kavramı ve olgusu eşitliği, ortaklığı, katılımı ve paylaşımı içerir ve anlatır. Yurttaşlar, yurda adını veren ulusun ve kurduğu devletin adıyla kimliklenir, kimliklendirilir. Adını ulustan alan yurtta ulusal egemenlik esastır ve geçerlidir. TBMM’nin toplanıp açılışıyla ulusal egemenliğin yaşama geçirildiği, ulusal istencin etkin kılındığı, yeni Türkiye Devleti’nin kurulduğu, ulusal kurtuluşun sağlandığı, Saltanatın ve Hilafetin kaldırıldığı **Cumhuriyet Devrimi**yle birlikte kulluktan bireyliğe ve kuldaşlıktan yurttaşlığa geçilmiştir. Cumhuriyet insanında *toplumsal yurttaşlık* esastır. Toplumsal yurttaşlıkta *toplumsal bireylik* büyük önem taşır. Cumhuriyet insanında toplumsal yurttaşlık ile kültürel yurttaşlık ve kültürel yurttaşlık ile kültürel bireylik iç içedir. **Atatürk** cumhuriyet insanını cumhuriyeti seven, koruyan, geliştiren insan olarak görür. Bu görüşünü Cumhuriyet’in kuruluşunun ilk yıldönümünde *Vakit* gazetesine verdiği demeçte şöyle vurgular (ABE C. 17 2005: 110): *“Türkiye’de cumhuriyet vardır ve cumhuriyetseverler vardır.” Cumhuriyet insanı yurtsever, ulussever ve cumhuriyetseverdir; erdemli ve namusludur*. Çünkü *“Cumhuriyet yönetimi erdemli ve namuslu insanlar yetiştirir”* (ABE C. 18, 2006: 69). Dolayısıyla *fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür insandır; insancıl ve barışçıldır*.

3.1. Cumhuriyet İnsanınin Gerekseimleri: Cumhuriyet insanı yapısı, yaradılışı ve yaşayışı gereği çok çeşitli gerekseimler içindedir. Bu gerekseimler şunlardır (Uçan 2010: 26; 2012: 102):

- (1) Sağlam ve sağlıklı, bilgili ve bilinçli, güvenli ve dengeli yaşama.
- (2) Yaşamda etkin katılımı ve katkı, uyumlu ve başarılı, doyumlu ve mutlu olma.
- (3) Bunun için yaşamını istendik bir biçimde düzenleme ve barış içinde sürdürme.
- (4) Yaşamını sürekli iyileştirme, geliştirme ve olabildiğince yetkinleştirme.
- (5) Çağdaş koşulların yeni gereklerine göre değiştirme ve dönüştürme.
- (6) Bunlar için gücünü ve yeteneklerini harekete geçirme, kullanma, artırma ve geliştirme.
- (7) Bu yolda gerekli her türlü fırsat, olanak ve seçeneklere sahip olma ve onlardan yararlanma.
- (8) Fırsat, olanak ve seçenekler elverdiğince kendini geliştirme, gerçekleştirme ve aşma.
- (9) Özgür ve bağımsız, kimlikli ve kişilikli, özgüvenli ve onurlu bir yaşam sürme.
- (10) Bütün bu nitelikleriyle çevresinde ongun, saygın ve sevgin bir insan konumunda olma.

3.2. Cumhuriyet İnsanın Ana Temel Arayışları ve Bilgi Alanları: Cumhuriyet insanı, gereksinimlerini karşılamak ve gidermek için etkinleşir, çabalar ve bir şeyler yapar. Bu bağlamda çok yönlü ve çok boyutlu **çeşitli arayışlar** içine girer. Bu süreçte ilkin yaşamak için en gerekli, en zorunlu olanları arar, bulur ve *temel-genel-günlük/gündelik yaşam bilgisi*yle donanır. Ancak bir süre sonra bununla yetinmez. Çünkü bu bilgi, tüm gereksinimleri karşılamaya, gidermeye yetmez. Bunun farkına, bilincine varınca bu bilginin ötesine geçerek **başka arayışlar** içine girer. Bu bağlamda Cumhuriyet insanının temel ve ana arayışları **altı boyutta** gerçekleşir (Uçan 2010: 28-29; 2012: 102-103):

(T) En Yaşamsal Gerekliyi ve Zorunluyu arayış.	Bu arayıştan <i>yaşam bilgisi</i> doğar.
(1) Sağlamlığı ve Sağlıklılığı/Güçlülüğü arayış.	Bu arayıştan <i>spor (kültür-fizik)</i> doğar.
(2) Gerçeği ve Doğruyu arayış.	Bu arayıştan <i>bilim</i> doğar.
(3) Kolaylığı ve Kullanışlıyı arayış.	Bu arayıştan <i>teknik</i> doğar.
(4) Özgünü ve Güzeli arayış.	Bu arayıştan <i>sanat</i> doğar.
(5) Yararlıyı ve İyi/Değerliyi arayış.	Bu arayıştan <i>felsefe</i> doğar.

Bunlar **insani insanlaştıran arayışlar**dır. Çünkü herkes gerçek anlamda bu temel, ana arayışlarıyla insanlaşır. Uygar insanlarda bu arayışlar birbirlerinden kopuk değildir, birbirleriyle bağlantılı ve etkileşimlidir; birbirlerini destekler, kolaylaştırır, tamamlar ve bütünler. Böylece çağdaş uygar insanların yaşamında **zorunlu, sağlıklı ve kullanışlı** ile **iyi, doğru ve güzel** arasında sıkı bir bağ oluşur. **Cumhuriyet insanının** bu arayışları hiç durmaz, bitmez, yaşam boyu sürer. Cumhuriyet insanı söz konusu arayışlarının sonunda şu **temel ve ana bilgi alanlarına** erişir (Uçan 2010: 29; 2012: 103):

(T) Yaşam Bilgisi	(en gereklinin ve zorunlunun bilgisi),
(1) Spor	(sağlamlığın ve sağlamlılığın/güçlülüğün bilgisi),
(2) Bilim	(gerçeğin ve doğrunun bilgisi),
(3) Teknik	(kolaylığın ve kullanımının bilgisi),
(4) Sanat	(özgünün ve güzelin bilgisi),
(5) Felsefe	(yararlığın ve iyinin/değerlinin bilgisi).

Uygur insan yaşamında *yaşam bilgisi, spor, bilim, teknik, sanat ve felsefe* işte bu arayış ve buluşların birer ürünü, alanı ve sürecidir. Bunlar çağdaş anlamda *insanca yaşama, gelişme, yetiştirme, çalışma, kendini gerçekleştirme ve aşma* süreç, ürün ve alanlarıdır. Her birinin çağdaş insan yaşamında ayrı bir yeri, önemi ve kendine özgü işlevi vardır. Hiçbiri diğerlerinin yerini alamaz-tutamaz, yerine geçemez, işlevini göremez. Cumhuriyet insanının ana bilgi alanlarından *sanat* içinde *müzik* çok önemli ve öncelikli bir yer tutar (Uçan 2010: 29; 2012: 103). Bunlar *insanbilim* verileriyle büsbütün örtüşür.

4. Atatürk'e Örgördüğü Cumhuriyet Ulusu: Cumhuriyeti Kuran Türk Ulusu

Atatürk'ün tanımıyla *"Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türkiye halkına Türk ulusu denir"* (ABE C. 23 2008: 17, 71). Buna göre Türkiye halkından oluşan Türk ulusu yüz yıl önce **O'nun** önderliğinde *Cumhuriyeti* kurarak ve özümseyerek *Cumhuriyet halkı* ve *Cumhuriyet ulusu* niteliği kazanmıştır. Bu niteliği kazanış *uluslaşma, ulusal egemenleşme, ulus devletleşme, ulus ülkeleşme ve cumhuriyetleşme* süreçlerinin birlikte iç içe işlemesiyle gerçekleşmiştir. Türk ulusu öz tarihinin derinliklerinden süzülüp gelen, yeni ve yakın çağların ilercisi verilerinden yararlanan ve dönemin çağcıl koşullarından esinlenen bu niteliğini hızla pekiştirerek kökleştirme ve geliştirmeye girişmiştir. Bu girişimle birlikte *Türk ulusu* çağdaş uygar dünyanın güçlü, etkin, saygın ve onurlu

bir üyesi olma yolunda özgüvenle çalışmaya koyulmuştur. Öbür yandan “budunbilimin ileri sürdüğü öneriye göre devlet kurabilen halk ulustur” (Tarcan 2006: 82). Başka bir anlatımla Devlet kurabilen halka *Ulus* denir. Öyleyse *Cumhuriyet devleti* kurabilen halk *Cumhuriyet ulusudur*. Bu bağlamda *Türkiye Cumhuriyeti*’mizi kuran ulusumuz **kimlik** olarak **Türk ulusu**, **nitelik** olarak **Cumhuriyet ulusudur**. Çünkü *Cumhuriyet ulus* kavramı ağırlıklı olarak **kimliği** değil **niteliği** belirtir, **kimlikten** çok **nitelik** vurgusu içerir. Bu durumu şu tanım daha da pekiştirir: “*Ulus; dil, kültür ve ülkü birliği ile birbirine bağlı yurttaşların oluşturduğu bir siyasi ve toplumsal heyettir*” (ABE C. 25 2009: 153). *Cumhuriyetçi Türk halkı-ulusu* şu özellikleri de taşır:

“Türkiye halkı yüzyıllardan beri özgür ve bağımsız yaşamış ve bağımsızlığı yaşamsal bir gereklilik kabul etmiş bir kavmin [budunun] kahraman evlatlarıdır. Bu ulus bağımsızlık olmadan yaşamamıştır, yaşayamaz ve yaşamayacaktır.” (ABE C. 13 2004: 94). *“Türk ulusu çok büyük olaylarla da kanıtladı ki, yenilikçi ve devrimci bir ulustur.”* (ABE C 17 2005: 295). *“Büyük davamız en uygar ve en gönençli ulus olarak varlığımızı yükseltmektedir. Bu, yalnız kurumlarında değil, düşüncelerinde de temelli bir devrim yapmış olan büyük Türk ulusunun dinamik ülküsüdür. Bu ülküyü en kısa zamanda başarmak için düşün-düşünce ve hareketi birlikte yürütmek zorundayız. Bu girişimde başarı, ancak türeli [adaletli, hakka ve hukuka uygun] bir planla ve en rasyonel [ussal] tarzda çalışmakla mümkün olabilir.”* (ABE C. 30 2011: 79).

5. Atatürk’ün Öngördüğü Cumhuriyet Kültürü: Yüksek Türk Kültürü

Cumhuriyet bir devlet, egemenlik ve yönetim biçimi olduğu kadar aynı zamanda bir yaşam biçimidir; dolayısıyla bir kültürdür, kültür biçimidir. Çünkü her devlet, egemenlik ve yönetim biçimi gibi cumhuriyet de kendi yaşam biçimini, yani kendi kültürünü yaratır. Cumhuriyetin yarattığı kendine özgü yaşam biçimine *cumhuriyet kültürü* denir. **Cumhuriyet kültürü** bir *ulus kültürüdür*. *Cumhuriyet kültürünün* öz niteliği Atatürk’ün kültür görüşü içinde belirtilidir. **Atatürk kültürü** yeni Türkiye’nin temeli olarak görür ve kurduğu *Üniter Ulus Devleti* “*Türkiye Cumhuriyeti’nin temeli kültürdür, yüksek Türk kültürüdür*” (ABE C. 26 2009: 267; C. 28, 2010: 330) diyerek tanımlar. Böylece bir *Kültür Cumhuriyeti* kuran Türk ulusunun doğasına ve belgisine en uygun kültür *cumhuriyet kültürüdür*. Bu nedenle *yurttaş ve kültürdaş* insan ve ulus, cumhuriyet kültürüyle yetişir, yoğrulur ve biçimlenir.

5.1. Atatürk’e Göre Cumhuriyetin Çağdaş Kültür Ağı ve Örgüsü: Atatürk *Türkiye Cumhuriyeti*’ni kurarken **kültürün çağdaş anlamı ve işlevlerinin** tam ayırında ve bilincindedir. Bu bilinçle *çağdaş kültürün* ana bileşenlerini *insan odaklı ve yaşam* eksenli *spor, bilim, teknik, sanat ve felsefe* olarak belirler ve öne çıkarır. **Yaşam bilgisi** eksenli çağdaş *yaşamda*, bu bileşenlerden **Sporu** yaşamda sağlam bedenli/sağlam kafalı ve sağlıklı olmayı sağlayıcı, **Bilimi** yaşamda en gerçek ve en güvenilir yol gösterici, **Tekniği** yaşamda en etkin ve etkili kolaylaştırıcı, **Sanatı** ulusun ve bireyin başlıca yaşam damarlarından biri olarak nitelendirir. **Felsefeyi**, bunları çağdaş yaşamın gerekleri ile bireyin ve toplumun gelişmesi doğrultusunda birbiriyle buluşturan, bağdaştıran, birleştiren-kaynaştıran ve bütünleştiren bir *akılcı düşünme, gerçekçi değerlendirme ve yaratıcı kılma* yolu olarak görür. **Müziği** ise güzel sanatlar içinde en çabuk ve en önde götürülmesi gereken dal olarak belirler. Bunların tümünü çağdaşlaşma sürecinde bir **bütün** olarak işe koşar, kullanır ve değerlendirir. Bunları yaparken **kültür ile uygarlığı** ve **kültür ile eğitimi** birbirinden ayırmaz, bir arada yürütür. Yaşamı ve görevleri boyunca böyle davranmayı *şaşmaz ilke* edinir (Uçan 2006: 51-52; 2010: 38; 2012: 102; 2015: 155, 330).

Görülüyor ki Atatürk bu görüş, kullanış ve değerlendirişle ana bileşenleri kopmaz bağlarla birbirine bağlı ve sımsıkı kenetli, son derece işlevsel bir *çağdaş kültür ağı* ve *çağdaş kültür örgüsü* oluşturur. Bu *insan* odaklı ve *yaşam* eksenli çağdaş kültür ağını ve örgüsünü *bilim, teknik, sanat, spor, felsefe* kavramları ve olgularıyla örür. Bu ağda-örgüde ana bileşenlerin her birine ayrı bir yer ve önem verir, ayrı bir değer ve işlev yükler. Atatürk'ün çağdaş kültür ağı, Atatürk'ün çağdaş kültür örgüsü dediğimiz bu yapı içinde *müzik*, güzel sanatların en çabuk, en önde götürülmesi gereken dalıdır.

Dünyada ulu önder Atatürk'ün dışında hiçbir kurucu devlet başkanı, ulusal, uluslararası ve küresel düzeyde hiçbir toplum, ulus ve insanlık önderi, bu denli açık ve belirgin, gerçekçi ve tutarlı, çok boyutlu ve geniş kapsamlı, bütünlüklü bir çağdaş kültür ağı/çağdaş kültür örgüsü oluşturup ortaya koymamıştır, koyamamıştır. Bu nedenle **Türk ulusu**, ulusal kurtuluş savaşını olağanüstü başarıyla yürütüp utkuyla sonuçlandırır ve **çağdaş-demokratik-laik Türkiye Cumhuriyeti'**ni kurarken böylesine eşsiz bir **önder** ve seçkin **yönder** çıkardığı için ne denli övünse ve kıvansa azdır (Uçan 2010: 39).

Atatürk'ün de benimsediği *genel anlayışa* göre çağdaş kültür ağı/örgüsü, çağımızda oluşup gelişen *yeni kültürün* yanı sıra, geçmişten süzülüp gelerek çağımıza ulaşan ve uyan, çağımızda işlevsel varlığını ve etkililiğini sürdüren, çağımızın kimi gereksinimlerini karşılayan ve geleceğe uzanma gücü olan *eski kültürü* de kapsar. Böylece *geçmiş kültür* ile *gelecek kültür* arasında, öncekindeki kökleri ve sonrakindeki uzanımlarıyla *günümüz kültürü* olarak sağlam bir *köprü* işlevi görür (Uçan 2006: 52).

Bütün bunlardan anlaşıyor ki **Atatürk**, çok boyutlu ve geniş kapsamlı, çok köklü ve derin bir çağdaş kültür görüşü ve kavrayışına sahiptir. Bu görüş ve kavrayışla, Türk ulusunun çağdaş uygar dünyada, çağdaş uluslar ailesinde yerini alabilmesi için çağdaş yaşamın gereği olan çağdaş kültürde bilime, sanata, tekniğe, felsefeye ve spora vazgeçilmez öğeler olarak yer verir. Çünkü ancak böylece çağdaş *“uygar uluslar arasında çalışan bir organ olabilme”* (1919) hedefine erişmeyi olanaklı görür.

5.2. Atatürk'ün Çağdaş Kültür Anlayışının ve Örgüsünün En Temel Özelliği: Burada Atatürk'ün çağdaş kültür anlayışının ve örgüsünün en temel özelliğini belirtmekte büyük yarar vardır. Çünkü bu özellik *çağdaş eğitimle sımsıkı* ilişkilidir. Cumhuriyetten önceki dönemlerde toplumun belli üst katmanlarında geçerli *eski anlayışa* göre *kültür* daha çok *kültür eksenli*ydi. Buna bağlı olarak *eski kültür anlayışının* ve *örgüsünün* temel özelliği daha çok *kültür için kültür* idi. Bunun ana kültür alanlarına göre açılımı *bilim için bilim, teknik için teknik, sanat için sanat, felsefe için felsefe, spor için spor* idi. O dönemin eğitim anlayışı bundan çok etkileniyordu. Bu nedenle *eski eğitim anlayışına* göre bilim, teknik, sanat, felsefe, spor daha çok kendi alan amaçları için öğreniliyor ve öğretiliyordu (Uçan 2010: 39-40). Cumhuriyette ise *insanı bilimle, teknikle, sanatla, sporla ve felsefeyle eğitime* öngörülür.

Atatürk'ün çağdaş kültür anlayışına göre ise *kültür* daha çok *yaşam içindir*, dolayısıyla *yaşam eksenlidir*. Bu nedenle çağdaş kültür anlayışının ve örgüsünün en temel özelliği daha çok *yaşam için kültürdür*. Bunun kültür alanlarına göre açılımı *yaşam için bilim, yaşam için teknik, yaşam için sanat, yaşam için felsefe, yaşam için spordur*. O'nun insan, toplum ve ulus yaşamı için *eğitim anlayışı* buna koşuttur. O'nun çağdaş eğitim anlayışına göre bilim, teknik, sanat, felsefe, spor daha çok *yaşamsal* amaçlar için öğrenilmeli-öğretilmeli, yapılmalı, yaratılmalı ve geliştirilmelidir (Uçan 2010: 40).

5.3. Atatürk'ün Önderliğinde Kültürel Çağdaşlaşma Süreci: Bu süreç şu aşamaları kapsar:

- (1) Çağdaş uygarlığa duyarlı ve ilgili olma.
- (2) Çağdaş uygarlığa bilgili ve bilinçli yönelme.
- (3) Çağdaş uygarlığa eleştirel ve seçici açılma.
- (4) Çağdaş uygarlığa bütün ve tam girme.
- (5) Çağdaş uygarlığa yatkın ve etkin katılma.
- (6) Çağdaş uygarlığın yapıcı ve kalıcı bir üyesi olma.
- (7) Çağdaş uygarlığın yaratkan ve üretken bir ortağı hâline gelme.
- (8) Çağdaş uygarlığın her alanında en ileri düzeye erişme.
- (9) Çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkma, ilerisine-ötesine geçme.
- (10) Çağdaş uygarlık düzeyinin hep önünde-ilerisinde-ötesinde olma, bulunma, gitme.

Bu süreç, gereksinime göre *devrimsel*, *yarı devrimsel*/*yarı evrimsel* ve *evrimsel* bir seyir izler. Cumhuriyet'in kuruluş ve yerleşik evresinde *devrimsel* seyir ağır basar. Atatürk'ün öngördüğü *kültürel çağdaşlaşma açık uçlu ve sürekli, bitimsiz bir süreçtir* (Uçan 2006: 52-53; 2010: 49-50; 2012: 108).

5.4. Atatürk ve Kültürel-Müziksel Çağdaşlaşma: Atatürk'ün öngördüğü *kültürel ve müziksel çağdaşlaşma*, esas olarak *kültürde ve müzikte ulusallığı koruyup geliştirerek çağın genel anlayışına, gereklerine ve tutumuna uyma-uygun duruma gelme, ulusal kültürümüzü ve onun ana öğelerinden biri olan ulusal müzik kültürümüzü çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkarmadır. Atatürk kültürel ve müziksel çağdaşlaşmayı öngörür, tasarlar ve gerçekleştirmeye çalışırken* (Uçan 2006: 56):

(1) Hızla *aydınlanmayı, başka uluslara öykünmemeyi ve ulusal öze dönmeyi ana koşul* görür. Çünkü *öz azmaz. "Türk milleti hiçbir milleti taklit etmeyecektir, sadece özleşecektir"* (ABE C. 28 2008: 299). (2) *Asıl temeli kendi içimizden bulup ortaya çıkarmayı çıkış noktası* kabul eder. (3) *Dünya'nın her türlü biliminden, buluşlarından, ilerlemelerinden yararlanmayı ilke* edinir. (4) *Doğu'yu-Batı'yı, Kuzey'i-Güney'i aynen almayı veya benzetlemeyi değil, kendi içimizde asıl temele dayalı yeni ve özgün bireşim oluşturmayı amaçlar*. (5) *Her çıғırda açılarak yükselmeyi ve evrensel kültürde-müzikte yeri olan bir ulusal kültür-müzik yaratmayı hedefler*. (6) *Yerel-bölgesel-ulusal öğeleri derlemeyi-toplamayı ve işlemeye hazır tutmayı gerekser*. (7) Yaşayan *gelenekleri akıl, mantık, tutarlılık ve yararlılık süzgeçlerinden geçirerek süzmeyi yönerir*. (8) Kalıcı-gelişken *geleneksel öğeler ile kalıcı-geliştiren çağsal/çağcıl öğeleri bağdaştırmayı ve bileştirmeyi erekler*, (9) *Ulusal öğeleri genel son kurallara göre işlemeyi yöntem* seçer. (10) İşlemede *modern tekniği en geçerli teknik* sayar. Bütün bunların özü *kültürde-müzikte Türk kalarak çağdaşlaşma ve Türk kalarak evrenselleşmedir* (ABE C. 23 2008: 272; Uçan 1992: 64; Sun-Katoğlu 1993: 7-11; Uçan 2005: 100; 2015: 65).

6. Atatürk'ün Öngördüğü Cumhuriyet Müziği

Atatürk'e göre Türk ulusu her alanda yeni, köklü ve kapsamlı bir değişiklik geçirmektedir. Bu değişikliğin *sanat alanında "en çabuk ve en önde götürülmesi gerekli olan Türk müziğidir."* Çünkü *"bir ulusun yeni değişikliğinde ölçü, müzikte değişikliği alabilmesi, kavrayabilmesidir."* *"Bizim gerçek müziğimiz Anadolu [ve Rumeli] halkında işitilebilir."* Ondaki *"ulusal, ince duyguları, düşünceleri anlatan yüksek deyişleri, söyleyişleri toplamak ve onları bir gün önce, genel son müzik kurallarına göre işlemek gerektir. Ancak bu güzeyde [sayede, yolla]*

*Türk ulusal müziği yükselebilir, evrensel müzikte yerini alabilir.” (ABE C. 27 2010: 42-43). **Türk müzik devrimi** öncelikle bunları ereker.*

Atatürk bireysel, toplumsal-ulusal ve siyasal kültür yaşamında çoğulculuğa, çok türliliğe ve çok sesliliğe büyük yer ve önem vermiştir. Sonuçta **Cumhuriyet müziği** şu *altı ana türden* oluşmuştur:

- (1) Temel Türk Müziği (Elementer Türk Müziği),
- (2) Geleneksel Türk Halk Müziği,
- (3) Geleneksel Türk Sanat Müziği,
- (4) Çağsal/Çağcıl Türk Sanat Müziği (= “Çağdaş Türk Sanat Müziği”),
- (5) Popüler/Kitlese/Yığınsal Türk Müziği (= “Çağcıl (Modern) Türk Halk Müziği”)
- (6) Öncü Türk Müziği (Avangart Türk Müziği) (Uçan 2007: 580; 2012: 141-42; 2015: 228).

6.1. Cumhuriyet Kültüründe Müziksele Çağdaşlaşmanın Ana İlkeleri ve Ana Ölçütleri:

Atatürk’ün öngördüğü Cumhuriyet kültüründe müziksele çağdaşlaşma, biri temel (T), sekizi ona dayalı veya onun üzerine kurulu, ondan kaynaklı ve ona yönelimli toplam *dokuz ilke ve ölçüte* odaklanır. Bunlar sırasıyla şunlardır (Uçan 2006: 56-57; 2007: 554-555; 2010: 40; 2012: 108-109):

(T) *Temelde yaşamsallık*: Müzikte bireysel, toplumsal-ulusal ve uluslararası yaşamın esas alınması.

(1) *Özde ulusallık*: Müzik yaşamımızın ve başat müziklerimizin ulusal öz yapıya uygun olması.

(2) *Biçimde anlaşılabilirlik*: Ulusal müziğimizin herkesçe anlaşılır biçimde olması.

(3) *Kapsamda özgürlük*: Müziksele kapsamın ve içeriğin özgürce belirlenmesi ve oluşturulması.

(4) *Anlatımda özgünlük*: Müziksele anlatımda başkalarının öykünülmemesi, özgün olunması.

(5) *Yöntemde çağdaşlık*: Ulusal müziğimizin çağımızın en geçerli genel müzik kurallarıyla işlenmesi.

(6) *Teknikte çağcılık*: Ulusal müziğimizin çağcıl-modern teknikle sürekli geliştirilmesi-yükseltilmesi.

(7) *Nitelikte evrensellik*: Ulusal müziğimizin evrensel müzikte yer alabilir nitelik taşıması ve alması.

(8) *Yaşayışta bütünsellik*: Bireysel, toplumsal-ulusal ve uluslararası kültür yaşamında müziğin belli bir **türüne** değil, **olabildiğince** tüm **ana türlerine** yer **verilmesi**.

Bu ilke ve ölçütler bir *bütündür*. *Müziksele çağdaşlaşmada başarı*, bu ilke ve ölçütlere ne denli temellenildiği ve dayanıldığına; bu ilke ve ölçütlerden ne derece kaynaklanıldığı, yönlenildiği ve kılavuzlanıldığına; kısacası bu ilke ve ölçütlere ne kadar uyulduğuna, uyulabildiğine bağlıdır.

6.2. Cumhuriyet İnsanın ve Ulusunun Yaşam Damarları Sanat ve Müzik:

insanın ve ulusunun ana bilgi alanları aynı zamanda *insanın insanca ve ulusun ulusça yaşam damarlarıdır*. Bu bağlamda **Sanat**, insanın ve ulusun beş ana kültürel yaşam damarından biridir. Bu nedenle **Atatürk** “*sanatsız kalan bir ulusun yaşam damarlarından bir kopmuş demektir*” der. Çünkü insan ve ulus *sanatsız, sanat insansız ve ulussuz* olamaz, düşünülemez. Bu durum *sanatın*

ilk ana kolu ve dalı olan müzik için çok daha geçerlidir. İnsan daha çok *sanatla* insanlaşır, insancılaşır. Gerçekten *biyopsişik* insanın *sosyokültürel* insana dönüşmesinde *sanatın* çok etkin ve belirleyici rolü vardır. İşte bundan dolayı, çok değerli sanat eğitimcimiz Talip Apaydın'ın da vurguladığı gibi “*sanat, insanın en insan yanısıdır.*” Bu insanca ve ulusça yaşam damarları içinde *müzik, insanı daha da insan yapar.*

6.3. Atatürk’e Göre Cumhuriyet İnsanı Müziksiz Olamaz: Atatürk’e göre *insan* müziksiz olamaz. Çünkü *insan* ve *yaşamı* doğuştan *müzikle* birlikte ve iç içedir. Dolayısıyla *insan müziksiz, müzik insansız var olamaz, düşünülemez.* **Atatürk** bunu şöyle vurgular (ABE C. 18 2006: 70):

“[*İnsansal*] Yaşam müziktir. Müzikle ilgisi olmayan yaratıklar insan değildirler. Eğer söz konusu olan insan yaşamı ise müzik kesinlikle vardır. Müziksiz insan yaşamı zaten var olamaz. Müzik yaşamın neşesi, ruhu, sevinci ve her şeyidir. Yalnız müziğin türü incelenmeye değer.”

Bu görüş gerçekte, *insanın en başta kendine özgü bir doğal-temel müziksel donanıma sahip olmasına* dayanır. İnsanın müziksiz olamayışı en başta bu donanıma sahip olmasından kaynaklanır.

6.4. Cumhuriyet İnsanın ve Ulusunun Yaşamında Müziğin İşlevleri: *Cumhuriyet insanının baş örneği Atatürk* müziksiz yaşamaz, müziksiz bir insan yaşamı düşünmez. Çünkü *insanın doğuştan müziksel bir varlık (homo musicus) olduğunun* farkında ve bilincindedir. *İnsan* bu özelliğini yapısında, yaradılışında ve yaşayışında açıkça belli eder. *Toplum*, müziksel bir varlık olan insanlardan oluşur. *Müzik*, bireyi ve toplumu-ulusu besleyen başlıca *insanca yaşam* ve *kültür damarlarından* biridir. *Müzik kültürü* bu damardan bireye ve topluma-ulusa akan, kendine özgü bir *yaşamsal iksir* ve *kültürel öz*sudur. *Müzik eğitimi* bu damarı açan, açık tutan, ona işlerlik kazandıran ve onu geliştiren bir *süreç*tir (Uçan 2018: 2, 515-516). Bu durum müziğin *genel* ve *eğitimsel* işlevlerinde açıkça görülür. Cumhuriyet insanının ve ulusunun yaşamında ***müziğin genel işlevleri*** en az yedi ana kümede toplanır:

- (1) *Bireysel* işlevler,
- (2) *Toplumsal/Ulusal [ve Uluslararası/Küresel/Evrensel]* işlevler,
- (3) *Kültürel* işlevler,
- (4) *Sağaltımsal* işlevler,
- (5) *Ekonomisel* işlevler,
- (6) *Siyasal* işlevler,
- (7) *Eğitimsel* işlevler (Uçan 2005: 21-32; 2010: 65; 2012: 106; 2018: 489, 516-518).

Müziğin bireysel, toplumsal, kültürel, sağaltımsal, ekonomik ve siyasal işlevlerinin düzenli, etkili ve verimli bir biçimde gerçekleşmesi ve gelişmesi *eğitimsel* işlevleriyle sağlanır. Çünkü *müzik*, özünde *eğitsel* bir *nitelik taşıır* (Uçan 2005: 30) ve bu nedenle *eğitimsel* işlevler yüklenir. Cumhuriyet insanının ve ulusunun yaşamında ***müziğin eğitimsel işlevleri*** altı ana kümede toplanır (Uçan 2018):

(1) Eğitim boyutu olma işlevi:	Müzik belirgin bir eğitim boyutudur.
(2) Eğitim aracı-gereci olma işlevi:	Müzik kullanışlı bir eğitim aracı ve gerecidir.
(3) Eğitim yolu-yöntemi olma işlevi:	Müzik etkili bir eğitim yolu ve yöntemidir.
(4) Eğitim ortamı olma işlevi:	Müzik elverişli bir eğitim ortamıdır.

- (5) Eğitim içeriği olma işlevi: Müzik anlamlı bir eğitim içeriğidir.
(6) Eğitim alanı olma işlevi: Müzik önemli bir eğitim alanıdır.

Genel işlevlerinin insan ve toplum yaşamındaki vazgeçilmez yeri ve önemi nedeniyle ki *müzik*, insanlık tarihinin en eski çağlarından beri çok boyutlu *eğitimsel işlev* görür. Çünkü müziğin *genel* işlevleri çoğun *eğitimsel* işlevleriyle gelişir. *Müziğin eğitimsel işlevleri çoğu kez sağaltımsal işlevleriyle birlikte, iç içedir*. Öyle ki kimi durumlarda bu işlevleri birbirinden ayırt etmek çok zorlaşır, hatta olanaksızlaşır (Uçan 2018: 489-491, 517-518). Bu nedenlerle Cumhuriyetin *genel, özengen (amatör) ve mesleksi (profesyonel) müzik eğitimi*nde **Müzik** şu beş ana boyutta üçer özellik gösterir:

- (1) Müzik bir *Anlatım* alanı, eğitimi ve dersidir.
- (2) Müzik bir *Beceri* alanı, eğitimi ve dersidir.
- (3) Müzik bir *İçerik* alanı, eğitimi ve dersidir.
- (4) Müzik bir *Kültür* alanı, eğitimi ve dersidir.
- (5) Müzik bir *Uygurluk* alanı, eğitimi ve dersidir.

Bu boyut ve özellikleriyle **Cumhuriyet okullarında** her öğrenci için *gerekli ve zorunlu* olması gereken **genel** eğitim amaçlı-işlevli **Müzik dersi** hem ana eksen (mihver) derslere *bağlı*, hem kendi eksenine üzerine *oturtulu*, hem de diğer derslerle *ilişkili* olmak durumundadır (Uçan 2010: 65).

Cumhuriyet müzik yaşamımız, kültürümüz ve eğitimimizin *genel ortak temel dili Türkçe-Atatürkçe-Müzikçe*'dir. **Türkçe** ana, *kültür*, *kamu-ulus* dilimiz; **Atatürkçe** *düşün*, *ilke*, *ülkü* dilimiz; **Müzikçe** ise *alan*, *söylem*, *eylem* dilimizdir. Bu *üç dilimiz* birlikte iç içe bir bütün olarak çok daha güçlü, sağlam ve etkilidir. Çünkü birbirini destekler, tamamlar ve bütünler; birbirini besler ve esinler; birbirinden güç ve esin alır (Uçan 2006: 60-61; 2007: 599-600; 2012: 122, 145; 2018: 353-54).

7. Genel Durum, Sonuç ve Öneri

Cumhuriyetimiz yetmiş yılı aşkın **bir** süredir kimi zaman açık, kimi zaman örtük bir biçimde kimi yozlaştırma, savrulma, çarpıtma, saptırma, geriletme düşünüm ve girişimleriyle karşı karşıyadır. Bu düşünüm ve girişimler Atatürk'ün öngördüğü cumhuriyet insanı, cumhuriyet ulusu, cumhuriyet kültürü ve cumhuriyet müziği kavram ve olgularına yansımaktadır. Bu olumsuz durum sonuç olarak Cumhuriyet kazanımlarımıza yönelik kimi temel sorunlara da yol açmaktadır. Cumhuriyetimizin ilk yüzyılını bitirme ve ikinci yüzyılına girme aşamasındayken bu sorunların ivedilikle çözülüp aşılması gereklidir. Bu olumsuz durumu aşabilmek ve karşılaşılan temel sorunları çözebilmek için öncelikle eşsiz önder Atatürk'ümüzün *öngörüş*, yurdumuzun ve ulusumuzun *kurtuluş*, cumhuriyetimizin *kuruluş*, çağdaşlaşmamızın *işleyiş* ve çağdaş uygar insanlığın *yöneliş* felsefesine dönüş gerekmektedir. *Atatürkçü Düşünce Derneği* yeniden ilerici toplumsal değişime-dönüşüme güç verebilmek için yapacağı kültürel çalışmalarda bu doğrultulu girişimlere daha çok yer, önem ve öncelik vermelidir.

KAYNAKÇA

ABE (2004-2011), *Atatürk'ün Bütün Eserleri [ABE]*, C. 13, 17, 18, 23, 25, 26, 27, 28, 30, İstanbul: Kaynak Yay.

Özön, Mustafa Nihat (1971), *Osmanlıca Türkçe Sözlük*, Ankara: Bilgi Yayınevi.

- Sun, Muammer – Katoğlu, Murat (1993), *Türk Kalarak Çağdaşlaşma*, Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Tarcan, Halûk (2006), *Ön-Türk Uygarlığı*, 2. Baskı, İstanbul: Töre Yayın Grubu & Ön-Türk Uygarlığı Arş. Mrk.
- TDK (1969, 1988, 2005), *Türkçe Sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu [TDK], AKDITYK Türk Dil Kurumu [TDK].
- Uçan, Ali (1992), “Atatürk ve Türk Müzik İnkılabı”, *Atatürk Haftası Armağanı*, Ankara: T.C. Genelkurmay Başkanlığı Atatürk Dizisi Sayı: 25, s. 53-83.
- Uçan, Ali (2005), *İnsan ve Müzik/İnsan ve Sanat Eğitimi*, Genişletilmiş 3. Basım, Ankara: Evrensel Müzikevi.
- Uçan, Ali (2006), “Atatürk’ün Temel Müzik Görüşü”, *Türk Dili*, Cilt XCII, Sayı 665 (Temmuz 2006), s. 42-62.
- Uçan, Ali (2007), “Atatürk ve Müzik Eğitimi”, *Cumhuriyetin İlk Yıllarından Günümüze Dil Kültür Eğitimi*, Ankara: Gazi Üniversitesi Yayını No 8, s. 543-602.
- Uçan, Ali (2010), *Başöğretmen Atatürk ve Cumhuriyet Öğretmeni*, Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi.
- Uçan, Ali (2012), “Cumhuriyetimizin inşa Sürecinde Atatürk ve Müzik Olgusuna Genel Bakış”, *Cumhuriyetin İnşa Sürecinde Atatürk ve Müzik*, Yay. Haz. T. F. Ertan ve Ç. D. Tağmat, Ankara: Ankara Üniv Yay. s. 101-150.
- Uçan, Ali (2015), *Türk Müzik Kültürü*, Genişletilmiş 3. Basım, Ankara: Evrensel Müzik ve Yayınevi.
- Uçan, Ali (2018), *Müzik Eğitimi*, Genişletilmiş 4. Baskı, Ankara: Arkadaş Yayınevi.

KÜLTÜR DEVRİMİNDEN KÜLTÜRSÜZLÜK BATAĞINA

Prof. Dr. Ayşegül Yüksel

Cumhuriyet'in 100. yılına yaklaşırken, Türk ulusu için yüksek bir kültür düzeyini amaçlamış olan çalışmalara son kırk yıldır sırt çeviren siyasal erk sahiplerinin yarattığı açmazlarla yüzleşmekteyiz. Kültürsüzlük batağına saplanmamızı önlemek için öncelikle geçmişteki kazanımlarımıza sahip çıkmamız gerekmektedir.

Mustafa Kemal Atatürk'ün Türk toplumuna armağan ettiği Cumhuriyet devletinin, Batı ile Doğu arasında yaşanan ikilemi ortadan kaldırma yolunda ve Türk insanını çağdaş yaşama hazırlama yönünde bir dolu kurumun temellerinin atılmasına öncülük ettiği görülür. Cumhuriyet döneminin başlangıcında zor koşullar zorlanarak, olanaksız sayılan atılımlar olanaklı kılınmıştır. Başkent Ankara'da, Türk kültürüne sağlam bir altyapı oluşturmak için, Türk Dil Kurumu (1932), Türk Tarih Kurumu (1931), Türk kültürünü araştırma görevini yüklenecek Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi (1935) kurulmuş, Türk insanının ülkenin pek çok yöresinde kültür ve sanata ilişkin uygulamalar yapmasını sağlayacak olan Halkevleri (1932) seferberliği başlatılmış, Cumhuriyet ilkelerine uygun sanat eğitimi çalışmaları için Devlet Konservatuarı (1936) oluşturulmuştur.

Öte yandan, 'deneme dönemi' 1936 yılında ilköğretimin yaygınlaştırılması amacıyla başlatılan ve 1940'ta resmen kurulan köy enstitüleri, eğitim görmüş Anadolu insanlarının kendi yörelerindeki gençleri eğitmesi ilkesinden kaynaklanıyordu. Köy öğretmeni yetiştirmek için 1942'de Hasanoğlan'da kurulan üç yıllık yüksek bölümde başlatılan ve ülke düzeyindeki başka köy enstitüleri arasında da yaygınlık kazanan kültür-sanat çalışmaları, öğrencilerin kendi köylerinden bildikleri kültür değerleri ışığında yeni yaratımlar kotarmasını sağlıyordu (Konur, 2001: 17).

Eğitime tanınan öncelik

Görüldüğü gibi, Cumhuriyet dönemi için hazırlanan kültür-sanat altyapısı için yapılan hazırlıkların temelinde eğitim ve araştırma kurumları bulunmaktaydı. Öncelikle 'dil' ve 'tarih' konuları önemsenmekteydi. Arkadan, başta 'coğrafya' olmak üzere, temel kültür alanları geliyordu. Atatürk'ün, başkent Ankara'nın 'fakülte' adı verilen ilk yüksek öğretim kurumu olan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne yakıştırdığı bu isim, Büyük Önder'in dehasının göstergesidir.

'Dil' bir toplumun en değerli varlığı ve toplumsal kimliğin en önemli göstergesi olarak düşünülüyordu. Bu nedenle, Türkçemizin kuralları belirlenmeli ve dilimizin bu kurallara göre kullanılması sağlanmalıydı. Türk Dil Kurumu araştırmalarını sürdürüdersun, yükseköğretimde de Türk Dili ve Edebiyatı derinlemesine incelenmeliydi. Böylece Türkçeyi doğru ve güzel kullanma ilkesi, Cumhuriyet döneminde başlatılan devrimlerle bütünleşmişti Bu bağlamda yazılı ve sözlü

sanat da önemli bir sorumluluk taşıyordu. Tiyatro sanatına da görev yüklenmişti. Cumhuriyet döneminin tiyatrosu, Türkçenin, Osmanlıca kullanımlardan arınmış olarak, ustaca dillendirildiği bir platform oluşturmalıydı (And, 1983: 63, 71).

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin kuruluş amaçlarından biri de yabancı dilleri ve o dillerde üretilmiş edebiyat ürünlerinin araştırma incelemesinin yapılmasıydı. Dahası, halka kültür hizmeti verme yolunda kurulan Halkevleri'nde ve tiyatro sanatçısı yetiştirmek için açılan Devlet Konservatuvarı Tiyatro Bölümü'nde uygulanacak eğitimin en önemsenen hedefleri arasında, yetiştirilecek gençlerin dünya çapında ünlü edebiyat yapıtlarını okumaları geliyordu. Bir başka deyişle, okuduğunu özümsemiş, bu yöndeki gelişimini tamamlamış, düşüncelerini sözlü olarak rahatça dile getirebilen bir kuşağın oluşması amaçlanmaktaydı. Reşat Nuri Güntekin, kurulma aşamasındaki Konservatuvar'da 'edebiyata önem verilmesinin', öğrencinin 'okuduğunu iyi anlama'sının, 'ses ve söyleyişe özen gösterilmesinin', 'dünya dramatik edebiyatının temel eserlerinin okunması'nın, 'uygulama alanında da eser okunması'nın gerekliliğine işaret etmekteydi (Bkz. And, 1983: 63). DTCF'den yetişen gençler ise bu kültür ürünlerini yazdıkları dilde okuyabileceklerdi.

Tarih ise bir ulusun dünya içindeki zamansal konumunun belirlenmesi, insanlığın zaman içinde aldığı yolun öğrenilmesi, en önemlisi de dünyada yaşanmış olanların zihinde geçmişten bugüne taşınması açısından yaman bir inceleme ve araştırma alanıydı. Geçmişin boyutlarını kavramamış birinin bugünü değerlendirmesi söz konusu olamazdı. 'Tarih bilinci' olmayan insan bir zaman boşluğunda yaşamaktaydı. Türk Tarih Kurumu'nun çalışmaları ve Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde verilen tarih eğitimi öncelikle 'tarih bilinci' oluşturmaya hedefliyordu.

Tarih biliminin ardından coğrafya bilimi geliyordu. Çünkü coğrafya, yeryüzünün yapısı içinde ülkemizin nerede konulduğunu, nasıl bir doğal ve siyasal konumda olduğunu, başka ülkelerle olan yakınlığını ve uzaklığını belirleyen, bize 'uzam bilinci' sağlayan vazgeçilmez bir alandı. Okuma yazma bilmeyenlerin 'zaman' ve 'uzam' bilincinden yoksun oldukları söylenir. 'Çok eskiden' ya da 'çok uzakta' gibi belirlenmelerle sınırlı, gerçeklerin algılanmasını sağlamayan bu tür bir 'masalsi' yaşam, kişinin varoluşunu yarı karanlıkta bırakmaktadır. Atatürk'ün bir fakülte adı içinde 'tarih' ve 'coğrafya' sözcüklerini kullanması, nüfusunun çoğunluğu 'zaman' ve 'uzam' bilincinden yoksun olan bir ulusun yolunun aydınlanması için yapılmış bir katkıdır.

1940 kuşağının farkı

1940'lı yıllarda doğan kuşak (benim kuşağım) işte bu gelişim ilkelerini benimsemiştir. Günümüzde 70'li, 80'li yaşlarını sürdüren bu kuşaktan kişiler saplanmak üzere olduğumuz kültür batağının en kaygılı gözlemcisidir. Toplumca nereden yola çıktığımızı ve nereye geldiğimizi yaşayarak deneyimlemiştir.

Benim ilkokul öğrencisi olduğum yıllarda dersler arasında ayırım yapılmazdı. Özellikle önemsenen Türkçe yanında, matematik de vazgeçilmez bir alan olarak değerlendirilirdi. Matematik/aritmetik, taze beyinlerde her konuda 'oranlama bilinci'ni geliştiren ve okuma-yazma bilmeyenlerin yoksun olduğu bir alandı. Matematik, tıpkı dil, tarih ve coğrafya gibi okur-yazar olmanın önkoşullarından biri sayılıyordu. Çünkü matematik 'kritik ve analitik düşünce'nin temelini hazırlıyordu. Atatürk'ün 'hendese'ye olan merakı ve bu konuda kitap yazmış olması

da sosyal bilimler ile fen bilimlerinin birlikte nasıl ortak bir insanlık değeri oluşturduğunu göstermek açısından dikkat çekicidir.

Bu nedenlerle, benim çocukluğumda, şimdi olduğu gibi, neredeyse övünürcesine, 'benim matematikle aram pek yoktur' ya da 'tarih hiç sevmem', 'coğrafyam zayıftır' benzeri söyleyişler dillerde dolmazdı. Konuşurken ya da yazarken yapılan Türkçe yanlışları ise yapanı utancından yerin dibine geçirirdi. Altmış-yetmiş kişilik sınıflarda kimi zaman günlerce aritmetik problemlerinin çözüldüğünü ya da Türkçe bir yapıtın okunarak tartışıldığını anımsıyorum. Buna karşın, müzik ya da resim gibi sanat derslerinin savsaklandığı düşünülmesin. Nota bilgimiz, perspektif anlayışımız bu derslerde oluşup gelişti.

İstanbul'daki lise ve üniversite yıllarımı anımsıyorum. 50'li ve 60'lı yıllarda memur babalardan alınan harçlıklar, gereksinim duyduğumuz kültür-sanat etkinliklerine yeterdi. Varlık Yayınevi'nin kitapları, 'Maarif klasikleri' adı verilen yapıtlar, dergiler, ünlü icracıların ünlü yorumlarının ses kayıtlarını içeren ikinci el plaklar, öğrenciye indirimli sinema seansları, her hafta sonu bir başka lisenin tiyatro salonunu hıncahınç doldurduğumuz 'edebiyat matinelere' ile bilincimiz ve duyarlılığımız keskinleşirdi. O zamanlar –daha sonra yayınevlerinin satış politikaları doğrultusunda başlatılan ve bugün de süren- 'imza günü' ve 'söyleşi' modası yoktu. Yazarlar/şairler liselerin düzenlediği edebiyat etkinliklerine katılır, yapıtlarından parçalar okurlardı. Bu sayede on yedi yaşımdayken bir dolu yazarı ve şairi tanıma şansımız olmuştu. Onlarcasından, şu anda karşımda duruyorlarmışçasına anımsayabildiklerim Oktay Akbal, Melih Cevdet Anday, Haldun Taner, Behçet Necatigil, Atilla İlhan, Özdemir Asaf ('Üşüyorsan ceketimi al/Günün en güzel saatleri bunlar/Yanımda kal...'), Kamuran Yüce ('Ben oyuncuyum/Eski Yunan'dan beri...'). Ege Ernar, Turgay Gönenç, Gürol Sözen, Egemen Berköz, Eray Canberk, Ataol Behramoğlu gibi şairler ise o yıllarda bizim gibi liseli...

Üniversite yıllarında ise Şan Sineması konserleri, Sinematek gösterimleri, tiyatro oyunları, daha çok kitap, daha çok dergi... Araba sahibi olanların parmakla gösterildiği, taksiye binilmeyen, tramvaylı, vapurlu, dolmuşlu zamanlar... Sanılmasın ki pop şarkılarına ve moda danslara sırt çevrilirdi. Resimli Roman dergisinden çizgi romanlar okunur, Hayat Dergisi, dünya ve yurttaki yüksek sosyete haberlerini evlerimizin oturma odasına getirirdi. Hollywood filmleriyle iç içeydik. Futbol tutkumuz da az buz değildi. Şunu söylemeye çalışıyorum: 'Popüler kültür' o zamanlarda da yaşamımızın vazgeçilmez bir parçasıydı; ama 'kalıcı'/'yapılandırıcı' olanı öğrenme edimini sürdürmemize engel değildi.

Kültür-sanat olguları bağlamında kendimizi 'karikatür'e dönüştürmeye toplumca ne zaman başladık?

12 Eylül'den bu yana

'70'li yıllarda artık meslek sahibi olmuş, çalışan kişilerdik. Bir yandan çalışıp çocuk büyütürken, öte yandan da Ankara'nın yoğun kültür etkinliklerine yetişmek zordu. Politikadan toplumbilime, felsefeden sanata, dile ve edebiyata dek her alanda toplantılar düzenlenir, her toplantıya beklenenin üstünde katılım olurdu. Sanatseverler Derneği'nde ya da Çağdaş Sahne'de yeni sahnelenmiş oyunların tartışıldığı paneller düzenlenirdi. Panel yöneticileri günler önce konuşmacılarla ilişki kurardı. 12 Mart kapıyı çaldığında da durum değişmedi. Yasaklara karşın kültür etkinlikleri sürdü. Dahası, Türkçe'yi doğal akışı içinde, doğru vurgu ve tonlamalarla, doğru olarak seslendiren sanatçı kuşakları genç Cumhuriyet'in yaktığı meşaleyi 1980'lere dek taşıdı.

Durum 1980'lerde değişti. 12 Eylül darbesi kültür-sanat olaylarına toplumca sırt çevirmemizde önemli bir etken oldu.12 Eylül'n bize 'glgemizden korkma'yı ve 'mantık dışı' olanı 'mantıklı' saymayı ğretmesinin ardından gelen zal liberalizminin sunduğu 'çıkarıcı tutum' yoluyla o güne dek benimsenmiş 'değerler dizgesi'nin yerle bir edilmesi, hepimizin eline renkli uçan balon hevenkleri tutuşturan görüntülü-sesli medya bombardımanı ve 'tüketim'e (para harcayarak varolmaya) endeksli yaşama biçimine bağlanışımız içi bitirdi.

Mühendislik 'para getiren' meslek olarak altın dönemini yaşıyordu. Üniversite sınavlarında yüksek puan alma yolunda ortaöğretimin sosyal bilimlerle ilişkili dersleri ikincil düzeye itiliyordu. O yıllarda çalıştığım yükseköğretim kurumlarında hangi tarihin hangi yüzyıla ait olduğunu sürekli olarak öğretmek zorunda kalıyordum. Öğrenciler tarih bilincine uzak düşmekteydi. Matematikle aralarının iyi olmadığını sileyen gençler sosyal bilimlerle ilgilili edebiyatla ilgili bölümleri tıkış tıkış doldurmaktaydı. Ne yazık ki matematik bilmeyenin bu alanlarda da başarılı olamayacağı yaşayarak öğrenmek durumunda kalacaklardı. Analitik düşünme yetisinden yoksun olan biri edebiyat ürünlerini nasıl değerlendirebilecekti... 'Coğrafiyam kötüdür' diyenlerin yarışma programlarında nasıl rezil olduklarını ise o gün bu gündür televizyon kanallarında izlemekteyiz. Zaman bilinci yanında uzam bilinci de yitirilmektedir.

1980'lerde hızlı geçiş yaptığımız çok kanallı televizyon dönemi Türkçe kullanımında yansıyan vurgu ve tonlama yanışlarının başlangıç aşamasını belirler. 'Dilin yanış kullanılması' gitgide yaygınlaşıyordu. Bir yandan, dizi çevirilerinde, oyuncunun 'ağzı' ile 'seslendirici'nin 'söz' arasında uyum sağlamak için bile bile yapılan yanışların sayısı artarken, bir yandan da, 'demokrasi'/'söz özgürlüğü' çığırtkanlığı içinde TV ekranında ağzına geleni sileyenlerden yayılan bozuk Türkçe, dil kirlenmesini oğaltıyordu. Yetmiyormuş gibi, Osmanlı dönemine olan 'muhabbet'in 'kabarivermesi' sonucunda, yazı ve söz yoluyla, oraya buraya 'yalan yanış' savruluvermeye başlanan Osmanlıca kullanımlar da gündeme geldi. Bütün bu yanışlar televizyon sunucuları ve tiyatrocular tarafından önce tek tük, daha sonra da sık sık yinelenmeye başladı. Yeterince yinelenince ne yazık ki yanışlar da doğru sanılmaktaydı. . Çok kanallı televizyonların benimsettiği -tüm kuralları altüst edilmiş- garip Türkçe'yi kullanmak, okuması ve yazması kıt olanların pek içine gelmişken, bir de yalnız gramer değil, yazım kurallarını da ığneyen 'internette gevezelik' ve 'ceple mesajlaşma' gündeme gelince, herkes kendini pek güzel 'ifade eder' olduğundan, ne okumaya, ne uzman tartışmalarını dinlemeye, ne de sanat olaylarını izlemeye gerek kaldı.

Kültür kazanç getirmez, kültürün kendisi kazançtır

1990'lı yıllara gelince kültür-sanat etkinliklerine olan ilgi kesiliverdi. Gazeteler kültür-sanat sayfalarını kaldırdılar ya da kltller. 'Bilgi' denen değer artık yalnızca 'çoktan seçmeli' bir 'kodlama dizgesi'nin bir parçasıydı. Üstelik bilgi 'bilgisayar' yoluyla kolayca edinilebiliyordu artık. Ya kültür-sanat? Kazanç getirmiyordu ki... Bugünlere rastlantı sonucu gelmedik...

Ülkemizin, devlet yönetimi düzeyinde tutarlı olan ve iktidara her geçen siyasi partinin istemine göre yaz-boz tahtasına dönüştürülmeyen bir kültür-sanat politikası oluşturulmasına her zamankinden çok gereksinmesi vardır. Kültürümüzün laiklik-işlamlık, Batılılık-Doğululuk, sol-

sağ çatışmaları içinde yalpalamasına izin vermeyen bir politik-toplumsal tutarlılığa ulaşılması gereklidir.

İçinde bulunduğumuz aşamada öncelikle yapılması gereken, eğitim reformlarıdır. Ortaöğretim ders programları genel kültür düzeyimizi nitelikli kılacak önlemlerle yeniden düzenlenmelidir. Neredeyse bir saplantıya dönüşen üniversite kazanma tutkusunu yerini öğrenme tutkusuna bırakmalıdır. Altyapısı ve öğretim kadrosu tam anlamıyla hazır olmayan devlet ya da vakıf üniversitelerinin açılmasından vazgeçilmelidir. Bu tür gelişmemiş kurumlar 'işsiz' üniversite mezunlarının sayısını çoğaltmaktadır. Yeni üniversiteler yerine meslek okulları geliştirilmeli ve bu kurumların övünebileceği saygın bir konuma getirilmelidir.

En önemlisi, 'para kazanma'ya koşullandırılmış varoluş biçimimizi değiştirmektir. Bu da kültür-sanat odaklı değerler dizgesinin yaşamımıza bir kez daha egemen olması demektir.

Cumhuriyet'in 100. yılında, az tüketip çok üretmeyi benimseyen, hak ettiği kimliğe sahip çıkmış bir toplum olabilme yolunda seferberlik başlatmaya hazır olmak zorundayız.

KAYNAKÇA

AND, Metin (1983) *Atatürk ve Tiyatro*. Ankara: Devlet Tiyatroları Eğitim Yayınları.

KONGAR, Emre (1986) 'Turkey's Cultural Transformation' *The Transformation of Turkish Culture* (Derleyen: Günsel Renda - C. Bax Kortepeter) Princeton: The Kingston Press, Inc., 19-68.

KONUR, Tahsin (2001) *Devlet-Tiyatro İlişkisi* Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

YÜKSEL, Ayşegül (2005) 'Cumhuriyet Dönemi Türk Tiyatrosunun Dünü, Bugünü, Geleceği', V. Türk Kültürü Kongresi: *Cumhuriyetten Günümüze Türk Kültürünün Dünü, Bugünü ve Geleceği (Sahne Sanatları), (Cilt XI)*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 3-24.

YÜKSEL, Ayşegül (2019) *Uzun Yolda Bir Mola: Türkiye'de Tiyatronun Serüveni* İstanbul: Habitus Yayıncılık.

OSMANLI RESİM YASAĞI NASIL CEHALETE DÖNÜŞTÜ ?

Doğan KUBAN

Dünyanın önemli İslam tarihçilerinin sonuncusu Oleg Grabar, İslamda resim yasağının uydurma olduğunu yazar. Damaskus'da Emevi Halifeleri döneminde, ikonoklast bir Bizanslının belki de bir papazın, resim yasağını Arapların kafasına soktuğunu ve bunun sahih olmayan bir hadiste de geçtiğini yazar.

Bu yüzden kiliseleri süsleyen Hristiyan resimlerinin çoğunun birer put olduğunu ve bunu yapanların öbür dünyada yaptıkları putu canlandırmak cezası çekeceklerin söylemişlerdir. Bu yasa, İslam dininde o zamandan bu yana hadis olarak kabul edilmiştir. Kilise çok güçlü bir örgüt olduğu için ikon kavgası Bizans'ta da yıllarca sürmüştür.

Osmanlı kültüründe minyatür kitap süsleme aracı olduğu için insan figürü gerçeğini yansıtmak ya da güzelleştirmek amacını taşımaz. Böyle bir çaba Osmanlı minyatüründe yoktur. Avrupa resminin, gerçeği resmetmek, gerçeği yansıtmak için kendine özgü tekniği, kompozisyon kuralları ve renk duyarlığı vardır. Kısacası Osmanlı minyatürü şematik bir resimdir. Tek ya da birden çok objenin, sayısal varlığını ve konumunu gösteren bir bezemesel resimdir. Kitap sınırları içinde, resimle karikatür arasında bir tipolojisi vardır.

Kuşkusuz Fatih'in portresi ile bir nakkaşın Yavuz Selim ya da 3. Murat'ın portrelerini din açısından tartışmak olanaksız ve anlamsızdır. Kendi portresini bir Hristiyan yaptıran Fatih Sultan Mehmet'in Hristiyan olduğunu söylemek anlamsızdır.

Fotoğraf makinesi resmin kendisi

Osmanlı din adamları, resmi yasa olarak kabul edince, doğayı bütün ayrıntılarıyla yineleyen bir tabloyu ve doğanın ayrıntılarını öğrenme düşüncelerini değersiz bulmuş olabilirler. Avrupa tarihinde ise resim Antikiteden bu yana vardır. Düşüncenin yaptığı gibi, resim de bütün biçimleri, karaları, denizleri, ağaçları, hayvanları, otları, kuşları, ışıktan aydınlanan ve gölgelenen yönleri ile her biçimi ele almaktadırlar. Gerçekte bu bir bilimdir ve doğadan kaynaklanmaktadır.

Bugün kullanıldığı bütün alanlarda resim sanatını yadsıyan kalmadı. Müslümanların ellerinde fotoğraf makineleri ile dolaşmaları resim geleneğinin devamıdır. İslam'da resim yasağına karşı özellikle Hindistan'da dünyanın en güzel portreleri yaratılmıştır.

Resim, disiplin olarak bilimler arasında sayılmıyor, Oysa matematik dahil onu oluşturan bileşenler doğanın bütün varlıklarını içeriyor. Ressamlar kendi sanatlarına bilim demedilerse, ürettikleri yapıtların daha az önemli ve daha az öğretici olduğunu göstermez. Bu yazıda resim

sanatının modern yaşamın ayrılmaz temel bir ögesi olduğunu ve resmin bilimin gelişmesi için pratik ve entelektüel bir başlangıç olduğunu söyleyeceğiz.

Resim bilime başlangıç

Lascaux mağaralarındaki figürler bunu açıkça gösterir. İnsan önce gördüğünü çizmiştir. İslam şeriatının, öbür dünyada çizdiğini canlandıracaksın! sözünü bu bağlamda ikonoklastların çizdiği konuların İsa, Meryem ve Azizlerin yaşamlarından Hristiyan dini anısının yaşatılması gibi bir düşünce İslam'da söz konusu olamazdı. Çünkü yaratıcı sade Tanrıdır. Onu insan kılığında düşünmek İslam dinine aykırıdır.

Bu ilkel düşünce tutucu Bizans kafası ile Osmanlı kafasını birleştiren bir hastalık olarak İslam dünyasında hâlâ yaşamaktadır. Osmanlıyı Lascaux ilkelleri ile birleştirmiş, insan vücudunun ve doğanın çizilmesini de yasaklayarak, dünyanın tanınmasını, yani bilimsel gözlem yapılmasını engellemiştir. Bu durum Osmanlı döneminde bilimin gelişmemesinin de nedenlerinden biridir.

Resim tarihi, insanın doğayı algılamasıyla başlıyor. Masallar, destanlar, hikâyeler, romanlar ve doğa, yapılan resimlere yansıtılıyor. İnsanoğlu resim yaparken sadece yaşam ve algıladığı doğal çevre ile yetinmez. Çok değişik nitelikleri olan paralel dünyaların hayallerini yaratma yeteneği de vardır.

İlkel insanın yaşamında, Lascaux mağaralarındaki ilkel figürler resmin doğa gözlemi olduğunu gösterir. İnsan resim yaparken, daha gelişmiş aşamalarda insana özgü uygarlık adını verdiğimiz yaratıcılığını da, bu süreç içinde ortaya koyar. Yaratılan paralel, simgesel dünyaların ilk görsel temeli insanın gördüğünün resmini çizebilmesidir.

Avrupa kültürü dilden önce resim sanatından başlayarak incelenmeye başlanabilir. Gerçi antik tapınakların frizleri, ya da Bergama Altarı gibi yapıların heykelleri de doğaya paralel bir dünyanın imgesi olarak etkili üç boyutlu bir kopyadır. Fakat referans antik dünya olduğu için başlangıçta bunu istemeyen Hristiyanlar tarafından yasaklanmıştır. Bu da İkonoklast düşüncesidir.

Tarihten ilham almak

Tarihe özgürce bakmak ve ondan ilham almak Rönesans kültürünün geçmişe yönlendirici hümanizma akımının etkisi ile olmuştur. Rönesans hümanizması dinsel tutuculuğu önleyen en güçlü düşünce akımıdır.

Avrupa kültürü Homeros'la birlikte yazılı olarak da dünyaya paralel bir dünyanın hikâyesini anlatmış ve bunu dini kitapların anlattığı bir dünya izlemiştir. Bu hikâyeler kiliselerde heykeller, resimler ve vitraylar olarak yansımıştır. Benzer bir gelenek Çin ve Hint kültürlerinde de vardır. Resim ve heykel Asya'nın büyük kültürlerinde de hayali dünyalar yaratmanın araçlarıdır. Böylece Doğuda ve Batıda, İslam'ın egemen olduğu Avrasya toprakları dışında, görsel sanatların iki temel tekniği, resim ve heykel, insan yaşamını zenginleştiren, boyutlarını değiştiren, estetik duyarlılığını keskinleştiren etkinlikler, yaratılar olarak gelişmiştir.

İslam bu alanları kendine, dogmatik ve Kuran'da olmayan bir yorumla resmi yasaklayarak uygarlık yarışını terk etmiştir. Bugün İslam uygarlığı dendiği zaman resimsiz, heykelsiz, bir ortaçağ görüntüsü akla gelir. Buna felsefenin yokluğunu da ekleyebilirsiniz.

Uygarlık sözcüğü, kişi ve olguları anlatan bir sözcük olarak medeniyete eşit değildir, bu da Osmanlı toplumu ve onun Cumhuriyet dönemindeki düşünsel artıklarının hangi kültür düzeyinde kaldıklarını, resme karşı aldıkları tavırlar ile açıklanabilir.

Leonardo, Michelangelo, Rafaello gibi öncüler yaptıkları olağanüstü portreler ve diğer tabloları ile büyük resim tarihini ve kültürünü canlandırmış, İtalyan dünyasını idealize etmiş, Avrupa kültür ve uygarlığının temeli olarak resimlendirmişlerdir.

Mollaların resim düşmanlığı

Resim düşmanı mollalar insan resmini suç olarak ilan ederken, Fatih'in Bellini tarafından yapılmış portresi vardı. İslam dünyasının İran ve Hindistan gibi bölgelerinde yerli ustalar, hükümdarların portrelerini mükemmel tekniklerle yapıyorlardı. Fakat resmin Batı dünyasına getirdiği zenginliği İslam toplumları göremediler. Sonradan öğrendikleri gibi resim sadece dini konuları konu alan bir sanat değildi. Resim dünyanın görsel öğretisi idi. Sadece Müslümanlar değil, bugün insanların hepsi bilmedikleri şeyleri fotoğraf ya da çizimlerden öğreniyorlar. Biz bugün eski İstanbul'u Avrupalı ressamların kalemlerinden öğreniyoruz. Bunun sonucu eski İstanbul'un değer bilmez (ya da uyarılmamış) insanlar tarafından yok edilmesidir.

Bir filozof ya da bir bilim adamı çıkıp bu yasağa karşı çıkmadı. Bu sanayileşen dünyada kabul edilmesi olanaksız bir durumdu. Fakat uygulanmış olması sultan makamının başka bir dünyada yaşamasından kaynaklanmaktaydı. Bu durum kültür açısından bir çöküşü beraberinde getirdi.

Bugün hâlâ aradan yüz yıl geçmesine rağmen dünya biliminde bir yerimiz yok!

(Doğan Kuban'ın anısına saygıyla. Bu yazı HBT'nin 145. sayısında yayınlanmıştır.)

Alıntı:<https://www.herkesebilimteknoloji.com/yazarlar/dogan-kuban/osmanli-resim-yasagi-nasil-cehalete-donustu>

ULUSAL KÜLTÜR VE ÇAĞDAŞ UYGARLIĞA YETİŞEMEMEK

Doğan KUBAN

Sevgili okurlar, her toplumun kendine özgü bir kültürü vardır. Uygarı (adabı Muaşeret) kavramını (Toplumsal Davranış) sözcüğü ile karşılırsak, Ulusal bütünlüğün temel ilkelerinden biri bu olur.

Bunu çocukluğumdan bu yana çok iyi anımsıyorum. Kentliler köylülere ‘kaba saba, muaşeret bilmez’ derlerdi. Fakat herhangi bir davranış sonsuza kadar devam etmez. Toplum dünyaya paralel olarak değişir. Televizyon otomobil ve telefon yeni yaşam protokolleri gerektirir. Örneğin bir geçitte ı ışık yayalar için açıksa otomobil geçemez. Dünyadan bağımsız toplum kalmadı. Bir toplum, kültürü ve ekonomisi ile gelişmiş toplumların ulaştığı düzeyle karşılaştırarak değerlendiriliyor.

Osmanlı döneminde uydurma hadislerle, ya da Gazali’nin ‘Tehafüt’ adlı kitabından esinlenerek, felsefe içeren kitaplar da dışlanmıştı.

Osmanlı’da resim, heykel, felsefe yoktu. Bilim de medresenin karşı koyması yüzünden gelişmemiştir. Üniversite sözcüğünün karşılığı Osmanlı döneminde Darülfünun idi. Arapça olan bu isim ‘Fen Bilimleri Evi’ anlamına gelir.

En büyük entelektüel aşama

Bağdat’ta Abbasilerin açtığı (Dar-ül Hikma) okul Felsefe Evi adını taşıyordu. Abbasiler döneminde 9-11. yüzyıllar arası en önemli kültür devrimi ve İslam tarihinin en büyük entelektüel aşamasıdır. Dar-ül Hikma (Felsefe Evi) çevresinde 911 adet Yunanca ve Latince kitap Arapçaya çevrilmişti. Arap-İslam kültürünün antik düşünceye en yakın olduğu dönemdi.

Rönesans’ın başladığı günlerde Arapçadan Latinceye çevrilen kitaplar arasında Farabi, İbni Sina, Biruni, İbni Rüşd gibi filozoflar da vardı.

İbni Rüşd İspanyada ikinci Aristo adıyla ünlenmişti. Harezmi, Batı matematik tarihine girmiştir. Fakat mutasavvuf Gazali’nin ‘Tehafüt’ kitabından, 11. yüzyıldan bu yana Avrupa felsefe ve bilim tarihinde İslam kültürüne referans yoktur. Avrupa’da en çok ün kazanan İbn-i Sina (Avicenna) yazdığı tıp ansiklopedisi ile literatüre girmiştir.

Türkler sahnede, İslam’da kapılar kapandı

Türkler Osmanlı Beyliğini 1299-1300’de kurdukları zaman İslam kültüründe nefes kalmamıştı. Kuşkusuz İslam kültüründe de kendine özgü nitelikler vardı. Türk kültürü atlı

göçerler Anadolu'ya gelince inşaat, ziraat gibi alanlarda Bizans'ın varisi olmuşlardır, fakat Gazali düşüncesi bilim ve felsefe konusunda kapıları kapatmıştır.

O sırada felsefe matematik ve diğer bilimlerin ayrılmış alanları yoktu. İstanbul'un fethine kadar Türkler yarı göçerdi. Balkanları büyük bir hızla ele geçirmek için savaşıyorlardı. Fatih bunun yerine İtalya'yı ele geçirmeye çalıştı, fakat başaramadı.

Fatih'in büyüklüğü

Fatih Osmanlı devletinin en önemli sultanıdır. Toprak kazanma yerine Avrupa'nın yaratıcı merkezine gitmeyi seçmeyi sadece Fatih düşünmüştür. Daha çok Bizanslı bilim adamlarından yararlanıyordu. Büyük olasılıkla Rumca bildiği için Yunan edebiyatını ve felsefesini çevresindeki Bizanslılardan öğreniyordu. Osmanlı tarihinin en önemli uygarlık dönemi Fatih dönemidir. Fatih daha uzun yaşasaydı, belki Osmanlı toplumu sırtını Avrupa'ya dönmez, şimdi Türk halkı az gelişmiş toplumlar arasında olmazdı. Otranto seferi Fatih'in amacını bir bakıma açıklar. Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet olmasaydı, Türkiye'nin uluslararası yeri hiç düzeyinde olurdu. Geçenlerde bir Avrupalı yazar Atatürk'ün Birinci Dünya Savaşının değil, bu yüzyılın da en büyük reformcusu olduğunu yazmıştı.

Acaba Fatih İtalya'yı, Venedik ve Floransa'yı içine alan bir üçgeni ele geçirseydi, Osmanlı devleti yıkılabilir miydi?

Cahil toplum ne demek?

Cahil toplum, yeteri kadar çağdaş dünyadan haberi olmayan, çevresinde kullandığı ya da gördüğü eşyaları tüketme dileği uyanmış, gazete ya kitap okumayan uygarlaşmamış, kent ile köy arasında kalmış bir toplumdur. Bu acıklı durum yalnızca toplumun kendi kabahati değildir. Osmanlı toplumunun köylüsü, okuma yazması olmayan halktan oluşuyordu.

Reform, Tanzimat'tan sonra başladı. Kitap basımı arttı. Gazete çıkmaya başladı. Fakat çocukluğumda yaşadığım Anadolu kent ve köylerinde yazı yazmak imza atabilmekten ibaretti. Medreseden başka programlanmış okulların en erken örneği askeri okullardı.

Osmanlı devletinin açtığı ilk üniversite (Darülfünun) 1916'da kapanmıştır. O tarihte Avrupa'da 50'yi aşkın üniversite vardı. Osmanlı toplumun onulması zor cehaleti okulsuzluk, okumada zorlanmak, kendi dilini kullanamamaktan kaynaklanıyordu. Öğretimde günün çorbasından söz etmeyeceğim.

Sevgili Okurlar,

Bizim bugünkü kültürümüz tedavülden kalkmış para gibidir. Kuşkusuz sanayileşme, ülkeyi geleceğe taşıma öğretimin yardımı ile mümkün olur. Para kazanma yolu olarak kullanılırsa öğretim olmaz.

(Doğan Kuban'ın anısına saygıyla. Bu yazı HBT'nin 169. sayısında yayınlanmıştır.)
Alıntı:<https://www.herkesebilimteknoloji.com/yazarlar/dogan-kuban/ulusal-kultur-ve-cagdas-uygarliga-yetisememek>

KÜLTÜR VE SANAT

Metin YURDANUR

İnsanı inceleyen antropoloji bilimi insanlığın kökenini 4 milyon yıl öncesine götürür.

50 yıl önce Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü’nde okurken sanat tarihi dersinde “İnsanların” 2,5 milyon yıl önce fosilleşmiş buluntularını öğrenmiştik.

Bilim, yıllar geçtikçe bilinmeyenleri aydınlığa çıkarmaktadır.

Akıllı insan “Homo Sapiens” 30-40 bin yıl öncesine tarihlenmektedir. Avcı-toplayıcı olan atalarımız ürkek bir hayvan gibi tabiat olaylarından ve her şeyden korkmaktaydı.

Onlar için üremek, çoğalmak, neslin idamesi, karın doyurmak gibi temel gereksinmeydi. Üremede kadının rolü çok açıktı. Erkek doğurmazdı. Bu nedenle önemli değildi. Uzun bir süre “Anaerkil Toplum” olarak yaşandı.

Orta Avrupa’da bulunan 20-25 bin yıl öncesine ait “Willendorf Venüsü”, “Lespugue Venüsü” gibi ilk heykelcikler dişilik organları abartılarak yapılmıştı. Belli ki kült, büyü ve tılsım amacıyla insan soyunun vahşi tabiat karşısında yok olmaması düşünülüyordu.

Çatalhöyük’te bulunan “Ana Tanrıça” heykelciği de (İ.Ö.7500) aynı amacı taşımaktadır.

Mağaralardaki ilk resimler bir diğer gereksinim için çizildi; beslenmek. Bildiğimiz kadarıyla avlanma eyleminde av hayvanlarını etkisizleştirmek “büyülemek” için resim yapıldı. Bu nedenle sanat büyü ile doğdu denebilir.

İnsanlık; avcı-toplayıcı topluluklardan din-tarım toplumlarına (devletlerine) sanayi ve endüstri toplumlarına, günümüzde ise iletişim-bilişim ve teknoloji toplumlarına ulaştı.

İşte insanın bu evrelerinin, birikimlerinin tümüne “kültür”, yaratıcı ve karşılıksız algı eylemlerine de “sanat” diyoruz. Sanat kitleleri eğitmek için önemli bir araçtır.

1923 devrimini kuran kadrolar bunun bilinciyle on bin yıllık kültürel birikimi olan bu topraklarda, önderimiz Atatürk’ün “Türkiye Cumhuriyeti’nin Temeli Kültürdür” şiarıyla yepyeni bir ulus ve devlet yarattılar.

Bu oluşuma – Cumhuriyet- kültürde ve eğitimde Köy Enstitüleri, Halk Evleri, Konservatuarlar, Devlet Opera ve Balesi, Devlet Tiyatroları, Dil ve Tarih Kurumlarıyla destek verdiler.

Mustafa Necati, Hasan Ali Yücel, İsmail Hakkı Tonguç’lar eğitimde teori ve pratiği KÜLTÜR VE SANAT yoluyla hayata geçirdiler. Cumhuriyet kadroları Orta Çağ karanlığından kurtulmak ve aydınlığa çıkmak için hayatın tüm alanlarında kültürel bir savaşım verdiler.

Kültür ve sanat bireyleri doğrudan etkileyip yeni bir kimlik kazandırırken, yeni bir rejim oluşturmak için de en etkin yöntemlerden birisi oldu.

Atatürk “Cumhuriyet’in Temeli Kültürdür” sözüyle yeni bir toplum ve özgür bireyler yaratma ülküsüyle yola çıkmıştı. Bunun yolunun ise kültür ve sanattan geçtiğini biliyordu. Atatürk, aydınlarla birlikte yüzlerce yıllık bilinmeyenleri bu kadim toprakların ne denli sanat ve kültür yüklü olduğunu araştırıp, aydınlığa çıkarıp Cumhuriyet’i inşa etti.

Ne var ki Cumhuriyet’in kazanımları 1950’den itibaren eğitim ve sanat kurumları hedef alınarak çürütülmüştür.

İzlenecek yol bellidir: Eğitimin demokratikleştirilmesi, sanatın ve bilimin özgürlük ve özerkliğinin hayata geçirilmesi. Sivil toplum örgütlerinin, yerel yönetimlerin kültür ve sanat anlamında gözlerini çağdaşlığa ve uygar dünyaya çevirerek yeni heyecanlarla buluşmalarını sağlanması.

Üniversitelerin, düşünce topluluklarıyla birlikte sivil toplumun gençlik ve kadın örgütlerinin kültürel ve sanatsal duyarlılıklarında öncülük etmelerinin teşvik edilmesi.

Tüm sanat alanlarında gençler arasında ödüllü yarışmalar, sempozyumlar düzenlenmesi.

Cumhuriyet’in ilk yıllarının enerjisini 100. yıla ve yurdun dört bir tarafına taşımak, duyurmak. Afişler, duvar resimleri, grafitiler yapmak, konserler düzenlemek, sokak tiyatroları, sokak konserleri gerçekleştirilmek. Çocuklar ve gençler için sürekli olabilecek sanat dergileri çıkarmak. Dünya sanatı ile birlikte Türkiye sanatını (geçmişte ve günümüzde) tanıtmak.

Tüm bu etkinlikler için ilgili kurum ve kuruluşlarla birlikte topyekûn bir kültür ve sanat SEFERBERLİĞİ düzenlemek.

ÇOCUK VE GENÇLİK KOROLARININ, TOPLUMUN KÜLTÜREL GELİŞİMİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

Prof. Mustafa APAYDIN

ÖZET:

Kültür, toplumun duyuş ve düşünüş birliğini sağlayan, gelenek, görenek, düşünüş ve sanat değerlerinin tümüdür. Birey ve toplumlar bu birikime, yaratma, üretme, kullanma ve aktarma süreciyle ulaşırlar.

İnsanı hayvandan ayıran tek ve en önemli özellik olan “müzik dili”, diğer dillere oranla, kültürü aktarma araçlarının en etkin olanıdır.

Toplumsal kültürün gelişmesine katkılar sağlayan “müzik dilini”, en etkin biçimde, en çok kişiye yaptırıp yaşattırarak, en kısa sürede, en ekonomik olarak kullanabilen “eğitme ve aktarma” araçları, yaşlarının ve konumlarının gereğince, “Çocuk ve Gençlik Koroları”dır.

Bu nedenlerle kültürel gelişimini önemseyen toplumlar, genel eğitim ve müzik eğitimi sistemlerinin temelini, “Korolarla Müzik Eğitimi Sistemi” üzerine kurmuşlardır ve kurmak zorundadırlar.

1. Giriş

Tarihsel ve toplumsal gelişme süreci içinde insanlığın yarattığı tüm öznel ve nesnel değerlerle, bunları yaratmada, kullanmada, sonraki kuşaklara iletmede kullanılan ve insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların tümüne **kültür** (ekin) denir.

Kültür kavramı, çoğunlukla, bir toplumun duyuş ve düşünüş birliğini sağlayan bütün değerlerinin tümü olarak tanımlanır. Bu anlam *gelenek, görenek, düşünüş ve sanat değerleri* gibi bir toplumun bütün değerlerini kapsar. Kültürü oluşturan değerler, doğada yaşayan canlılardan, yalnızca insanlarca üretilip, benimsenip, yaşamlarının bir parçası olarak değerlendirilip, gelecek kuşaklara aktarılabilir. Hayvanların, insanlar gibi alet yapma, yeni bir şey yaratma ve doğayı değiştirerek üretme becerilerinin bulunmayışının bir nedeni de, edinilen kültürel değerlerin yeniden kullanılabilmesine olanak sağlayacak, kalıcı bilgi edinme ve bilgiyi gelecek kuşaklara aktarma yeteneklerinin bulunmayışındır. Yalnızca insanlarda bulunan söz konusu yetenek, beceriye dönüştürüldükten sonra edinilen değerler, yaşama katılıp gelecek kuşaklara da aktarılınca, kültür kavramı, *bir bilgi birikimi* olarak karşımıza çıkmakta ve bu nedenle de konuşma dilinde kültür, kısaca “*bilgi*” sözcüğüyle tanımlanmaktadır.

Önce bireyin, sonra da bireylerden oluşan toplumun, kültürel ve genel gelişiminin temelini oluşturan bilgi birikimi için gerekli “yaratma” ve “kullanma” öğelerinden sonraki en önemli öğe olan “aktarma” yeteneğinin temelini “dil” oluşturmaktadır.

“Dil” için;

1- insanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için sözcüklerle ya da işaretlerle yaptıkları anlaşma,

2- düşünce ya da duyguları bildirmeye yarayan herhangi bir anlatım aracı: “konuşma dili”, “yazı dili”, “müzik dili”, tanımları kullanılmaktadır.

Bildiri konumuz için ikinci tanımın daha da uygun olduğunu belirtebiliriz. Çünkü gerçekten de dil denildiğinde genellikle akla oldukça geç gelen “**müzik dili**”nin, konuşma ve yazı dilinden çok daha ileri boyutlarda ve daha özel bir yetenek gerektiren “özellikli bir dil” olduğunu önemle vurgulamak gerekmektedir.

Bilindiği gibi, hayvanların konuşma dillerinin varlığı bilimsel olarak kanıtlanmıştır. Buna karşın, konuşma ve yazı dilleri ile bağlantılı olmakla birlikte, **müzik dili, insanı hayvandan ayıran en önemli ve hatta tek özellik olmaktadır.**

Bu bildiride, özet olarak anlatılmaya çalışılan nedenlerle, hayvanlarda bulunmayan ve yalnızca insanlara özgü olan “*kültürel gelişimin*” temelindeki “müzik dili” ve bunun kullanım araçlarından biri olan, Çocuk ve Gençlik Koroları’nın yeri ve önemi irdelenmeye çalışılacaktır.

2- Müzik Dili, Şarkı , Şarkıcı ve Şarkı Dili

İnsanlar dünyaya gelir gelmez, kendi bedeninde bulunan bir çalgıyı (*sesini*) kullanarak, çevresindekilerle iletişim kurmaya başlar. Bu iletişim dili henüz “konuşma dili”dir. Giriş bölümünde belirttiğimiz “müzik dili”, bireyin müziksel yeteneklerini kullanabilir duruma gelmesine koşut olarak işlevsel konuma gelir.

Müziksel yeteneklerin başlıcaları şunlardır:

1- Müziksel algılama, (müziksel seslerin insan beyninde yarattığı ezgisel ritmik ve kümesel oluşumları ilişkilendirme, ayırt etme ve analiz edebilme)

2- Müziksel işitme, (kulağına ulaşan müziksel sesleri tek sesli ve çoksesli olarak ayırt edebilme)

3- Müziksel bellek, (ezgisel, ritmik, kümesel -çokseslilik ve armonik –bellekleri)

4- Müziksel canlandırma, (duygularını doğanın müziksel dinamikleri ve oluşumları aracılığı ile aktarma)

5- Müziksel söyleme, (duygularını kendi bedeninin çalgısı olan sesiyle aktarma)

6- Müziksel çalma, (duygularını herhangi bir çalgı aracılığı ile aktarma)

Bedensel yapısında, işitme ve konuşma ile ilgili bir anormallik bulunmayan insanların, bir başka deyişle normal insanların konuşma dili becerilerinin bir üst diliminde başlayan

müziksel yeteneklerin gelişimi, insan için “yeni bir iletişim aracına kavuşmak ve onunla etkilemeye ve etkilenmeye başlamak,” anlamına gelmektedir.

Altı ana başlıkta belirttiğimiz müziksel yetenekler, her insanda aynı düzeyde oluşup gelişmez. Bu nedenledir ki, her normal insanda az ya da çok var olduğunu bildiğimiz müziksel yeteneklerin düzeyine göre, kişinin kullanmaya başladığı müziksel aktarma aracı da farklı olmaktadır. Örneğin: kemancı, piyanist, baterist, müzik kuramcısı, besteci, müzikal dramcısı, **şarkıcı** gibi.

İnsanın, iletişim kurmak amacıyla, müziksel söyleme yeteneğini kullanarak oluşturduğu, müziksel oluşuma “**şarkı**”, şarkıyı seslendirene ise “**şarkıcı**” denir.

Şarkı, az önce temel başlıklarıyla belirlediğimiz altı müziksel yeteneğin tümünü bünyesinde barındıran özelliğe sahiptir. Şarkıcı ise bu dili kullanan ve bünyesinde taşıdığı ses organları ile çalan önemli bir çalgıcı konumundadır. Şarkı dili içinde, konuşma dili de yer almaktadır. Bu nedenledir ki, bildirimizin içeriğine temel dayanak olarak aldığımız ve kültürlerin oluşumuyla gelişiminde en çabuk, en ekonomik, en yaygın, en etkili ve en kolay kullanılabilen araç olan “Müzik Dili”nin en kapsamlı türü de “**Şarkı Dili**” olmaktadır.

3- Koro,

Şu ana kadar yaptığımız tanımlamalardan sonra, bu kez, insanları hayvanlardan ayıran özelliğin, müzik dili ve onun en etkili türü olan şarkı dilini kullanabilme, bir başka deyişle **şarkı söyleyebilme yeteneği** olduğunu belirtebiliriz. İşte tam bu nedenledir ki, kültür oluşturabilen canlılar olarak insanlar, bu oluşumdaki en etkili araç olan şarkı söylemeyi, hem birey, hem de toplu olarak bir arada ve birlikte yapabilmektedirler. **Tek tek** değil de, **toplucu** şarkı söylemek için oluşturulan topluluğa “**Koro**” denir.

Ayrıntılarına değineceğimiz nedenlerle korolar, şarkı dilini kullanarak kültürel gelişime etkili katkı sağlayan şarkıcıların oluşturduğu üst kültür birimi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Koroların oluşumu için gerekli temel koşulları şöylece sayabiliriz.

- 1- Birlikte konuşma, söyleme, seslenme ve seslendirmeye gereksinim duymak,
- 2- Bu amaçla biraraya gelmek, toplanmak, topluluk oluşturmak
- 3- Birlik olma ve birlikte bir şey üretme bilincine ulaşmak,
- 4- Örgütlenmek ve bir temsilci (koro eğitici-yöneticisi) aracılığı ile örgütlü çalışmak,
- 5- Topluluk (koro) olarak, müzik dili (şarkı dili) ile konuşmak ve söylemek.

Oluşumu için gerekli temel koşullardan da anlaşılacağı gibi korolar, bir rastlantı sonucunda bir araya gelmiş değil, örgütlenmiş insanların oluşturduğu, belirli bir niteliğe kavuşmuş, yapısı ve işleyişinde psikolojik, sosyolojik ve demokratik özellikler bulunan ve şarkı söyleme dilini iletişim ve etkileşim aracı olarak kullanan bir müziksel topluluktur.

4- Koroların kuruluş biçimleri,

Koroların oluşumunu;

a- Seslendireceği yapının türüne ve sanatsal özelliklerine göre, (sanatsal)

b- Koroyu oluşturan bireylerin yaş, cinsiyet ve sayısal durumuna göre, (yapısal) olmak üzere iki ana başlıkta sınıflandırabiliriz:

Seslendireceği yapının türü ve sanatsal özelliklerine göre oluşturulan sanatsal korolardan bazıları

Halk Müziği Koroları

- Caz Müziği Koroları,
- Geleneksel Müzik Koroları,
- Opera Koroları,
- Müzikal Koroları,
- Madrigal Koroları,
- Dinsel Müzik Koroları,
- Özgün, Popüler Müzik Koroları,
- Eğitim Müziği Koroları,
- Ritmik Müzik Koroları,
- Senfonik Müzik Koroları,
- Antik Müzik Koroları,
- Çağdaş, A Tonal, Anarmonik Müzik Koroları,
- Sahnelenen, Gösteri Müzikleri Koroları.

Koroyu oluşturan bireylerin, cinsiyet, yaş ve sayısal durumuna göre oluşturulan yapısal korolardan bazıları;

- Minikler Koroları, (5-8 yaş grubu)
- Çocuk Koroları, (8-14 yaş grubu)
- Gençlik Koroları, (15-25 yaş grubu)
- Yetişkinler Koroları, (25 yaş üstü grubu)
- Kızlar Koroları, (15-25 yaş kızlar grubu)
- Bayanlar Koroları, (25 yaş üstü bayanlar grubu)
- Genç Erkekler Koroları, (15-25 yaş grubu)
- Erkekler Koroları, (25 yaş üstü grubu)
- Erkek Çocuklar Koroları, (Yeni Yetme ya da Delikanlılar Koroları da denebilir.) (13-18 yaş grubu)

- Vokal Toplulukları (Her yaş grubundan)
- Oda Koroları, (Her yaş grubundan)
- Büyük Karma Korolar (Her yaş grubundan) olarak adlandırılırlar.

1998 yılı verilerine göre, Almanya’da 60.000, Bulgaristan’da 10.000, Fransa’da 20.000 üzerinde koronun varlığını biliyoruz. Bu durumda, çağdaş batı kültürü ve sanatının planlama, üretme, gelişme ve paylaşma aşamaları için, korolu bir Avrupa’nın, ne denli uygun bir ortam oluşturduğunu belirtebiliriz.

Elimizde, dünyada şu an kaç koronun var olduğunu gösteren bir veri bulunmamakla birlikte, bazı verilere, bilgilerimize ve öngörülerimize dayanarak bu sayının 1 milyon koronun üzerinde olabileceğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Her koroda ortalama 50 kişinin bulunduğunu da varsayarsak, bu, koro kurma ve korolarda ortak bilinçle demokratik yapı içerisinde, üretme, yönetme ve paylaşma bilincine ulaşmış 50.000.000 kişinin örgütlüce çalıştığını gösterir.

Korolardaki yaş gruplarına baktığımızda, birçok etmene bağlı olarak, koroların % 75 – 80 inin çocuk ve gençlik yaş grubundan oluştuğunu da söyleyebiliriz. Bu sonuç bir anlamda, toplumsal değişim ve kültürel gelişmenin oluşup yeşerdiği alanın da, **Çocuk ve Gençlik Koroları** olduğu gerçeğini karşımıza çıkarır.

5- Koroların yaşamsal işlevleri,

İnsan yaşamında koroların

- a- Bireysel,
- b- Çevresel-Toplumsal,
- c- Eğitimsel,
- d- Psiko- Sosyal,
- e--Kültürel,
- f- Ekonomik

işlevleri bulunmaktadır.

Bireysel İşlev:

Koroyu oluşturan bireylerin, kendine güvenme, kendini etkin kılma, hoşça vakit geçirme, zamanı iyi değerlendirme ve programlı yaşama bilincine ulaşma, birlikte iş yapabilme, çok boyutlu düşünebilme, örgütlenme, bir yönetim etrafında düşünceleri oluşturma ve paylaşma, meslek alanı olarak müziği seçme, duygulu ve duyarlı olma, yaşamın tadına varma, doyum sağlama, gerektiğinde liderlik yapma ve kendini aşabilme gibi insanca değerleri edinebildiği en verimli ortam, korolardır.

Toplumsal İşlev:

Toplumlari oluşturanlar bireylerdir. Korolarda kazandıkları bireysel özellikleri taşıyanların oluşturduğu toplumların niteliklerinin de, bireylerin bireysel niteliklerine koşut

olarak biçim kazanacağı tartışılmaz bir gerçek olacaktır. Bu bağlamda, koroların çevresel ve toplumsal işlevlerinden bazılarını şöylece sayabiliriz. Bir gruba ait olma-korodaş olma, başkalarını da gruba katma-korodaşlaştırma, toplumsallaşma, toplumsallaştırma, topluluk üyesi olma, toplumsal kurumlaşma-kurumsallaştırma, toplumsal haz duyma-duyurma, korosal ses-söz birliği sağlama, toplumsal ses-söz birliği sağlama, uluslararası ses birliği sağlama, küresel ses birliği sağlama, toplumsal dayanışma ve yardımlaşma duygusu sağlama, ulusal gurur ve sevinç birliği sağlama, uluslararası ve küresel sevinç birliği sağlama.

Eğitimsel İşlev:

Şarkılarda işlenen temalarla, konuşma ve yazma diliyle gerçekleştirilmek istenen temel eğitime katkıda bulunmak, genel müzik eğitimine doğrudan katkı sağlamak, yaygın müzik eğitimi alanı olmak ve mesleki müzik eğitimine uygulama alanı olmak.

Psiko-Sosyal İşlev:

Gerek hemcinsleriyle ve gerekse karşı cinsle birlikte, gerçek psiko -sosyal yaşamın bir provasını yapmak, sosyal etkinlikler ve dinletiler aracılığıyla, sosyal yaşamın ta içinde yer almak, psikolojik ve sosyal gelişmelere ayak uydurabilmeyi öğrenmek, korolar aracılığıyla edinilen sosyal gelişimi çevreye ve topluma taşımak, sosyalleşmek ve sosyalleştirmek.

Kültürel İşlev:

Korolar arasında ortak ve hemen hemen her koroca benimsenen bir yaşam biçimi bulunmakla birlikte, her koronun da kendine özgü bir yaşam biçimi vardır. İşte bu yaşam biçimlerine, **koro kültürü** denir. Koroların ortak dilini oluşturan *müzik dili-müzik kültürü* içinde, koro kültürü, önemli bir yer kaplar. Koro üyelerince benimsenen davranışlar, paylaşılan duygu düşünce ve toplumsal değerler, edinilen alışkanlıklar ve kazanılan müziksel değerler, koro kültürünün temelini oluşturur. Edinilen tüm değer ve birikimleriyle her koro kendine özgü bir *kültürel varlık ve kültürel birim*dir.

Bu yapıyla korolar aynı zamanda, toplumsal kültürü oluşturan birer aile bireyleri gibidirler.

Kültürün en küçük toplumsal çekirdeğini oluşturan korolar, koro kültürünü, şarkı dilinin korosallaşmış şekli olan **koro dili** aracılığıyla yayarlar.

Koro dili; ses, söz, ezgi, ritim, şarkı, devinim ve bedensel dillerin kullanıldığı geniş kapsamlı ve katımlı bir dildir. Koro dilini iyi kullanan korolar, kültürel işlevlerini de bir o kadar verimli olarak yerine getirirler.

Bu yapıyla korolar;

- 1- Sanatsal olarak: genel müzik kültürü yanı sıra, halk müziği, eğlence müziği, sanat müziği, dini müzik, popüler müzik ve çağdaş müzikle ilgili kültürlerin gelişmesine doğrudan katkıda bulunur.

- 2- İçerik olarak: bireysel, kümesel, yöresel, bölgesel, ulusal, uluslararası, kıtasal, kıtalararası, küresel ve evrensel kültür birikimlerinin oluşumuna ve gelişimine de doğrudan uygulama alanı olabilmektedir.
- 3- Korolar gelenek ve göreneklerin korunup yaşatılması ve yeniliklerin de çağa ve çağın ileriye taşınması konusunda kültürel aktarma işleviyle de yükümlüdürler.
- 4- Korolar, ürettiklerini sergileyip dinleyicilerle paylaştıkları dinletileriyle, kitap, plak, CD, kaset, radyo ve televizyon yayınları gibi yayın araçlarıyla kültürel etkinlik ve kültürel yayın alanı olma işlevine de sahiptirler.
- 5- Son olarak korolar, özel ve tüzel kişiliklerce oluşturulduklarında, gerek o kuruluşları ve gerekse de kendi oluşumlarını temsil eden kurum olma, kurumsallaşma işleviyle de görevlidirler. *Okul Koroları, Devlet Koroları, Dernek Koroları ve Özel Kişi Koroları* gibi.

Ekonomik İşlev:

Günümüzde koroların üretimleri, artık bir mal olarak alınıp satılmaktadır. Bu bağlamdaki mallar *sanatsal üretimler-sanatsal mallar* olarak değerlendirilir. Her düzeydeki koro kültürü ürünleri hem ticari hem sanatsal ve hem de ulusal ve uluslararası dinleti ve festival düzenlemelerinde büyük ekonomik etkinliklerle değerlendirilmektedir. Korolar kültürlerini daha da ekonomik olarak değerlendirmekte de işlevseldirler.

6- Tarihsel Süreçte Koro-Kültür ilişkisi,

İnsanlık tarihine baktığımızda, koroların evrimi ile insanlığın toplumsal ve kültürel gelişiminin birbirine koşut olarak geliştiğini görmekteyiz. Bu bağlamda, “Eski Yunan Uygarlığı”nı betimleyen yapıtlardan, koroların bu uygarlığın gelişiminde ne denli önemsenerek kullanıldığını öğrenebiliyoruz. Doğurup geliştirdiği çokseslilik aracılığı ile demokrasi ve cumhuriyet kavramları ile, kısaca “Batı Uygarlığı” diye tanımladığımız kültürel birikimi sağlayan temel olguların başında, korolar gelmektedir.

Günümüz dünyasında “Çağdaş Uygarlık” kavramı ile eşdeğer konumda kullanılan “Batı Kültürü”nün gelişimine bir göz attığımızda, özet bir anlatımla, şöyle bir durumla karşılaşırız:

- 1- İsa’dan sonra, Antakya, İskenderiye, Kudüs, İstanbul ve Roma’da bulunan kiliselerdeki papazlar, hristiyanlığı, ilahiler ve şarkılar aracılığı yayabilmek için çaba gösteriyorlardı. Her biri ayrı müziksel tondan, ayrı ezgilerden ve ayrı yapıdaki şarkı ve ilahilerden oluşan bu müziksel seslendirme, 650 yıl geleneksel, bireysel yapısını korudu ve tek sesli olarak sürdürülen bu devinim, toplumlar üzerinde yeterli bir kültürel birikimin oluşmasını sağlayamadı.
- 2- Roma kilisesindeki papa Gregor, örgütlü bir şarkı söyleme gereksinmesi duyarak “Gregor Ezgileri”ni üretip, tüm kiliselerin bu şarkıları aynı biçimde söylemesine yönelik çalışmalarda bulundu.

- 3- 750 yılında, aynı amaca yönelik olarak Scola-Cantorum adlı, “birlikte şarkı söyleme okulu” açıldı. Bu okul, örgütlü ve bilimsel olarak, korolar aracılığı ile şarkı söyleme ve daha sonra oluşacak sanatsal ve kültürel gelişmelerin toplum içinde doğup büyüyüp geliştiği ve bu günkü batı sanatı ve kültürünün temelinin atıldığı okul olmuştur.
- 4- Daha sonraki yüzyıllarda kiliseler aracılığı ile bu okullar çoğalmış ve tek sesli söylenen geleneksel ezgilerin yerini yavaş yavaş, çoksesli ve çok sözlü ezgiler ve devinimsel nitelikli müzik yapıtları almaya başlamıştır. Bu okullardaki müziksel gelişme, toplumun düşüncelerini de çok yönlü olarak aktarabilme, plastik sanatlarda kullanılan elemanların da giderek çoğalan sınır tanımayan bir duruma kavuşmasına yol açmıştır.
- 5- Tarihsel süreçlerini bildiğimiz Romantik ve Gotik çağlardan sonra 15. yüzyıla gelindiğinde, aynı okullar yani bir başka deyişle korolar aracılığı ile yayılıp gelişen sanatsal ve düşünsel birikimler ile toplumun tüm katmanlarında “Dindışı Söylemlerin ve Dindışı Şarkıların” etkinlik kazandığı “Rönesans Kültürüne- Rönesans Çağına” erişilmiştir.
- 6- Kurulmasına ve gelişmesine sahiplik yaptığı korolar ve korolar aracılığı ile oluşan orkestra, opera, tiyatro, bale ve dans toplulukları ile bunların etkileriyle oluşan mimari ve diğer plastik sanat değerlerinden en üst düzeyde yararlanan kilise ve kiliselerin egemenliğindeki saraylar, bu değerlerden halkın yararlanmasına yönelik olarak yeterli düzenlemeleri geliştirmiyorlardı. Aynı ortamda yetişen bireylerin oluşturduğu aydınlar, düşünürler ve sanatçıların öncülüğünde, 1789 Fransız İhtilali gerçekleşti ve kilise ve sarayda üretilen tüm kültürel değerler bu hareketle birlikte halkça da paylaşılmaya başlandı. Bundan sonradır ki kültürel değerler, demokratik bir ortamda, çoksesliliği çok boyutluluğu önemseyip geliştirerek ve halkın birlikte üretip, yönetip paylaşması anlamına gelen çağdaş kültürün temel kurumu olan “Cumhuriyet” düzeninin doğmasına yol açmıştır.

Batı kültürünün geçirdiği bu evrelerle, bir koronun oluşumu için geçirdiği evreleri karşılaştırdığımızda önemli benzerlikleri bulabildiğimize tanık oluyoruz. Bu durum bize, toplumsal ve kültürel gelişimin korolar aracılığıyla daha da etkin olarak ve ona koşut olarak gerçekleşebildiğini kanıtlamaktadır.

7- Değerlendirme ve Sonuç:

Bu bildiride, toplumun kültürel gelişiminde koroların önemi ve yeri, bilimsel yaklaşımlarla desteklenerek vurgulanmaya çalışılmıştır. Bildirinin, “II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı” sempozyumunda sunulmasının nedeni ise, metnin içinde vurgulandığı gibi, Çocuk ve Gençlik Korolarının, diğer tüm koroların içerisinde ağırlıklı yer kapsamındandır.

Gerçekte tüm koroların, kültürel gelişimde önemi büyük olmakla birlikte, belirteceğimiz nedenlerle de, Çocuk ve Gençlik Koroları daha da etkin konumdadır. Bu nedenlerden birkaçını şöylece sayabiliriz:

- 1- Çocuk ve Gençlik Korolarının nicelik açısından tüm korolar içerisinde kapsadığı yer, % 75 - 80 oranındadır.
- 2- Çocuk ve Gençlik Korolarını oluşturan bireyler, nitelikli eğitimin verilebileceği en uygun yaşıdadırlar.

- 3- Çalışma yaşamına henüz başlamadıklarından, korolarda öğrenme ve üretme sürecine daha çok zaman ayırabilirler.
- 4- Bireysel ve toplumsal kişiliklerini oluşturma aşaması da tam bu yaşlarıdır.
- 5- Diğer yaşlara göre, çocukluk ve gençlik yaşlarında, devinim yeteneklerini daha etkin kullanabilirler.
- 6- Müziksel bellekleri ve diğer müziksel yeteneklerini de, daha verimli olarak değerlendirebildikleri yaşlar, tam da bu yaşlardır.
- 7- Toplumsal gelişme için gerekli olan, ulusal ve evrensel kültür bilincinin, insanlara aktarılabilceği, duyguların en yoğun biçimde işlenebileceği yaşlar gene çocukluk ve gençlik yaşlarıdır.
- 8- Toplumun yetişkin yaşlarda bulunan bireylerinin yaşamlarının çok büyük bir dilimi çocuk ve gençlerle iletişim içinde geçtiğinden, çocuk ve gençlik korolarının diğer yaş gruplarıyla etkileşimi de bu yaşlarda çok daha verimli olmaktadır.
- 9- Çocuk ve gençlik edebiyatını içeren metinlerin aynı zamanda çocuk ve gençlik koroları için yazılan bestelerde de kullanılması

Anlatılmaya çalışılan nedenlerle, toplumun kültürel gelişiminde, genel olarak tüm koroların, özel olarak da Çocuk ve Gençlik Korolarının önemli bir yeri vardır.

Ulusal Kurtuluş Savaşımızın ve bağımsızlığımızın değerini, “İstiklal Marşı” ile, Cumhuriyetimizin kazanımlarını ve değerini, “Onuncu Yıl Marşı” ile, hayvan sevgisini “Hayvanları Sevelim” ya da “Mini Mini Bir Kuş Donmuştu” şarkılarıyla evrensel barış ve çocuk sevgisini, “Bir Dünya Bırakın Biz Çocuklara” adlı şarkı ile, Atatürk sevgisini, “Biz Atatürk Gençleriyiz” adlı gençlik şarkısı ile, Yunus Emre’yi tanıyıp sevmeyi, “Yunus Emre Oratoryosu” ile, ve daha pek çok alandaki kültür birikimlerini, konularla özdeş şarkıları korolar aracılığı ile tüm toplumumuza öğrettiğimiz zaman, toplumca müziksel belleklerimizde yer almalarını sağladığımız zaman daha iyi anlayacağımız, daha da iyi kavrayabileceğimiz, tartışılmaz bir gerçek olmaktadır.

Kültürel gelişimine değer veren toplumlar, bu bilince ulaşarak güçlerine güç katmışlardır. Çağdaş uygarlık ve çağdaş kültüre, korolarıyla birlikte ulaşmışlardır. Bunun ayırdına varamayan toplumlar ise, hala müziği, ilk insanların, tören danslarına eşlik için kullandıkları işlevselliği düzeyinde kullanmaktadırlar. İslamiyetin yayılması için gerekli olan en etkili aracın insan sesi olduğunu kabul eden İslam dünyasının önüne, bu sesi müzik sanatı içerisinde kullanmanın uygun olmadığı görüşü yerleştirilmiş ve bin yılları aşan bir süre, Hristiyan dünyasının öncülüğünde oluşan batı kültürü, rakipsizce yoluna devam etmiştir.

Çağdaş kültüre ulaşmak isteyen toplumlarca, seslendirdiği şarkılar aracılığı ile, bireysellik yerine toplumsallığı, ben ve sen yerine biz ve onları, ilkel duygular yerine evrenseli, karamsarlık yerine yaşama sevincini, kısacası insana insanca ince duyguları ve değerleri aktarmaya çalışan nitelikli koroların kurulup geliştirilmesi ve kullanılması kaçınılmaz bir zorunluluk olacaktır. Bu zorunluluğu karşılamanın yöntemi ise, genel eğitimin yanı sıra müzik eğitim sisteminin, “Korolarla Müzik Eğitimi Sistemi” üzerine kurulmasıdır.

KAYNAKÇA

1. **APAYDIN M.** , “Koro ile Müzik Eğitimi’nin Toplumun Müziksel Düzeyini Geliştirmedeki Yeri ve Önemi”, Bulunduğu Kaynak , 1.Ulusal Koro Eğitimi ve Yönetimi Sempozyumu, G.Ü.G.E.F.Yayınları, Ankara, 2001.
2. **APAYDIN M.** , “Sivil Toplum Örgütlerinin Müzik Eğitimi ve Müzik Kültürüne Katkıları”, Bulunduğu Kaynak, Uluslararası Avrupa’da ve Türk Cumhuriyetlerinde Müzik Kültürü ve Eğitimi Kongresi, G.Ü.G.E.F.Yayınları, Ankara, 2002.
3. **ELMAS Y.** , “Çocuklar ve Gençler İçin Yazılacak “Eğitici Müzik” İhtiyacı ve Bestecilerin Bu Yönde Teşviki”, Bulunduğu Kaynak, Birinci Müzik Kongresi Bildiriler, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1988.
4. **HANÇERLİOĞLU O.** , “Felsefe Ansiklopedisi”, Cilt 2-3, İstanbul, 1993
5. **MİMAROĞLU İ.K.** , “Müzik Tarihi” İstanbul, 1991
6. **SAY A.** , “Müzik Tarihi” Ankara, 1994
7. **TDK.** , “Türkçe Sözlük”, TDK Yayınları, Genişletilmiş 7. Baskı, Ankara, 1983
8. **UÇAN A.** , “İnsan, Müzik, Koro ve Koro Eğitiminin Temelleri”, Bulunduğu Kaynak , 1.Ulusal Koro Eğitimi ve Yönetimi Sempozyumu, G.Ü.G.E.F.Yayınları, Ankara, 2001.
9. **UÇAN A.** , “Türk Müzik Kültürü”, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Ankara, 2000.

Alıntı: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (Gelişmeler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri), 4-6 Ekim 2006, Ankara, Sayfa:569-575

CUMHURİYET'İN SİYASAL KÜLTÜRÜ

Dr. Niyazi Altunya

Bir siyasal yapının yaşayıp gelişebilmesi, ona rehberlik edecek bir temel düşüncenin, daha doğrusu bir ideolojinin varlığına bağlıdır. Siyasal kültür, bu ideolojinin üretilmesi demektir. Üretilen bu kültür, onun ideolojik mayasını kaybetmeden eğitim yoluyla yayılır ve insanlara benimsetilir. Özellikle yurttaşlık eğitiminin ödevi budur.

Yurttaşlık eğitiminin işlevi kaba ideolojik propaganda değildir. Böyle bir eğitim, bilimi, evrensel hümanist kültürü, toplumsal gerçekliği gözardı ederse dinsel ya da etnik gericiliğe hizmet eder. Tarihte bunun pek çok örneği var ama sanırım geçmişte Hitler Almanyasının ırkçı şovenizmi ile İran'ın İslamcı darbesi, Afganistan'daki Talibancılık kaba ideolojik propagandanın son somut örnekleridir. Yüzyıl önce kurulan Türkiye Cumhuriyeti bu tuzaklara düşmedi. Atatürk önderliğindeki Cumhuriyet bilim+evrensel hümanist kültür+toplumsal gerçeklik=ulusal siyasal kültür sentezinden çağdaş siyasal kültürü başarıyla oluşturdu.

Atatürk'ün, 15 Temmuz 1921'de, daha "Kurtuluş" sürecinin başında Ankara'da toplanan Maarif Kongresi'nde öğretmen ve eğitimciler huzurunda ortaya attığı "Şarktan (dogmalardan) ve Garptan (emperyalizmden) gelecek tüm tesirlere karşı *Milli Maarif*"; 27 Ekim 1922'de Bursa'da 470 dernek üyesi öğretmene hitaben söylediği "Bilim nerede ise oradan alacağız"; 25 Ağustos 1924'te Muallimler Birliği Kongresi'nde delege öğretmenlere ve devlet erkânına söylediği "Cumhuriyet sizden 'fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür nesiller ister"; 23 Eylül 1924'te Samsun'da yine öğretmenlere söylediği "Hayatta en hakiki mürşit (rehber) bilimdir, fendir" sözleri, onun siyasal (ulusal) eğitimden ne beklediğini açıkça ortaya koyar. Ona göre eğitim; bilimin öncülüğünde kişiyi özgürleştiren bir kültürleme aracıdır. Bu ödevi en başta iyi yetiştirmiş, bilimden nasibini almış özgür düşünceli, yurtsever öğretmenler üstlenecektir. Ve devletin tüm organları, yetkilileri öğretmene bu konuda yardım etmekle yükümlüdür.

Atatürk, çocukluğundan beri iyi ve kötü eğitimin etkilerini görmüştür. Bu gözlemleri onu öğretmenlere daha da yaklaştırmıştır. O, yirmi yıl cephede Mehmetçiğin sadece komutanı değil, aynı zamanda öğretmenidir. O, subay arkadaşlarına, TBMM'de, kimisi cahil, çağdışı etkiler altındaki milletvekillerine de öğretmenlik yapmıştır. Bu özgörevi (misyonu) sivil yaşamında da sürdürmüştür; karatahta başında okuma yazma, dersliklerde tarih, felsefe, geometri vb. öğretmiştir. Bu nedenle ona "Millet Mektepleri Başöğretmeni" sanı verilmesi çok yerindedir. Büyük Önder ölünceye kadar bu unvanın hakkını vermiştir. O, gerektiğinde çalışkan bir öğrencidir de. Dil ve Tarih tezleri ile ilgili çalışmalarda iyi bir öğrencidir; bilenden öğrenmesini bilmiştir, üstelik, gerektiğinde soru soran, eleştiren, itiraz eden bir öğrencidir.

Atatürk'ün siyasal kültür ve yurttaşlık eğitimi konusundaki çalışmaları çok yönlü ve kesintisizdir. Çankaya'daki yemekli toplantılar; bozguncuların iddia ettiği gibi eğlence, içki buluşmaları değildir. O, bu toplantılarda hem öğrendi hem öğretti hem de ikna etti. En önemli devrim yasaları o toplantılarda hazırlandı. O yasalar ki, siyasal kültürün de birincil kaynaklarıdır. Laiklik, insan hakları, özellikle kadın ve çocuk hakları, işçilerin ve köylülerin kurtuluş çareleri, tarım ve sanayi planları, önce bu toplantılarda görüşülüp yasalaşmak üzere TBMM'ye taşınmıştır. Bu çalışmalar siyasal kültürün hem oluşturulması hem politika olarak değişik toplum kesimlerine taşınması başlı başına birer siyasal eğitimidir. Ayrıca bu düzenlemeler okullarda ders konusu da edilmiştir. Bu konular özellikle yurttaşlık, tarih, sosyoloji ve inkılap (Devrim) derslerinde örgün eğitimde de okutuldu, Millet Mektepleri ve Halkevlerinde yetişkinlere de anlatıldı.

Atatürk'ün, ölünceye kadar kesintisiz sürdürdüğü siyasal kültür yaratma ve öğretme çabaları, ölümünden sonra da 1950'lere kadar geliştirilip sürdürülmüştür. Özellikle Hasan-Âli Yücel'in çevirtip yayımlattığı Dünya Klasikleri, siyasal kültüre yeni, evrensel boyutlar getirmiştir. Bu katkılarla oluşturulan siyasal kültür, ilkokuldan üniversiteye kadar tüm eğitim sistemini etkilemiştir. Köy Enstitüsü sistemi, kaba ideolojik propagandaya kapılmadan, bilimsel, laik, toplumsal gerçekliği, üretimi dikkate alan iyi bir senteze ulaştı.

YENİDEN CUMHURİYETE DÖNÜŞ İÇİN SİVİL KATKI NE OLABİLİR?

Şefik KAHRAMANKAPTAN

Atatürk'ün “uygar, sanata duyarlı bir toplum” inşa etme hedefine ulaşmak için çalışılırken, 1950'den itibaren eğitim sisteminde geriye gidişler ve giderek dinsel yaklaşımların ön plana çıkarılmasıyla, fiilen bir "karşı devrim" süreci başlatılmıştır. Ne yazık ki, bu süreci başlatanlar 1980'den sonra önemli mesafe almayı da başarmışlardır. Özellikle son 20 yıl içinde siyasal iktidar ve yarattığı ortamın etkisiyle Cumhuriyet düşüncesi ve kurumlarının uğratıldığı tahribat çok büyüktür.

1923-1946 arasında, hızla uygulanan ve olumlu sonuçları kısa sürede görülmeye başlanan uygar toplum yaratma projesinin iki önemli kurumu Halkevleri ile Köy Enstitüleri idi. Yeni Cumhuriyet, sanata verdiği önemi de hemen, 1924'te değişik adlar altında yaşamını sürdürmüş olan İstanbul'daki saray orkestrasını süratle yeni Başkent Ankara'ya taşıyarak ve üyelerinin öğretmen olarak görev alacağı Musiki Muallim Mektebi'ni kurarak göstermişti. Bunu, mektebin Gazi Terbiye Enstitüsü içinde yeniden örgütlenirken, 1936'da Ankara Devlet Konservatuarı'nın oluşturulması izleyecekti.

Atatürk'ün önderliğinde 19 Şubat 1932'de Halkevleri kuruldu. Dil Kurumu, Tarih Kurumu arkasından Köy Enstitüleri, Öğretmen Okulları, aynı işlev için oluşturulan kurumlar oldu. Erken Cumhuriyet Dönemi'nde başlatılan bu aydınlatma-aydınlanma hareketi kısa sürede çağdaş, laik bir topluma yönelmede önemli görevler yaptı. Cumhuriyet'in yeniliklerini, Atatürk Devrimleri'ni halka götürdü.

17 Nisan 1940'da yasası çıkartılan ve yaşadığı sürece marangozluktan demirciliğe, sağlık memurluğundan açılığa çok yönlü yetenekleri geliştirilmiş öğretmenlerin yanısıra, değerli ressamlar, müzikçiler yetiştirdi Köy Enstitüleri...

İkinci Cumhurbaşkanımız **İsmet İnönü**'nün oğlu **Erdal İnönü**'den dinlediğim, 1941'deki sözlerine bakınız:

“Köy Enstitülerini Cumhuriyetin eserleri içinde en değerlisi ve sevgilisi sayıyorum. Köy Enstitülerinden yetişen evlatlarımızın başarılarını ömrüm oldukça yakından, candan takip edeceğim...”

Amerikalı ve İngilizler'in “örnek olay” olarak kabul edip, bilim adamlarınca üzerine tezlerin yazıldığı bu değerli kurum, 1950 karşı devrimiyle birlikte biçim değiştirilerek katledildi ne yazık ki...

Köy Enstitüleri'nin bir de kardeşi vardı: **Halkevleri...** Ne yazık ki, 1932'de kurulup sayılarıaltı bine ulaşan bu kültür-sanat yuvaları da, tıpkı Köy Enstitüleri gibi 1950 sonrası DP'nin gadrine uğradı. **İsmet İnönü**, 6 Ağustos 1951'de ana muhalefet lideri olarak TBMM'de yaptığı

konusmada “Halkevlerinin lağıvı, yersiz, haksız bir yıkımdır” diyerek kabul edilmek istenen yasaya şiddetle karşı çıkıyordu; ama “meclis çoğunluğu” bu “haksız yıkımı” kabul etmekten çekinmiyordu.

Halkevləri de, tıpkı Köy Enstitüleri gibi yabancıların ilgisini çekmişti. Atatürk’ün “uygar ve sanata duyarlı bir toplum geliştirme” projesinin önemli enstrümanlarından biri olan Halkevləri’nde dokuz ayrı kolda yapılan çalışmaları gelip inceliyorlardı. Bunlardan biri de İkinci Dünya Savaşı yıllarında Ankara gezisi sırasında Halkevləri’ni ziyaret eden İngiltere Dışışleri Bakanı **Anthony Eden** idi. Yanındaki diplomatlar çok ayrıntılı bilgi ve belge toplamışlardı Halkevləri hakkında. Birkaç ay sonra da Londra’da bir Halkevi açıldığı haberi gelmişti! O yıllarda Batı’ya örnek olaylar yaratarak hızla toplumsal kalkınma gerçekleştiren bir Türkiye vardı.

Halkevləri, pek çok ünlü edebiyatçı, tiyatrocu, müzisyenin çıkış noktası olmuştı. Bu işlevi en güzel biçimde şair **Dr. Ceyhun Atıf Kansu** özetler. Bir çocuk doktoru olan, Konur Sokak 27 numaralı apartmanda bir dönem tatlı bir komşuluk yaptığımız **Ceyhun Atıf Kansu** bakın Halkevləri’nin üzerindeki etkisini nasıl anlatmıştı:

“Benim gençliğim Halkevləri’nin havasında yoğruldu. En güzel günlerim ve gecelerim, bir üniversite genci olarak Kadıköy Halkevi’nde geçti. Kitaplığında, konserlerinde, resim sergilerinde sanat ve bilgi besinlerimi aldım. Bu Halkevinin gönüllülerden kurulu bir yaylı sazlar orkestrası vardı. Atatürk devrimlerinin müzik doğrultusu, çoksesli müzik... Onu da Halkevlерinin çatısı altında dinledik. Kulaklarımdan beynime çoksesli müziğin yaratıcılığı ırmağı aktı.”

Böylesine olumlu ortamları yaratmak artık gönüllü kuruluşlara, sivil topluma ve uygar-çağdaş yerel yönetimlere düşüyor; çünkü ne günümüzün “küçülen devlet”i bu tip girişimlere ekonomik olarak sağlıyor, ne de egemen olan “zihniyet”...

Günümüzde bir ölünün ardından konuşur gibi “ışıklar içinde” anımsıyoruz, anılarda okuyoruz bu önemli kurumları... İlk Başbakan ve İkinci Cumhurbaşkanı **İsmet İnönü**, Milli Eğitim Bakanı **Hasan Âli Yücel**, İlköğretim Müdürü **İsmail Hakkı Tonguç**, Köy Enstitülerinin “baba”larıydılar.

Cumhuriyet, ümmet toplumu yerine ulus ve yurttaş toplumunu yaratma yolunda epey mesafe katetmişti.

Ancak, ne acıdır ki, her iki aydınlanma ocağı da gericiilerin hedefi oldu. 1951 yılından itibaren Halkevləri kapatıldı, tüm varlıklarına el konuldu, kitapları yakıldı ve yok edildi. Köy Enstitüleri başka isim altında dönüştürülerek işlevsizleştirildi.

SADECE ESKİLERE VE DİNE DAYALI TOPLUM ARZUSU

Günümüzde eğitim alanında dayatılan 3x4 yıllık sistemde , ilköğretimde ve lise öğretiminde sanat ve müzik konusuna önem verilmemesi, yeterli ders saati ayrılmaması, gerekli öğretmen atamalarının yapılmaması, kontenjanların büyük ölçüde din bilgisi öğretmenleri için kullanılması, genç nüfusun küçük yaştan itibaren sanat dallarıyla ilgili kültür edinemediği bir ortama yol açmıştır.

Cumhuriyetin “uygar toplum” projesinden sapılarak tahripkâr bir yönelime girilmesi, eğitim politikalarında konuların bütüncül ve yatay ilişkileriyle birlikte ele alınmaması, yapılan ve yapılacak sanatı izleyecek kitlelerin yetiştirilemiyor oluşuyla sonuçlanmaktadır.

GENEL GÖRÜNÜM YA DA MANZARAYI UMUMİYE

Genç kitlenin, günümüzün en büyük vakit geçirme aracı olan TV kanallarından bu alanda yararlanılabilmesi pek mümkün görülmemektedir; çünkü manzara şudur:

“Sanat” kavramı yozlaştırılarak “eğlence”yle karıştırılmıştır.

Yaygınlaşan özel TV ve radyoların büyük çoğunluğu eğitim-kültür görevlerini üstlerine almayarak reyting ve daha fazla reklam uğruna bu alandaki yoz ortama çanak tutmaktadır. Bir çoğu da doğrudan kültürel ayrışmaya hizmet etmek ve derinleştirmek amacıyla kurulmuştur. Özellikle Anadolu'da bu türde yayın yapan yüzlerce radyo mevcuttur.

Devlete ait radyo ve televizyon yayıncısı TRT kurumu giderek “çağdaş” kavramını sadece “teknoloji” ile sınırlayıp, özde “geleneksel”e yönelmiştir. Klasik müzik yayınlarının yer aldığı devlet radyo kanalına bile özülle uyuşmayacak reklamlar alınarak “rant” ve “gelir” ön plana çıkarılmıştır. TRT'nin çoğu programı ve adaletsiz haber anlayışı, kültürel ayrışmanın yollarına yeni taşlar döşenmektedir.

Müzik ve opera eğitimi alanlar için eğlence sektörü dışında iş ve kadro olanakları yeterli değildir. Bu durum, gençlerin sanat eğitime yönelmesini engellemekte, sanat dallarına girmek isteyen öğrenci sayısı azalmaktadır.

“Nepotizm” uygulamaları sanat alanında bile, “akrabalık kan bağı”nın ötesinde “siyasal parti-cemaat” boyutuna taşınmış durumdadır.

Müzik, opera ve balenin “günah” ve “ahlaksızlık” olduğu yolunda bir propaganda yaygınlaştırılmaya çalışılmaktadır.

YENİ BİR SÜREÇ GEREK

Bir toplumda demokrasi kültürünün gelişmesi, toplumun sanata duyarlılığının artırılmasında müzik ve sahne sanatlarının etkisi büyüktür. En üst kamu örgütü olan devlet, bireylerin müzik ve sahne sanatlarıyla tanıştırılması, bu sanatların geliştirilmesi için çağdaş düzenlemeleri yapmak, bu yöndeki özel girişimleri desteklemek zorundadır.

Müzik ve sahne sanatları alanında, ilköğretimden itibaren eğitim sistemi ve kurumları gözden geçirilerek gereksinim duyulan bütünlük sağlanmalıdır.

Sanat alanında dengelerin yeniden sağlanabilmesi, tıpkı geriye götürülürken yaşadığımız gibi, bir “süreç” gerektirmektedir. Böyle bir sürecin başlatılabilmesi ise, ülkedeki

siyasal sistemin yeniden demokratik hale getirilmesine, kurulacak yeni hükümetlerin iknâ edilebilmesine bağlıdır.

Yapılması gerekenlerin başında, ilköğretim ve lise öğretiminde, yaş aralıklarına göre, anlaşılır bir “genel sanat dersi”nin konulması, sanat tarihi, müzik, sahne sanatları ve plastik sanatlarla ilgili temel evrensel bilgilerin verilmesi, yeterli resim ve müzik öğretmeninin yetiştirilip atanması, bu derslerin yeniden basit uygulamalı biçimde ilköğretime konulması yer almalıdır. İlköğretimde çocukların yeniden “şarkı” söylemesi, çocuk koroları kurularak toplumun tüm katmanlarından çocukların yararlanması ve öğrenmesi sağlanmalıdır. Bu alanda kurumların ve sivil kuruluşların çabasıyla yapılabilenler, 80 milyonluk Türkiye için “devede kulak” gibi kalmaktadır.

Peki niye böyle oldu? Gidişat yıllar içinde niye tersine döndü?

KÜLTÜREL AYRIŞMA POMPALANIYOR

Bu geriye gidişin yanıtı, “kültür”den ne anladığımızda yatıyor. Kültür, bir anda sahip olunan bir çerçeve değildir; bireyler aileden itibaren içine doğdukları toplumun kültürü içerisinde yetişir ve büyüyüp yetişirken de bu kültürü içselleştirirler.

Toplumbilimcilerin tanımlamalarına baktığımızda; bireyin kendisi, cinsiyeti, aile ve akrabalık çevresi, eğitim, töre, örf-âdet, din, teknoloji, üretim ilişkileri, tüketim alışkanlıkları, yönetim, bilim, sanat, dil, “kültürü oluşturan ögeler” olarak betimlenmektedir. Bu ögelerden de anlaşılabilceği üzere kültür çok karmaşık bir bütün ya da yapıdır. Günümüzde kültür kavramı, daha etkileşimsel, sürekli yapılanan ve değişen, küresel ölçekte, bireyler arasında alış-verişler toplamı olarak yeniden tanımlanıyor. Kültür bir öz değil bir etkileşim alanıdır. Elbette tarihsel bir birikim vardır; ancak bu günümüzde sürekli değişen, hiç olmadığı kadar dinamik bir kültür kavramı ortaya çıkmaktadır.

Türkiye'deki gibi yüzölçümü olarak büyük, kökenler itibariyle çeşitlilik gösteren, Atatürk'ün ısrarla “millet / ulus” olarak nitelendirdiği bir genel topluma sahip ülkede, kültürün iç dengeleri gözetilerek geliştirilmesi gerekirken, aksine son 20 yılda, özellikle de siyasal sistem değişikliğinin uygulandığı son dönemde topluma içten içe bir “kültürel ayrışma” şırınga edilmeye çalışılmıştır.

Bunun için de kültürü oluşturan ögeler arasında yer alan din ögesi, eğitimin dinselleştirilmesi, bilim ve sanatın değersizleştirilmesi için kullanılmıştır. Bu amaçla gelişen teknoloji de araç olarak kullanılmak üzere örgütlenmiştir.

Sıklıkla sanata-bilime yönelik saldırılar, sözde sanatçı ve bilim adamı olarak ortaya çıkartılan kişilere sosyal medya ve yandaş televizyonlarda söyletilip yazdırılanlar, kültürel ayrışmanın körüklenmesine hizmet etmektedir.

Atatürk'ün uzun bir süreden beri kesintiye uğratılmış ve geriye götürülmüş olan “uygar ve sanata duyarlı bir toplum” projesinin yeniden gündeme getirilebilmesi için, toplumun bu düşünceye gönül vermiş tüm kesimlerinin dayanışma ve seferberlik içinde çalışması gereği açıktır.

Ülke genelinde çok sayıda şubesi bulunan **ADD** gibi çağdaşıktan yana bir derneğin, bu alanda etkinlik hazırlarken dikkate alması gereken, Erken Cumhuriyet Dönemi uygulamalarını yeniden taklit etmek değil, günümüz koşullarını dikkate alarak gerçekçi planlama yapmak olmalıdır.

Atatürk ilke ve devrimlerinin en önemli dayanağı laikliktir, ancak din aleyhtarıymış gibi algılanabilecek söylem ve tutumlardan kaçınılmalıdır.

Planlanan ve uygulamaya geçilen etkinliklerin tanıtımı, sanat, bilim ve ulusal bakışın, kişisel ve toplumsal gelişim için önemi vurgulanarak yapılmalıdır.

İşbirliği için;

- Aynı amaçları benimseyen aydınlık yönetimli belediyeler,
- Varsa yöredeki konservatuvarlardan,
- Eğitim fakülteleri müzik ve resim bölümlerinden öğretmenler seçilebilir.

Yapılacak eğitim çalışmaları iki ana yoldan planlanabilir:

- Dijital teknolojiyle sanal alanda çalışmalar:

- Derneğin genel sitesinin yanında, sadece eğitim çalışmaları için yeni bir site tasarlanarak yaygınlaştırılmaya çalışılabilir.
- Hazırlanacak videolar derneğin youtube kanalında yayınlanabilir.

- Fiziksel, yüzyüze katılımlı çalışmalar:

- Dernek merkezi ve müsait şubelerinde düzenlenecek seminer ve gösterimler.
- Tatil dönemlerinde kurulacak kamplarda ölçülü eğlence-spor ve seminerler, gösterimler.
- Gezici uygulamalar: Kırsal kesimdeki yerleşimlere gidilerek yapılacak tanıtım ve gösterimler.

Bu önerilere ilişkin bir somut örnek vermek gerekirse; 2022 yılı Haziran ayında Başkent Kültür Yolu Festivali çerçevesinde Cumhuriyet başkentinin Ulus ve Hacıbayram semtlerinde ressamların iki meydana sehpalarını kurup tuvaleri üzerine yaptıkları resim çalışmalarının, semtlerde oturanlar, özellikle de çocuk ve gençler tarafından merakla izlenmeleri, resim yapan bir insanı ilk kez gördüklerini söyleyenlerin çokluğu, ressamların muhatap oldukları sorular, evrensel sanatların tanıtımında ne denli geride kaldığının göstergesidir. Aynı zamanda bu tür etkinliklerin ne kadar dönüştürücü potansiyeli olduğunu da göstermektedir.

Yapılacak sivil çalışmalarla, savrulmanın yavaşlatılmasına katkıda bulunulabilir.

Esas görev, devletin ve siyasal sistemin yeniden yapılandırılmasına olanak verecek sistem değişikliği gerçekleşebilirse, seçmenden aldıkları yetkiyi elinde bulunduracaklara düşecektir. Sivil çalışmalar ancak destek görevi yapabilir.

KÜLTÜR EROZYONU

Tamer Levent

Kültür çok sık olmasa da kullandığımız bir kavram. Anlamını pek bilmesek de zorunluluk halinde anlamını biliyormuş gibi kullanılıyor... Hele “*kültür ve sanat*” diyerek her iki kavram tek seferde birlikte kullanıldığında, söz sahibi kişinin konuya hâkim olduğu etkisi yaratacağına güven tam. Oysa mütevazı ama sağlam bir inceleme yaparsak bu iki kelimenin sürekli yan yana kullanılmasının bir anlam taşımadığını fark ederiz. Kültür; insanın yarattığı her şey. Kültürlü adam bunlar hakkında fikir sahibi olup, bilebileceği kadarını öğrenmeye çalışan insan demek. Kültür, bu bilgiler toplanınca insanın daha verimli düşünmesini sağlıyor. Yaşamın bütünü oluşturarak konular hakkında, az bilenler ile çok bilenlerin birbirleriyle iletişim kurarken, anlama içtenliği göstermesidir kültür. Kavramları sorgulaması ve içeriğini muhakeme etmesi, ortak aklı inşa edecek verileri değerlendirmesidir. Anlaşamamayı değil anlaşmanın yollarını aramaktır. Bildikleriyle bilmediklerinin benzerliğini karşılaştırmaktır. Bu sayede belirli koşullarda kendisi dışındaki insanların nasıl davranabileceklerini, kendi davranışlarına nasıl karşılık verebileceklerini öngörebilir. İnsan denilen yaratığın neler yaptığını düşünerek, neler yapabileceğini tasarlayabilmektir kültür. Bu özelliği edinerek insanlaşma sürecini yaşayabilmektir. Heraklitos’un “Bana insandan gelen hiçbir şey yabancı değildir” cümlesinde belirttiği gibi olumlu ve olumsuz değerlendirdiğimiz tüm davranışlar ile kültür arasında bağlantı vardır. Bilgi ve görgüsü gelişmiş bir ailede yetişen çocuğun muhakeme yapabilme malzemeleri diğerinden fazladır. Ancak bu, diğerinden dâhiler çıkamaz anlamına gelmez. Üstelik bol da örnek var. Hatta gelişmiş aile çocuğuna aşırı ihtimam gösterip iş yaptırmayarak, belki de onun başarısızlığına zemin hazırlar. Hem de iyilik yapayım derken kötülük yaptığının da farkında olmadan! Bu anlamda kültür her iki örneği de içerir. Önemli olan bu durumların da sosyal psikolojiyle, pedagojiyle, felsefeyle, tarihle buluşturulmasıdır. Ancak analitik düşünce kültür malzemelerini değerlendirerek, toplumların yaşam beklentileri hakkında objektif saptamalar yapabilir. Gelecek planlaması ve kültürü ile geçmiş kültürü karşılaştırabilir. Dünya insanı ile farklı görünen kültürel davranışların, özü itibarıyla insanın benzerliklerini yansıttığını iddia edebilir. Bu nedenle dünyada “doğru”, “yalan” kelimelerinin ifade ettiği içerik hakkında ortak akılda buluşulabilir.

Ne İşe Yarar?

Bizde “kültür” kelimesi hem anlaşılmadığı için hem de pratikte kullanımı hakkında eğitim verilmediği için, ne işe yaradığı anlaşılmayan ve de pek işe yaramayan bir kavram olduğundan yaşam analizlerinde kullanılmamaktadır. Ancak buna karşın önemli olduğundan da kuşku duyulmuyor “muş” gibi davranılmaktadır. Bu tutum “kültür” kelimesinin doğru içeriğinin düşünce ve çözüm yaratma sürecinde, objektif düşünme malzemesi olarak kullanılmasını da engellemekte, bu nedenle çözüm üretme faaliyetleri verimli olamamaktadır. Örf, âdet, gelenek, davranış, sevgi, saygı, ırk özelliği olarak davranış biçimi olarak, din kültürü olarak, sanat kültürü olarak, bilgi kültürü olarak, eğitim kültürü olarak, toplumların halk bilim kültürleri olarak, devlet anlayışı ve devlet yönetimi olarak, yaşanmış deneyimleri doğru ve objektif değerlendirmek, toplumun kimlik tanımlamalarını yaratır. Lokal ve evrensel kültür ile

karşılaştırmalar ve yapıcı eleştirel gelişmelerde bu kimlik tanımlamalarına yol haritası oluşturur. Bu kültür değerlerinin objektif değerlendirmesi ile toplumların kimlikleri oluşur. Örneğin tarihini doğru yorumlamış toplumlar, çağların gelişimine göre kültürlerini güncelleyebilirler. Çalışkanlık, insan aklının pek çok bilgiyi bir araya getirip, insanın yaşama sanatına tutkuyla bağlanması ile gelişen bir kültürdür.

Kültür ve Disiplinler

Kültür insanın yarattığı her şey olarak tanımlandığında, dünyanın bir ucunda yaratılan bir değerın öbür ucunda da değer olduğunu anlamak demektir. Bu durumda kültür, dünyada insan aklının yarattığı ve süreç içinde, deneyimleri, yaşanmışlıkların ve edinilmiş bilgilerin yaşam pratiğinde kullanılmasıdır. Sanat kültürü, deneyimler ile oluşmuş bilgilerin paylaşımını, özen ve etik değerleri fark edilir hale getirir. Yaşam kalitesini temsil eder.

Bu deneyimler süreç içinde, çağlar boyunca olgunlaşarak bilime dönüştü. Etik, estetik ve doğruluk bu oluşumda, özen, disiplin, kararlılık ile uygulamada kendini gösterdi. Felsefe düşüncüyü harekete geçiren dürtünün ismi olurken, sosyal bilimlerin ve fen bilimlerinin oluşmasında belirleyici rol oynadı. O halde, matematik, geometri, astronomi, fizik, tıp, mühendislik, ekonomi adını alan öğretiler gelişen kültürün içinde oluşmuşlardır. Bu kültürden haberdar olunması için de eğitim öğretim kavramları gelişmiştir. Kültürlerin bu içerikler ile donanımı geliştikçe, insan yaşamının daha verimli ve üretken olması düşüncesi olgunlaştı.

Teknolojinin gelişmesi kültürlerin de gelişmesinde etkili rol oynadı. Din kültürü, Rönesans ile Hıristiyanlıkta kendini güncelledi. İngiliz Sanayi Devrimi, Fransız İhtilali, demokrasi kavramının milattan önce ortaya çıkan halini güncelleme ihtiyacını doğurdu. İnsanlık monarşi ve demokrasi kavramları arasından demokrasi kavramını kendisine daha yakın buldu. Demokrasi kültürü gelişme gösterdi. Bu süreçte aykırı gelişmeler de oldu. Avrupa'da İtalya ve Almanya otokrasi ile yol aradı. Asya'da Rusya liderliğinde Sovyetler Birliği kuruldu. Çin Halk Cumhuriyeti kuruldu. İnsanlık feodal dönemden kurtulma kültürünü ararken, oluşturduğu devlet anlayışının doğru yönetilmesi talepleri ile savaşlar yaptı. Demokrasi kültürü savunuldu. Halkların kendi kendisini yönetmesinin ve bu kültürün geliştirilmesinin esas alınması halinde, tüm dünya insanların eğitimi de bu ortak kültürü gerçekleştirecek bir anlayış ile geliştirilmeliydi. Üstelik bu vizyon için alınacak önlemler geçmişte savaşlar yapılmadan önce alınmış olmalıydı. Marksist felsefe, proletarya diktatörlüğünü çözüm olarak görüyordu. Ancak proletarya kültürü devlet yönetiminin en iyi şekli olarak gerçekleştirilebilir miydi? Sanat kültürü üst yapı kurumu muydu? Yoksa insanlığın gelişim projelerini yaratacak, en başta var olması gereken düşünme biçimi miydi? Yani her şey proletarya diktatörlüğüne göre şekillendirilirse, sanat kavramı geliştirilmesi gerekli olmayan bir kavram mı olacaktı? Oysa ta Antik Çağda filozoflar, devlet yönetiminin sanat olması gerektiğini savunmuşlardı.

Türkiye Gerçeği

Dünyada, siyasetin sağ ve sol olarak ayrılması, kültürel olarak gelişmiş toplumlarda idealist ve nesnel düşüncelerin gelişmişlik teorilerini ve bilgi ve tecrübeye dayalı siyaset üretmeyi unutturdu. Siyaset yapanlar, düşüncelerini kendilerine saklayarak, rakiplerini çözüm önerileri üretmemekle suçladılar. Oysa siyasilerin nesnel, gerçekçi siyaset anlayışı ile objektif kararlar vererek kendi programlarındaki çözüm önerilerini açıklamaları ve güven kazanmaları gerekirdi. Çözüm üretmek ve ülke insanının yaşam kalitesini yükseltmek yerine, iktidar ve muhalefet partilerinin davranışları, tulat yapan ortaoyunu atışmalarına dönüşmeye

başladı. Her iki tarafın da aslında kültürel olarak birbirinden farkı kalmamaya başladı. Toplumsal konularda ve ülkenin gelişmesi konularında, bu atışmalarda, demokrasi kültürüne göre halkın vekili olması gereken kişiler, kendilerini halkın mal sahibi olarak görmek istediler. Halkın yararına projeler ve çözümler üretilip bu çözümlerini halka tanıtmadılar. Onlardan düşünce ve planlı hareket etme konusunda destek istemediler. İnsanların kendi kendilerini yönetmesi konusunda sürekli eğitim alarak gelişmesi ve yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin muasır medeniyetler seviyesine ulaşması ve hatta onları geçmesi hedeflenirken; bu amaçla kurulmuş, çok yönlü gelişmiş insan yetiştirme esasına dayalı teori ve pratik eğitimi vermesi planlanan eğitim kurumu olan, Köy Enstitülerinin, Atatürk vefat ettikten 7 yıl sonra, 1945 yılında, içi boşaltıldı. O dönemin siyasi lideri "Bize zeki insan değil çalışkan insan lazım" diyerek görüş belirtti. Oysa 1945 yılında ilginç bulunan bu söz, kalifiye eleman yetiştirmek, istihdam alanlarını önceden belirlemek, vasıfsız eleman sayısını azaltmak ve tümüyle ortadan kaldırmak için hem çalışkan hem de sadece zeki olmakla kalmayıp gelişmiş, yaratıcı beyinli kuşaklar yetiştirmekteydi. Türkiye'de hem bu anlamda insan yetişmedi hem de çalışkan insan olma kültürü gelişmedi. Bütün bunlara rağmen, yeterince anlaşılmamış da olsa bir demokrasi kültürü esintisi yaşıyor sayılıyordu. Halk genelde manipüle edilen siyasal ve kültürel yaşamın, şartlar böyle gerektiği için bu hale geldiğini zannediyordu. Sadece taraftar olma anlayışı ile tuttuğu takımı savunur gibi, tuttuğu partiyi savunuyor, yapılan hataları kabullenmiyordu. İşin ilginç yanı, iktidar ve muhalefet partileri, birbirlerini kültürel gelişme ve eğitim sanatı konularında asla eleştirmiyordu. Bu objektif eleştiriler, toplumun az sayıda gerçekçi, düşünen yurtsever kesiminden geliyordu.

Nitekim 1945 yılında dokusu bozulan, yöneticileri dağıtılarak atıl hale getirilen bu çok değerli eğitim kurumları, 1950 yılında iktidar olan hükümet tarafından ıslah edilerek yeniden yaşatılmak yerine tümünden kapatılıyordu. Atatürk önderliğinde kurulan Cumhuriyet'in temelini kültür olduğu ilkesi binaların duvarlarında kalıyor, ülke gitgide bir kültür erozyonu yaşamaya başlıyordu. "Sanatsız kalan bir milletin hayat damarlarından biri kopuyordu." Kuruluşunda sanat felsefesi ve özeni ile planlanan sanat kavramının, zanaatların geliştirilmesi, özenle düşünme ve yaratıcı düşünceler ile ülkenin kalkınması vizyonu bu kültürel erozyon içerisinde değersizleşiyordu. Bu ortamda, sanat kavramı resim, tiyatro, müzik, edebiyat, dans ve mimarlık alanlarına mahsus bir kavram olarak anlaşılmaya başlıyor, siyaset sanat felsefesinin toplumsal anlamda ortak bir kültür değeri olmaktan uzaklaşıyordu. Toplum sanat kavramını ve felsefesini sadece bu mesleklere ait bir kısaltma olarak anlamaya yöneliyordu.

Bu yönelim, planlı kalkınma stratejilerinde yaratıcı ve objektif düşüncelerin gelişmesini de engelliyordu. Sanat olarak anılan ve sanat kavramını sadece bu meslekler ile ilgilenenlere ait bir kavram gibi anlaşılmasıyla kısıtlı bir alan içinde muhakeme etmek, bu mesleklerin de gelişmesini engelliyor, meslek tanımları ve özlük hakları tanımlamaları yapılamıyordu. Avrupa'da, Rönesans ile 1605 yılında Bern'de yürürlüğe giren, patent ve fikri mülkiyet yasaları, bir Orta Doğu ülkesi olma rolü biçilen Türkiye'de neredeyse hiç konuşulmuyor ve uygulanmıyordu. Oysa yine Atatürk'ün, çeşitli zamanlarda, sanat kavramının önemi hakkında söylediği çok değerli vizyon saptamaları, sıradan değerlendirmeler olarak sadece 6 meslek dalında çalışan, kültürel önemi ve değerleri ile birlikte tanımlanması yapılmış özlük haklarından ve fikri mülkiyet yasalarından mahrum bırakılmış alanlara ait olarak algılanıyordu.

Bu doğrultuda söylenmiş sözleri bir yol ve hedef belirlemek düşüncesi ile buluşturularak vizyon geliştirilmiyordu. Sanatçı kavramı, "Sanatçı uzun çalışma ve çabalardan

sonra alında ışığı ilk gören insandır” sözü kültürü geliştirilmeyen bu meslekleri kastediyor olarak anlaşılıyordu. Oysa yine Atatürk’ün “Ben askerliğin sanat halini severim” cümlesi sanat kavramının sadece bu alanlara ait olmadığını bildiğini işaret ediyordu. Yaşama sanatının planlı ve kaliteli planlamanın felsefesi olarak algılanmıyordu. Din kavramına atıfta bulunarak yaratıcılık kavramının insanlara ait olmadığı bile iddia edilerek bu kelimenin kullanımı bile zorlaştırılıyordu. Bu şartlarda “Beyler, milletvekili olabilirsiniz, başbakan olabilirsiniz, hatta reisicumhur bile olabilirsiniz ama sanatçı olamazsınız” sözü, siyasetin sanat olarak yapılması gerektiğini işaret etmiyor, ama resim yapamazsınız, tiyatro yapamazsınız, müzik yapamazsınız, roman, hikâye yazamazsınız, mimarlık yapamazsınız, dans edemezsiniz olarak algılanmaya zorlanıyordu. Bu cümle, bir bakıma bu yanlış anlaşılma ile bile, bu mesleklere değer verilme olanağı da yaratmıştır. Ancak 1970 sonrası, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’na bu meslekleri icra eden devlet ödenekli kurumların bağlanması, evrensel yaşamda kullanılan fikri mülkiyet kanunu ile doğrudan çelişiyordu. Çünkü fikri mülkiyet kanunu, yaratıcı düşünce ve fikrin mülk olduğunu savunuyordu. Her bireyin mülk edinme özgürlüğü olduğuna göre, resim, tiyatro, müzik, edebiyat, mimarlık ve dans mesleklerinin fikir üretme hakkına sahip olması gerekirken, 657 sayılı yasa bu yasaya mensup kadrolu personelin fikir üretmesini yasaklıyordu. Buna karşın sanat kavramının da sadece bu alanlarda geçerli olduğu anlayışı yerleşiyordu. Bu durumda, tarımda, sanayide, endüstriyel kalkınmada, bilimde, eğitimde, adalet mekanizmasında tasarım mesleklerinde sanat kavramı, fikri mülkiyet ve hatta patent yasaları Hirsh tarafından yapılan yasalara rağmen olması gerektiği düzeyde işletilmiyordu.

Meslek tanımları pek çok alanda yapılmıyor, vasıflı eleman yetiştirme, istihdam politikaları gelişmiyor, aksine işsizlik ve vasıfsız eleman sayısı gün geçtikçe artıyordu. 2000 yılı sonrası iktidar olan hükümet ise tıpkı 1950’de iktidar olan hükümet gibi, 21. yüzyılın kalkınma hamlesi yapma özlemi çeken Türkiye Cumhuriyeti’nde, eksikleri tamamlamak bir yana cumhuriyet ve demokrasi kültüründe erozyonu hızlandırdı. Demokrasi kültürünü benimseyerek kendini yönetme ve geliştirme konusunda özgür olmaya, yaratıcı olmaya, gelişmiş insan olmaya, hak ve hukuk konusunda ortak akıl kültürünü geliştirmeye ihtiyacı olan ülkede, daha çok kültür erozyonu yaratarak, kalkınma modelleri ve toplumsal gelişme konusunda daha önce başlayan erozyonu, daha radikal tutum ve davranışlar içinde sürdürmeyi tercih etti. Eğitim öğretim sisteminde ezbercilik ön plana geçti. Yurt içinde buluşlar ve yaratıcı başarılar geliştirenler desteklenmedi. Demokrasi kültüründe toplumun kendini idare etme ve bu özelliklere sahip vatandaş yetiştirme kültürü, geliştirilmesi gereken bir kültür olmaktan çıktı. Ortak hukuk erozyona uğradı. Etik, estetik ve adalet değerlerinin yaşam sanatında temel ölçme ve değerlendirme kriterleri olması gerekirken ortak akıl ve ortak hukuk ihlal edildi. İşsizlik, vasıfsız eleman sayısı katlanarak çıg gibi arttı. Yaşam kalitesi düştü. Tüm dünyayı etkisi altına alan ekonomik bunalım, kültürel atıyapısı bu durumda olan bir ülkede daha zor ve yıpratıcı yaşamaya başladı. Tüm dünyayı etkisi altına alan Korana virüs ve bu salgının yarattığı belirsizlik, salgın hastalıklar ile dünya nüfusunun azaltılma teorileri insanları endişeye sürükledi. Ülkemizde zekâ geliştirmek ya da çalışkanlık konusunda da tercih yapılacak ilerlemeler kaydedilmedi. Evrensel anlamda alışılmış görülen, etik, estetik ve adalet değerlerinin, radikal tutumlarla, alışılmamış uygulamalar şeklinde tezahür etmesi, zaten endişe ve kaygı bozukluğu yaşayan toplumsal yaşamda bunalımı arttırdı. Yaşama sevinci, moral değerler sarsıldı. Yoksulluk arttı. Toplum, anlamını bile çok iyi bilmekten uzak kaldığı kültürel erozyonu yaşar hale geldi. Bu erozyon, tanımı yapılamayan bir hastalık gibi, tahlil edilemiyor.

Teşhis ve tedavisi geliştirilemiyor, tüm sorunların temeli olduğu tespit edilemiyor. Böyle bir ortamda Türkiye, yeni bir seçim döneminin etkisi altına girmeye başladı.

Bu dönem ilerledikçe, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilelebet var olması ve yurtseverliğin, bugüne kadar eksik bırakılmış değerlerin oluşturulması olarak anlaşıldığı bir toplumsal birlik ve beraberlik dönemi bilinciyle sükûnetle problem çözme kültürü geliştirilmelidir. Toplumda ayrımcılık yapmadan söz konusu kültür planlamaları için gerekli olan toplumsal buluşmalar, gerginlik azaltıcı uygulamalar ve toplumsal barış ortamı yaratılmalıdır. İhmal edilen sosyal yaşam ve kalitenin gelişmesi özendirilmelidir. Esas yurtseverliğin tanımı bu hedefe yönelerek yapılmalıdır. Tüm toplum bireylerinin sanatçı olarak doğduğu ama bu anlamda gelişme olanağı bulamadıkları gerçeğinden hareketle; insana yatırım ve insanın değeri önemli hedefler olarak tanıtılmalı ve bu doğrultuda geliştirilmesi sanat özeni ile mümkün olacak plan ve programlar hazırlanarak topluma sunulmalıdır. Almanya, savaştan çıktıktan sonra yaşama sanatı olarak anılan kampanyayı başlatmış, bütün vatandaşları bu özellikleri ile ülkelerini yeniden kalkındırmaya davet etmişti. Vatandaşlarının desteği ve dayanışması ile bu kalkınmayı da gerçekleştirdi. Bizim ülkemizde de siyasi polemikler yerine SANATA EVET ortak değerler buluşması, vatan sevgisi ile gerçekleri görmek ve hastalanan yapıların tedavi edilmesi için, yaşam sanatçıları olarak ülkemiz insanına davette bulunmalıyız düşüncesindeyim. Çağımızda düşünme sanatında göstereceğimiz özen, bizleri yaşama katkıda bulunacak gerçekçi çözümler ile buluşturacaktır. Anadolu insanı sahip olduğu insani değerler ile yaşam sanatçısı olarak ülkeyi hep birlikte 21.yüzyılın gelişen ülkesi yapmaya davet edilmelidir.

Sanat süreçtir. Süreç, deneyim, farkındalık, inceleme, düşünmek, çözüm üretmek ve ürün olarak onu gerçekleştirmektir. Büyük bir özenle, sorumlulukla ve disiplinle yaşamın her alanında kalıcı çözüm üretmek ve uygulamaktır.

Teması olan kitlesel kampanyalar açılmalıdır.

Tiyatro, resim, müzik, dans, edebiyat alanlarında uygulamalı çalışmalar; beceri, özgüven kazanma ve yaptığı işe özen gösterme konusunda deneyim kazandırır.

Drama metoduyla eğitim, teori ve pratiğin bir arada kullanılmasıdır. Teori ve pratiğin bir arada kullanılması aynı zamanda sanattır. Bu nedenle eğitimde drama dönemi ve müfredat düzenlemesi, yaratıcı ve başarılı gelişme amacıyla programlanmalıdır.

Düşünce ve problem çözme konusunda uygulamalı çalışmalar yapılmalıdır.

Komplike konu....daha da işlemek lazım...bir çok anti kültür tutum var. Üstelik meclis tutanaklarında.

Böyle çok akademik olmayan bir dille anlatmaya çalıştım. Kavram ve onun önemi konusunda kolay anlaşılır bir yazı olsun istedim. Düşünce sistemimizin nasıl kaydırıldığını hissettirmek istedim. Becerebilmiş miyim?

Spor, beceri ve özgüven ile sağlıklı yaşam geliştirir.

Kısa film, metaverse ve bilgisayar sistemleri uygulamalı olarak öğretilmelidir

Sosyal sorumluluk projelerinde nasıl aktif olunacağı deneyimlenmelidir.

Yaratıcı düşünce geliştirme, çözüm üretme konularında, beynin fizyolojisini tanıtarak, düşünce üretme temalarına ve gerekli bilgiye ulaşarak düşünceden fikir yaratma ve uygulama deneyimleri yapılmalıdır.

Sosyal yaşam ve kültürü ile diğer verimlilik gerektiren konularda, insanlar fikir üretmeye özendirilmelidir. Hak, hukuk, adalet ve ortak düşünce konularında vatandaşlar toplumsal yapıyı tanımaya ve çözümler düşünmeye özendirilmelidir. Birlik ve beraberlik, dayanışma kültürü canlandırılmalıdır.

ÜMMETTEN ULUSA DEĞİŞİM

Prof. Dr. Zafer GENÇAYDIN

Cumhuriyetle birlikte, ümmetten ulusa, toplumsal değişim kısa zamanda nasıl mı gerçekleşti? Yanıt yalındır: aklın eleştirisine dayanan bilimin yol göstericiliğine inanan Atatürk'ün, olayları evrensel boyutta kavrayan yüksek tarih bilinci ve devrimci kişiliği sayesinde...

İnsan, kavramlarla düşündüğüne göre, önce, Arapça millet, kavim anlamına gelen “umma” sözcüğünden türetilmiş olan ümmet sözcüğünün ne anlama geldiğine ve neler düşündürdüğüne bakmak gerekir. Ümmet, bir dinin peygamberine inanan topluluk demektir: İyilerin, Cennette “her gün yeniden bakire olan hurilerle ödüllendirileceğine; kötülerinse Cehennem ateşinde cezalandırıldığına inanan ve toplumsal yaşamı dinin değişmez kurallarına göre düzenlemeye çalışan; sorgulamadan, düşünmeden inanan toplum ümmet toplumdur. Ümmetten ulus toplumuna geçişse, “kendi aklıyla düşünme cesaretini gösterebilen bireylerin oluşturduğu toplum olmak demektir. Kendisini ahirete (öbür dünya) hazırlamaktan başka derdi olmayan, yaşadığı dünyanın “fani” –geçici, yalan- olduğuna inanan bir insan ne doğayı ne evreni ne insanı incelemeye değer bulur, ne de her gün yararlandığı bilim ve teknolojinin kökenlerine inmeye çalışan düşünceye ilgi duyar. Uygarlığın, tanrılar önünde diz çöküp yalvarmanın değil, aklın başarısı olduğunun da ayırdında değildir. İranlı D. Shayegan, Yaralı Bilinç adlı kitabında, İslâm dünyasının 500 yıldır bilim ve sanat alanında hiçbir varlık gösteremeyip; “iman ateşinde kül oluncaya dek yanarken tarihin randevusunu kaçırdığını” yazar. Bu çağda, doğal afetlerin, Tanrı'nın günahkârlara cezası olduğu, “fiyatları tayin eden Allah'tır” savında bulunan akıl ve mantık yoksunluğunun bir yanıtı olabilir mi? Sevgili Gürhan Gündüz'ün sosyal medyada sürekli yinelediği kara mizah türünden, “Timarhanede yaşıyoruz diyorum da kimse inanmıyor” sözü tam da yerine oturuyor. Avrupa, Rönesans'ı yaşarken, devleti şeyhülislam fetvaları veya müneccim “remil”leriyle ya da istihareye yatarak yöneten, matbaayı bile ülkesine sokmayan; ilk dersini, askerini modern yöntemlerle eğiten Mısır valisi Kavalalı M. Ali Paşa tarafından, Nizip'ten Kütahya'ya kadar kovalanması üzerine alan Osmanlı, aymazlığının bedelini imparatorluğun dağılmasıyla ödeyecektir.

Aydınlanmayla başlayan akılcı düşünceye bağlı tarihsel süreçte, ekonomik, toplumsal, siyasal ve düşünsel koşulların zorladığı yeni bir dünyada ulusal bağımsızlık hareketleriyle dağılan imparatorluklar sonunda yeni devletler ve yeni önderler ortaya çıktı. 20. Yüzyılın başlarında, endüstrileşmiş Batılı emperyalist devletlerin sömürgeleştirmeye çalıştığı 600 yıllık, çok uluslu Osmanlı İmparatorluğu gibi bir ümmet toplumundan, birkaç yıl içerisinde laik ve çağdaş bir Türkiye Cumhuriyeti'nin doğacağı kimin aklına gelebilirdi? 1789 Fransız Devrimi ile gelen “İhtilaller çağı”nın, henüz Harp Okulu öğrencisi iken İhtilalin Tarihini Fransızcasından okumaya çalışan ve gelecekte, **“Bağımsızlık benim karakterimdir”** sözünde anlamını bulan ve tam da özgürlükçü kişiliğine oturan, doğuştan liderlik özelliklerine sahip genç Osmanlı subayı

M. Kemal'i etkilememiş olması düşünülemez. Özellikle Balkan savaşlarından sonra Ziya Gökalp; Yusuf Akçura, Tevfik Fikret, Namık Kemal gibi Osmanlı aydınlarının etkisiyle, ümmet anlayışına dayalı çok uluslu devlet yerine, milliyetçi, laik, demokratik dünya görüşleri yayılmaya başlar. İşte, kendisi de halkın içinden çıkmış biri olan Atatürk'ün devrimci ruhundan kaynaklanan ve devrimlerin doğası gereği, "geçmiş reddeden tarihsel kopuş" sonunda kurulan laik Türkiye Cumhuriyeti, toptan bir Yeniye Yöneliş, bir çağdaşlaşma hareketidir. Bu yeni Cumhuriyetin kuruluş felsefesi akılcı, bilimsel düşünce ve kültürdür. Ancak en önemli sorun, geçmişten geleceğe uzanan sağlam köprülerin kurulmasında görev alacak devrimci kadroların en kısa zamanda yetiştirilebilmesi için eğitim alanında gerekli adımları atılmasıydı. Bin yıl boyunca kulluk düşüncesi ve 600 yıl teba ruhuyla yetiştirmiş, ümmet toplumunun devrimleri kavrayabilmesi mümkün değildi. Çünkü Kurtuluş Savaşı'nı bile Halifeliği ve Saltanatı kurtarma savaşı olarak algılayan, inançlarıyla yaşamaya alışmış düşünme tembelleri için her yenilik bir yıkımdır. Bu yeni toplum ve düşünce yaşamına ayak uydurabilmek ancak topyekûn bir eğitim seferberliği sonucunda olasıydı. Bunun için, "Bizim takip edeceğimiz eğitim siyasetinin temeli, evvelâ mevcut cehaleti yok etmektir." diyen Atatürk, Eğitim Devriminin ilk adımı olan Eğitimde Birlik Yasası -Tevhid-i Tedrisat Kanunu- (1924) ile laik eğitim sistemine geçişi sağladı. İkinci adım olarak da, yenilik karşıtlarının, "Bir gecede geçmişimizden kopardılar" dedikleri, Harf Devrimidir (1928). Ardından da Halkevlerinin ve Köy Enstitülerinin kuruluşu gelmiştir. Cumhuriyet döneminin en önemli kazanımlarından ve devrimlerinin eğitim ayağı olan, on yıl ömürlü Köy Enstitülerinde okuma olanağı bularak, "aklin ekmeği kitap"la beslenen sahipsiz köy çocuklarından; yazarların korkulu rüyası Nurullah Ataç gibi bir eleştirmenin bile "bu gençleri okudukça kendimden utaniyorum" dediği, toplumumuzun yüz akı 15'in üzerinde yazar, şair yetiştirmiştir. Devrimlerin ruhuna uygun düşünce eğitiminin temelinde kuşkusuz başta Harf Devrimi ile ona bağlı olarak dilde yenileşme hareketi ve kültür kurumları yer alır. Köy Enstitüsünün yetiştirdiği yazarlarımızdan Adnan Binyazar'ın deyişiyle, "Daha savaşın dumanları sıyrılmadan, dil bağımsızlığını ülke bağımsızlığıyla eş tutan Mustafa Kemal Atatürk, Türk Tarih ve Dil Kurumlarının, Halkevlerinin, Musiki Muallim Mektebi'nin kurulmasını sağlamıştır." (Ozanlar Yazarlar Kitaplar, A. Binyazar, Can Yayınları A.Ş. 2020, İstanbul, s. 23.)

"Temeli kültür olan" genç Cumhuriyet'in eğitim dizgesi ve kurumlarıyla yeni toplum oluşturma amacına ulaşabilmesi için her alanda olduğu gibi dilde de bağımsız olması, "yabancı dillerin boyunduruğundan kurtulması" gerekirdi. Çünkü dil doğrudan doğruya düşüncenin kalıbıdır ve kendi diliyle düşünmeyen, kendi aklıyla düşünemez. Hiçbir toplum da başka dillerin karışımından oluşan, "hibrid" bir dille kendi kavramlarını üretip, kendi aklıyla düşünemediği ve dilini zenginleştiremediği için kültürel çöküşe gider ve hiçbir alanda yaratıcı olamaz. Bir toplumun kültür ve düşünce düzeyi, kullanabildiği sözcük dağarı ile ölçülür: Kaç sözcük tanırıyorsanız o kadar kavramla düşünüyorsunuzdur. Ama ne yazık ki az gelişmiş ya da gelişmekte olan toplumlar için en büyük tehlike tüketim ekonomisine dayalı küresel emperyalizmin kültürel egemenliğidir. Çarpık bir kültür ve eğitim politikasının sonucu, Türkçeyi doğru dürüst okuyup yazamayan, yabancı dilde adını bile söyleyemeyenlerin yabancı sözcük kullanma özentisiyle "Türkilizce"nin yaygınlaştığını görmek için işyeri adlarına, okulların müfredat programlarına, bazı üniversitelerin etkinliklerine bakmak yeterlidir.

Devrim yasalarının en önemlilerinden olan "Tevhid-i Tedrisat Kanunu"nın (Eğitimin Birleştirilmesi Yasasının) ne ile "tevhit" edildiğini ve eğitim dizgesinin ne durumda olduğunu da Milli Eğitim Bakanlığı'nın ortaöğretimi imam hatip okullarına dönüştürme çabaları göstermektedir. Devrimlerinin yerleşmesinde, Mustafa Necati, Saffet Arıkan, ve Hasan Âli Yücel

gibi eğitim bakanlarının büyük etkileri olmuştur. Özellikle Yücel dönemindeki dünya klasiklerinin çevirileri evrensel kültüre açılan penceredir. Atatürk'ün başlattığı kültür devrimi Yücel'le sürmüştür diyebiliriz. Bu nedenle Fakir Baykurt, onun dönemini milli eğitimin “Yücelme Dönemi” olarak niteler. Ne yazık ki, daha sonraları “Bakanlık, Atatürk devriminin özü sayılması gereken anadili çalışmalarıyla yaratılan öz Türkçe sözcükleri yasaklayacak durumlara düşmüştür.” A. Binyazar, a. k. S. 31). Tarihsel ve toplumsal koşullara bağlı olarak, ulusların yaşamına damgasını basan önderler vardır. Erzurum ve Sivas kongrelerini yapan Mustafa Kemal'in 27 Aralık 1919'da Ankara'ya gelişi tüm ülkenin kaderini değiştiren bir başlangıçtır. Ankara, yalnızca işgalcilere karşı verilen Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın karargâhı değil aynı zamanda kültür savaşının da karargâhı olmuş ve aydınlanmanın ışığı tüm Anadolu'ya oradan yayılmıştır. Savaş alanlarında kazanılan zaferin kendisinden daha büyük gayesi, Türk toplumunu çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkaracak yörüngeye oturabilmek için devrimlerin özünü oluşturan kültür ve sanat bilinci olmuştur: 1936'daki bir konuşmasında, “Güzel sanatlarda başarı; bütün devrimlerin başarılı olduğunun en kesin delilidir. Bunda başarılı olamayan milletlere ne yazıktır. Onlar bütün başarılarına rağmen medeniyet alanında yüksek insanlık sıfatıyla tanınmaktan daima yoksun kalacaklardır.” diyerek sanatın yenilikçi ve atılcı yönüne dikkat çeker. Bilimin yanında güzel sanatlara bu denli önem vermesinin bir başka anlamı vardır: Bilgisiz toplumlar cahil, konusu güzellik olan sanattan yoksun toplumlar barbardır. O'nun aydınlanmacı, kültürel yanını belirten bir başka örnekse, daha Kurtuluş Savaşı sürerken Ankara'da topladığı (1921) “Maarif Kongresini açış konuşmasında, ‘Kültür (hâreset-i fikriye) zemin ile mütenasıptır. O zemin milletin seciyesidir’ derken kullandığı ‘hâreset-i fikriye’ kavramı sanatı, bilimi, felsefeyi, sporu içine alan ‘düşünüm kültürü/entelektüel kültürü’ ve bunun eğitimi, öğretimi vurgulamaktadır.’ Atatürk'ün ‘Hayatta en hakiki mürşit ilimdir’ kısaltmasına uğrayan ifadesi, sanki onun zihninde sanat, inanç ve diğer insan görüngüleri yer almıyormuş gibi ‘aşırı pozitivizm’ olarak yorumlanmaktadır. Oysa ki Haraset-i fikriye kavramı Fransız Aydınlanma düşüncesinden, pozitivizmden etkilense de, Atatürk'ün logosantrik bir siyantist olmadığını ortaya koymaktadır. Bilim bir kavram ve oylumlu biri insan sembolü olarak sanat, din, spor, büyü savaş gibi kavramlarla insanın değer ve anlamlar dünyasıyla kol kola, iç içedir.”

(Nazife Güngör, Atatürkçü Düşüncenin Bilimsel ve Felsefi Temelleri, Derleyen: Ankara 2007. -Dursun Ayan, Sembol Çağrışımları ve Dönüşüm Kültürü (Hâreset-i Fikriye) Kavramı İçin Bir Çerçeve Denemesi makalesi, s. 274-275).

Resim ve heykel yapmanın putperestlik ve günah olduğuna, Cehennem ateşiyle cezalandırılacağına inanılan bir toplumda, Bursa Şark Sineması'nda (1923), halkıyla sohbet ederken anıtlarla ilgili bir soru üzerine: “Dünyada uygar, ileri ve gelişmiş olmak isteyen bir ulus kesinlikle heykel yapacak ve heykeltıraş yetiştirecektir. (...) Bir ulus ki resim yapmaz, bir ulus ki heykel yapmaz, bir ulus ki bilim ve fennin gereklerini yerine getirmez, itiraf etmeli ki o ulusun tarihsel gelişmede yeri yoktur.” diyerek uygarlaşmanın yönünü işaret etmiştir. “Yeni vatan, yeni toplum, yeni devlet” olarak nitelediği genç Türkiye Cumhuriyeti'nin, sanat alanında da alması gereken yeri açık yüreklilikle belirliyor ve ulusların tarih ve kültür yaşı diye iki yaşının olduğunu; tarih yaşının yıllarla, kültür yaşının ise yetiştirdikleri sanatçı ve sahip oldukları sanat yapıtlarının sayısıyla ölçüldüğüne inandığını anlıyoruz. Sanatçının toplum içindeki önemini ve öncü niteliğini vurgulayan, sanat tarihinde örneği görülmeyen şu anlamlı sözleriyle belirtiyor: “Sanatkâr, cemiyette uzun ceht ve gayretlerden sonra alnında ışığı ilk hisseden insandır.” Tüm devrim önderleri, sanatı ve sanatçıyı kendi amaçları doğrultusunda kullanmaya çalışırken, O sanatçıların şöyleşir ama direktif vermez ve karışmazdı; kendi anladığı değil gerçek sanata itibar

ederdi. Sanatın sığ düşüncelere alet edilmemesi gerektiğine ilişkin çarpıcı ve son derece duyarlı bir örnek de, “Bir Yunan askerinin göğsüne süngüsünü saplayan Mehmetçiği betimleyen tablonun kendisine gönderilmesi üzerine: “Kapatın ve kaldırın şunu!... Ne iğrenç bir manzara, gönderenin şaşarım aklı perişanına” diye tepki göstermesidir. (A.Turani, a.g.y.)

Onun sanata olan ilgisi bireysel bir değerbilirliğin ötesinde, Cumhuriyetin istediği “fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür nesiller” yetiştirmek için, özgülleştirmenin en kestirme yolu olan sanat eğitimi derslerinin okul programlarında yer alması ve sanat yüksekokullarının açılması olarak da yansır. Örneğin Cumhuriyet’in ilk yılında (1924), daha sonra konservatuvara dönüşecek olan, ilk yüksekokulun Musikî Muallim Mektebi’ni açması anlamlıdır. Ardından da, ülkemize çok sayıda değerli sanat eğitimcileri ve sanatçılar yetiştirmiş olan Gazi Terbiye Enstitüsü açılmıştır. Atatürk’ün köklü bir sanat eğitimi almadığı bilinmekle birlikte, her alanda olduğu gibi, sanata olan bu duyarlılığını da dehasına borçlu olması gerekir. Daha öğrencilik yıllarında, bir hafta sonu tatilini Büyükdade’da birlikte geçirdiği arkadaşına, duygularını şöyle açıklar: “Fuad, ...eğer matematiğin üzerinde durduğum kadar şiir ve resim üzerinde dursaydım, Harbiye’de, dört duvar arasında kapanıp kalmazdım. Mehtaplı geceler okuldan kaçıp buraya gelir ve şiir yazardım. Sabahleyin ortalık aydınlanır aydınlanmaz da resim yapmaya başladım.” (Lord Kinross, Atatürk, Çev. Ayhan Tezel, Sander Kitabevi, İstanbul, 1967, s. 43.)

Uyku saatlerini boşa geçirmiş zaman olarak nitelediği söylenen Atatürk’ün kültürel ve düşünsel zenginliği kuşkusuz çok okumasına bağlıdır. Dört bine yakın kitabı inceleyip notlar alarak, kimi zaman, 48 saat uyumadan, arada bir kahve ve su içerek okuduğu bilinmektedir.

Daha Harp Okulundayken, öğrenci Fransızcasıyla Batı kültürünü tanımaya çalışarak “Rousseau, Voltaire, Desmoulins, Montesquieu gibi düşünürlerin fikirlerinden beslenmişti.” Her yönüyle çevresine damgasını basan bu ince ruhlu kültür adamının etkisiyle, çağdaş kültür ve düşünce tohumları devrim heyecanı ile birlikte Anadolu’ya yayılır. “O’nun yarattığı yeni Ankara, sanatçıların uğrağı olur ve atölyelerin harıl harıl çalıştığı görülür. Yabancı heykelticiler çağırılır, yarışmalar düzenlenir, binalara sanat yapıtları girmeye başlar, cadde ve meydanlar heykellerle donanır, sergiler birbirini izler.” (A. Turani, Atatürk ve Sanat makalesinden).

Kent planlamacıları ve bilim insanlarının yanı sıra Heykeltıraş Torak, Kanonika, Krippel ve ressam Krausz, Arthur Kampf gibi sanatçılar da dışarıdan çağrılan arasındadır. Ankara, İstanbul’dan ve yurdun birçok yerinden gelen sanatçının yerleşim yeri olur ve Operasından resim sergilerine dek birçok kültürel etkinliklerin merkezi haline gelen çağdaş bir başkent kimliği kazanır. Ancak aradan 100 yıl geçmesine karşın günümüzde, operasıyla, tiyatrolarıyla, senfoni orkestrasıyla, müze ve sanat kurumlarıyla, sanatçılarıyla Türkiye Cumhuriyeti’nin modern yüzünün belleği olarak geçmişini yaşatan bir kent müzesinin olmayışı; “Cumhuriyete Kanat Gerenler”in heykellerinin, sanatçı evlerinin olmaması üzücüdür. Dahası, 85 milyonluk bir ülkenin çağdaş sanatlar müzesinden yoksun oluşu anlaşılır gibi değildir. İlk yılların her anlamdaki Başkenti Ankara’nın kültürel ve sanatsal yaşamının giderek çoraklaşması siyasal olduğu kadar yönetenlerin kültürel boyutu ile ilgili olumsuz çağrışımlar uyandıran, Cumhuriyetin izlerinin silinmeye çalışıldığı duygusunu acı çekerek yaşıyoruz. Cumhuriyetin kuruluşunun genel bir değerlendirilmesi anlamını taşıyan 10. Yıl Nutku’nda büyük Önder’in üzerinde önemle durduğu ve ders alınması gereken can alıcı nokta bilim ve sanattır: “Şunu da ehemmiyetle tebarüz ettirmeliyim ki, yüksek bir insan cemiyeti olan Türk milletinin tarihi bir

vasfı da güzel sanatları sevmek ve onda yükselmektir. Bunun içindir ki, milletimizin yüksek karakterini, yorulmaz çalışkanlığını, fitri zekâsını, ilme bağlılığını, her türlü vasıta ve tedbirlerle besleyerek inkişaf ettirmek milli ülkümüzdür.” Atatürk’ü ve onun damgasını taşıyan Cumhuriyet devrimlerinin bağlı olduğu ilkeleri içeren Atatürkçülüğü anlayabilmek için onun kişiliğini oluşturan koşulları ve çağı iyi bilmek gerekir. Prof. Dr. Tarık Zafer Tunaya’nın görüşüyle, “Atatürkçülük, tarihsel bir oluşumun, Türk ulusunun için için başlayan gelişmesi boyunca ideolojik ihtilaller çağında varmış olduğu bir aşamanın fikir ve eylem programıdır. Kısaca ideolojidir; bir sentezdir.” (Nazife Güngör,2007. A. k., s.47).

O, askeri dehasının yanında devrimci kişiliği ve sahip olduğu özellikleriyle tarihin ender yetiştirdiği bir kültür insanıdır. Onun ortaya koyduğu ilkeler ve yüz yıl sonrasına ışık tutan düşünceleri, içselleştirerek okuduğu 4000 kadar kitabın kazandırdığı tarih bilincinden kaynaklanmaktadır. Çünkü “Onun Eli Kılıç Kabzasından Çok Kitabın Cildini Tuttu.” (N. Güngör, a. k. S. 204.) Ülkesinin kaderini belirleyecek kadar önemli olan Büyük Taarruz gecesinde bile elinde okuduğu kitapla (R. Nuri Güntekin’in Çalıkuşu) çadırından çıkarak, kendisini heyecanla bekleyen komutanlara okumalarını önermesi, savaş heyecanını bile dizginleyebilen çelik bir iradenin göstergesidir. Daha çok Anafartalar kahramanı olarak tanınan Mustafa Kemal’i dünya artık tarihsel koşulların yarattığı yeni bir devletin kurucu önderi olarak tanımaya başlayacaktır. Büyük Millet Meclisi Başkanı seçildikten sonra görüştüğü (1921) ilk yabancı gazeteci Amerikalı Clarence K. Streit, ilgili izlenimlerini şöyle anlatıyor: “Beni kabul ettiği çalışma odası resimler, fotoğraflar, kitaplar, sanat objeleri ve mobilya ile zevkle döşenmişti. İnsanın herhangi bir üst sınıf Batılı evinde rastlamayı bekleyebileceği bir oda. Çok az insan, beni bu Türk Washington’un etkilediği gibi etkilemiştir. Hangi ülkede olursa olsun iz bırakırdı. Kendine çabucak güven aşılama yeteneği olan nadir insanlardın biri. İnsanların onun uğruna ölmek isteyeceği tipte bir adam. Fiziksel açıdan yakışıklı, yapılı bir adam, 40 yaşında. Bir entelektüelin sahip olabileceği yükseklikte alnı var, eylem adamlarının ağız ve çene yapısına sahip, yani bir savaşçı. Yüzünde, bilhassa gözlerinde idealistçe bir şey var, bir hayalperest ama hayallerini gerçekleştiren bir hayalperest. Her yönüyle bir centilmen, nazik, kültürlü, ince ve hep şık giyimli. Batıda herhangi bir salonda otururken göze çarpmayacak kadar Avrupalı görünüyor. Onunla Fransızca konuştum, akıcı konuşuyor.” (Heath W. Lowry, Bilinmeyen Türkler. –Cumhuriyet, Ankara, 15 Şubat 2012, s. A4).

İçerde ve dışarda, Zaman zaman Atatürk’ün diktatör olduğunu ileri süren laik Cumhuriyet ve devrim karşıtları özellikle şu soruların yanıtını vermek durumundadırlar:Tarihte, halkın meclisi tarafından başkomutan olarak seçilen; iki muhalefet partisi kuran; yurttaşlık bilgisi kitabı yazan; Bursa Nutkundaki gibi haksızlığa direnmeyi gençliğe öğütleyen; ben ne diyorsam değil; “Hayatta en hakiki mürşit ilimdir” diyerek bilimin yol göstericiliğini ilke edinmiş başka bir “diktatör”(!) var mı? Sömürge olma eşiğindeki bir imparatorluğun yıkıntıları üzerine yeni bir devlet kuranlar, laikliği dinsizlik, Ulusal Kurtuluş Savaşı’nı bile halifeliği ve sultanı kurtarmak için yapıldığını sanan bir ümmet toplumunda halk oylamasıyla devrim mi yapılacaktı? Yüzyıllarca hep başkaları için; halife için, saltanat için, din için savaşmış olan Anadolu insanının kendisini kurtarmak için verdiği Ulusal Kurtuluş Savaşı, hem işgalcilere hem de Osmanlı düşünce yapısına karşı başlatılmış olan bir “yeniye yöneliş” girişimidir. Ne bir yayılma, ne ırkçı ne de dinsel (ne pantürkist ne de panislamist) savaştır. Tutsak edilmek, yurdundan atılmak üzere emperyalist güçlerin başlattığı bir saldırıya karşı direnme olduğu için ulusalcı; çağdaş düşünceye dönük olduğu için de devrimci, Atatürk’ün “Yurtta barış, dünyada barış” özdeyişi ise, güncelliğini ve anlamını bugün de koruyan evrensel boyutuyla da, ezilen

toplumlara umut veren bir düşüncenin ifadesi olarak, antiemperyalisttir. Her anlamdaki bağımsızlığı ilke edinen Devrim Cumhuriyeti yeni bir yaşam felsefesiyle aklı inançtan, bilimi dinden temizleme; inançları bireylerin vicdanlarına bırakan laikliğe geçiş girişimidir. Bu dönüşümle ilgili ilkelerin toplamının adı da Atatürkçülüktür. Öyleyse, bilime ve akla aykırı aykırı her düşünceye -Atatürk'ün de olsa- karşı gelmek Atatürkçülüğün ta kendisidir. Atatürk Devrimleri, yaşamın her alanına ilişkin bir bütün olmakla birlikte, en önemli özelliği, ne ekonomik, ne sosyal, ne hukuksaldır; çağın ve ülkenin koşullarına özgü, taklitten uzak, çağı yakalamaya dönük köklü bir düşünsel devrimdir. Amaç: "Doğunun dinsel, sosyal ve siyasal baskısından olduğu kadar Batı'nın siyasal ve ekonomik zorbalığından uzak bir devlet kurmak, bir toplum yaratmaktır." Sonuçta laik Cumhuriyet, her tür farklılığı yapısında barındıran demokratik bir ulus devletidir. İmparatorluk döneminde, birçok kez denenmesine karşın bölük pörçük –idare-i maslahat kabilinden- reformlardan doğru dürüst bir sonuç alınamayışı, Atatürk'ü köklü devrim düşüncesine götüren etmenlerden biri olsa gerek. Fransız Le Matin gazetesine verdiği demeçte (1928) Fransız devriminin tüm dünyayı etkilediğini belirterek "...her ulus, devrimini toplumsal ortamın baskılarına ve gereksinimine bağlı olan hal ve durumuna ve bu ihtilal ve devrimin zamanı gelmiş olmasına göre yapar." (Güngör, a. k. ASD. 81.).

Bir dünya imparatorluğunun yıkıntısı üzerine kurulan Laik Cumhuriyet'le gelen değişim, bilimin, teknolojinin, insan haklarının, özgürlüklerin yaşandığı gerçek dünyaya, insan aklına ve halkın egemenliğine yöneliştir. Ama ne yazık ki, çeyrek yüzyıl sonra başlayan yozlaşmayla birlikte Köy Enstitülerini kapatan anlayış, Milli Eğitimi tarikatlara, köyleri de imamlara teslim ederek, inancı bireylerin vicdanlarına bırakan çağdaş anlayıştan ahret kültürüne dönüşün yollarına taş döşemeye başlamıştır. Yüz yıl sonra, Ulu Önderin, diriliğini koruyan düşüncelerinin ve ilkelerinin özlemine çekmenin umarsızlığı içindeyse eğer, yüz yıl gerideyiz demektir. Atatürk ve Devrimlerini "travma" olarak niteleyip, hesaplaşma kaygısı içindeki ümmetçi siyaset erbabının Onun değerini bilmeleri bir yana, Onu hiçbir zaman anlamak istemeyeceklerdir. Çünkü Schoepbauer'ın deyimiyle: "Toplum, aptal kafaların sığ ve yavan gevezeliklerini, büyük beyinlerin düşüncelerinden daha ikna edici bulur."

NOTLAR

[illegible]

[illegible]

This image shows a single page of white paper with horizontal blue or grey ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page, leaving small margins at the top and bottom. There are no vertical margin lines, and the page is completely blank except for the lines themselves.